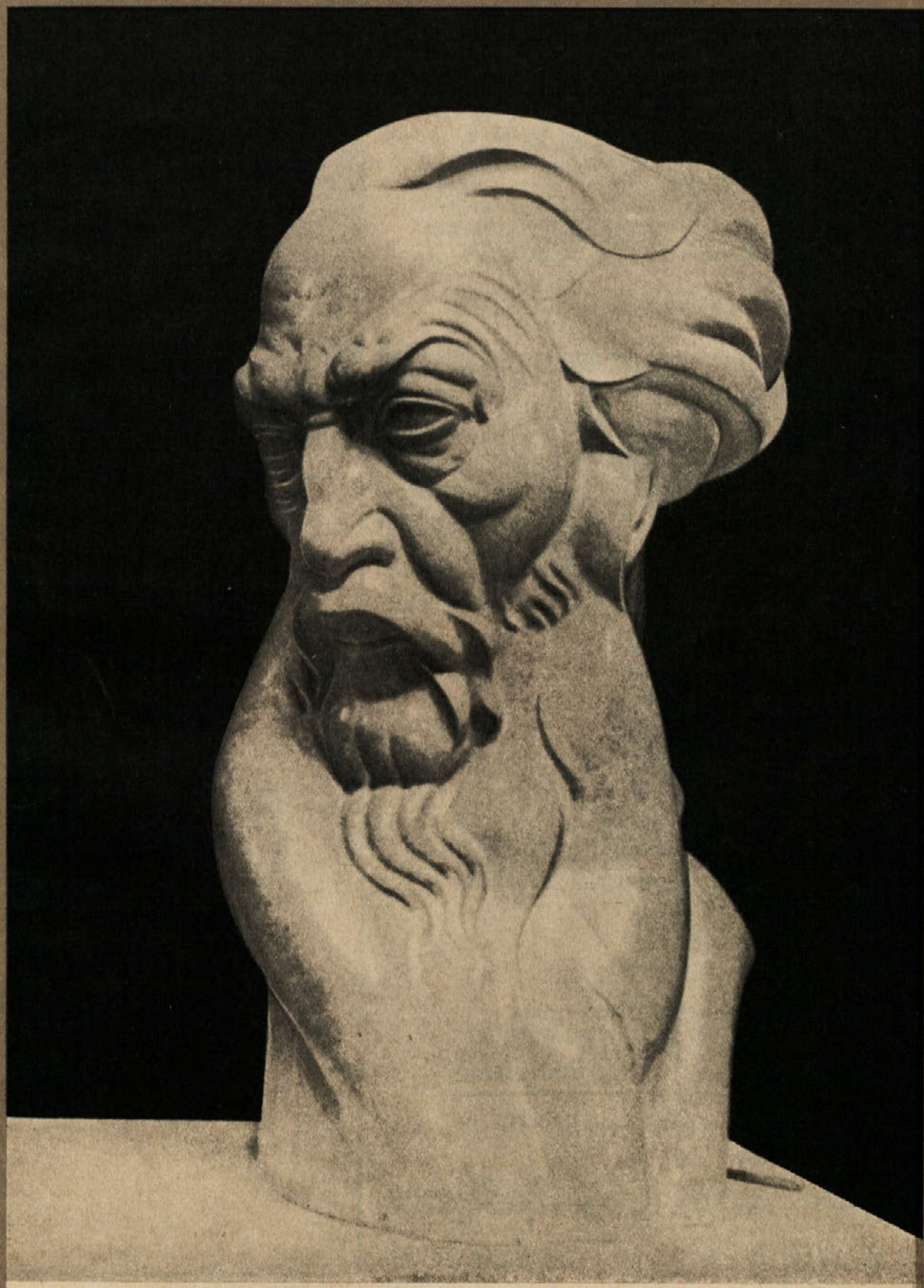

PRIJATELJ

ŠTEV. 4 * APRIL 1939 * LETO XIII.

Lojze Dolinar: Studija: Rihard Jakopič

DR. OETKER JEVIM
pecilnim praškom

KALODERMA
Gelee

Speciálno sred-
stvo za nego rok

Tehnično dovršene pisalne stroje dobite pri

The Rex Co. Ljubljana
Gradišče št. 10 Telefon št. 22-68

Z D R A V J E

s spomočjo zdravilnih svojstev zelišč,
odnosno «Hersan čaja», mešanice
posebnih zdravilnih zelišč po predpisu
doktorja R. W. Pearsona, šefa zdrav-
nika v Bengaliji (Angl. Indija).

Po dolgoletnih izkustvih je določena
vrednost «Hersan čaja», in sicer z
nedvomnim uspehom pri boleznih: pri
poapnenju arterij, pri bolezni kronnega
obtoka, ženskih boleznih, med men-
struacijo (mesečnim perilom), pri mi-
greni, revmatizmu, boleznih ledvic in
jejer, motnjah v želodcu, pri zastrup-
ljenju, zapeki, protinu, črevesnih bole-
znih, hemeroidih, pri splošnem in pre-
naglem debeljenju, zoper zgago.

«HERSAN ČAJ»
se dobi v vseh lekarnah. Vzorec Vam
pošlje brezplačno:

RADIOSAN, Zagreb Dukljaninova 1
Reg. br. 14.001/1935

Otona Ring-a tekoči lep

Syndetikon
skleji, zlepi, skita vse.

KLIŠEJE

ENO- IN VEČBARVNE

JUGOGRAFIKA

LJUBLJANA, SV. PETRA NASIP 23

SMELI

Ne bojte se!

Smučar v kmetški gostilni: «Gospod krčmar, to vendar ne gre, da bi se vaš pes venomer zaletaval vame, saj še mirno jesti ne morem!»

«Ah, gospod, prosim, to ni nič — Rjavček se samo jezi, ker jeste z njegovega krožnika!»

Ce je tašča v Braziliji.

Gospod je govoril v družbi o taščah. Razvnel se je zoper to, da bi se izmišljali dovtipi o njih, ter dodal: «Jaz sem na primer s svojo taščo prav zadovoljen; doslej med nama še ni bila izgovorjena trda beseda, pa sem že petnajst let oženjen.»

«Ali stanujete s taščo skupaj?» si je dovolil drug gospod plaho pripombo.

«Eh, ne, moja tašča je v Braziliji.»

Previden nasvet.

Zena se vrne od zdravnika in pravi: «Zdravnik mi je priporočil jug. Kam naj torej grem?»

Mož: «K drugemu zdravniku.»

Nogo si je zlomila.

Kmet telefonira s pošte po banovinskega zdravnika:

«Moja žena si je nogo zlomila, pridite, prosim, takoj!»

«In kje si jo je zlomila?»

«Za svinjakom!»

Pri zdravniku.

«Gospod doktor, ali imate tudi vi sovražnike?»

«O seveda, ampak vsi so na onem svetu; to je še sreča.»

Pozna jo.

Gospod Pinkus sreča pred božičem gospoda Porgesa: «Gospod Porges, nikar ne koketirajte z mojo ženo, drugače bo nesreča!»

V februarju gospod Pinkus zopet sreča gospoda Porgesa, ki je pravkar oglasil konkurz: «Ali vas nisem svaril?» pravi Pinkus. «Jaz vendar poznam svojo ženo.»

Sanje.

«Pavle, nocoj se mi je sanjalo, da si mi kupil nov klobuk!»

«No, to je prvi tvoj klobuk, ki me ni nič stal!»

Vegetarijanec.

«Jaz sem postal vegetarijanec zato, ker smatram pobijanje nedolžnih živali za greh.»

«Kaj mislite, da to ni greh, če jim odjedate živež?»

Preveč prahu!

«Veste kaj, Micka, malo bolj bi pa le lahko udarili po tej preprogil!»

«Gospa, ko se pa potem tako strašno praši iz nje!»

Pozabil je.

«Obžalujem, gospod Rihar, gospod šef je odšel; pozabil je, da pridete danes popoldne po denar.»

«Mislite, da je res pozabil?»

«Da, da, sam je to povedal, ko je odhajal.»

Iz filma.

V filmskem ateljeju začne režiser nenadno kričati na igralca:

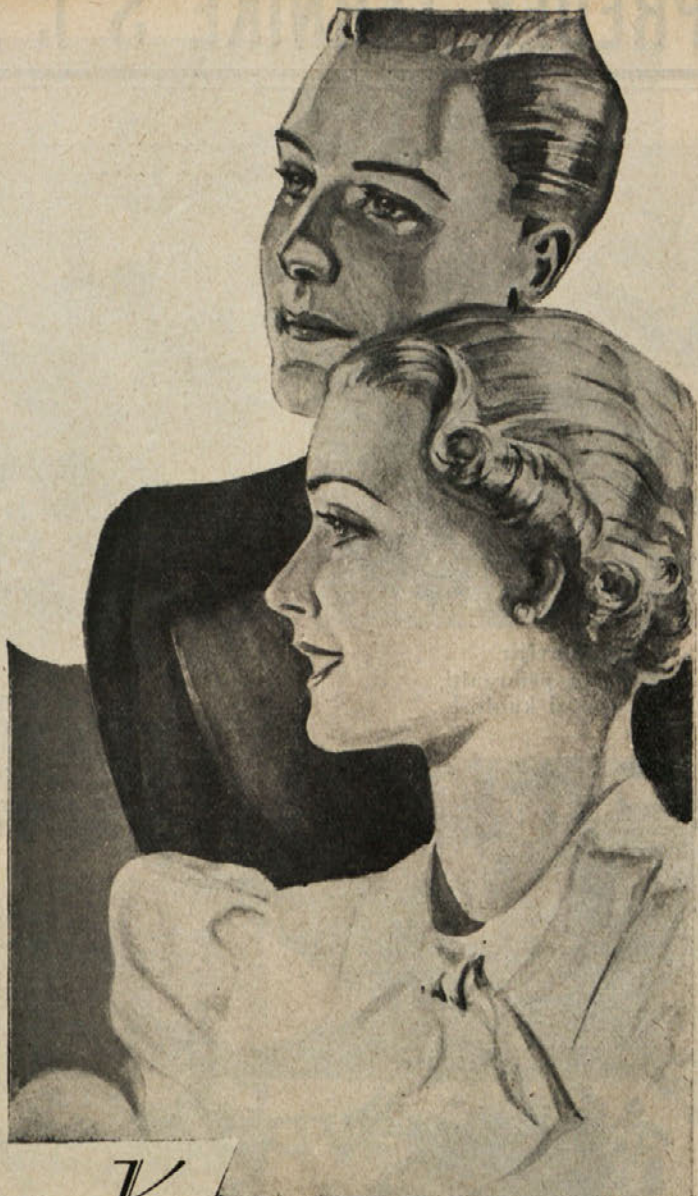
«Ne glejte tako žalostno in potrto, ko vedete nevesto k oltarju! Glejte malo bolj veselo! Saj to ni resnična poroka!»

Neprijetni najemniki.

«S temi najemniki je križ,» je tožil hišni gospodar, «za voljo njih sem moral kupiti hčerki klavir!»

«Ali so taki ljubitelji glasbe?»

«To ne, ampak nočejo se mi po dobrem izseliti!»

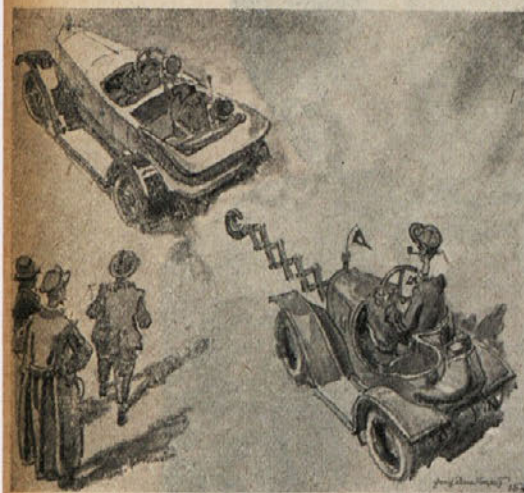

Kako očarljiva je sveža in nežna koža – kako neizogibno potrebno je milo, ki jo neguje!

ELIDA MILA

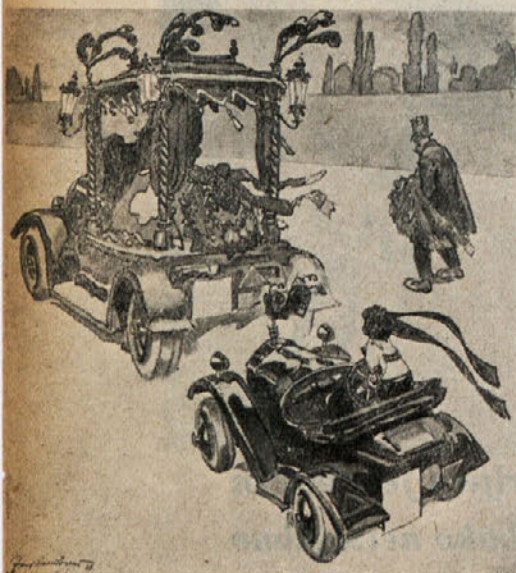
ELIDA BELI ŠPANSKI BEZEG
snežnobeke barve
omamljivega vonja

NAPREDEK TEHNIKE S 1. APRILOM

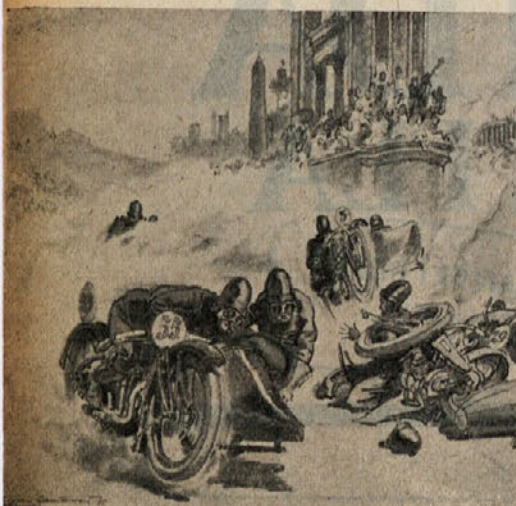
V Jugoslaviji:

Ce hočeš na bencinu prihraniti,
iznajdbo tole moraš si kupiti.

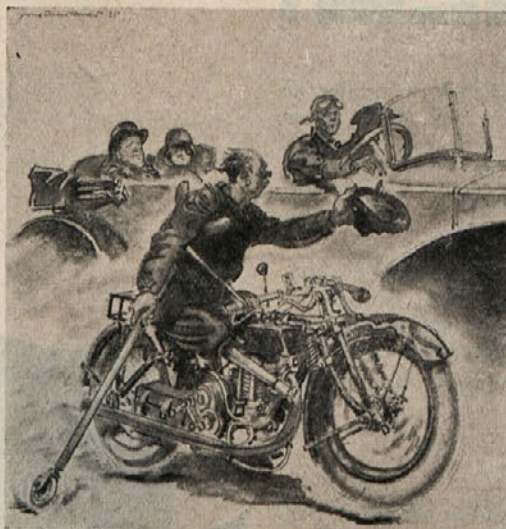
V Franciji:

Pogreb le toliko velja,
kar konjskih sil mrliški avto ima!

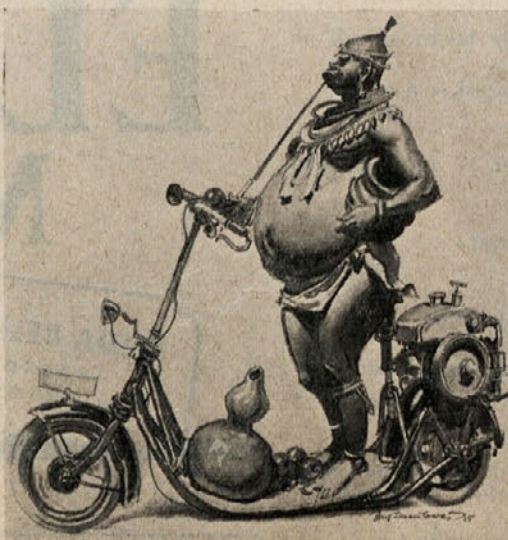
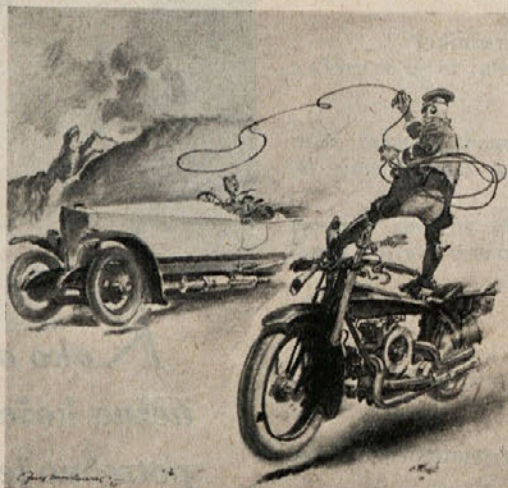
V Italiji:

Nekoč gladiatorji so krvaveli,
zdaj pa dirkači, ki preveč so smeli.

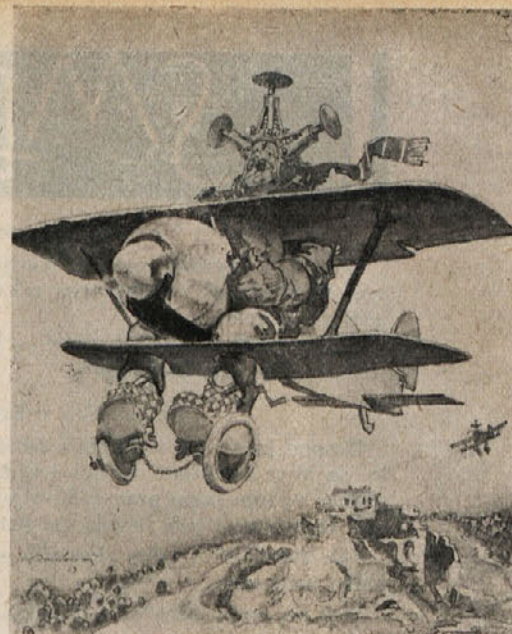
V Ameriki:

Motorizirani berači
tekmujejo z bogatimi vozači,
in
prav opremljena prometna policija
vsem vozačem divjim vrat zavija.

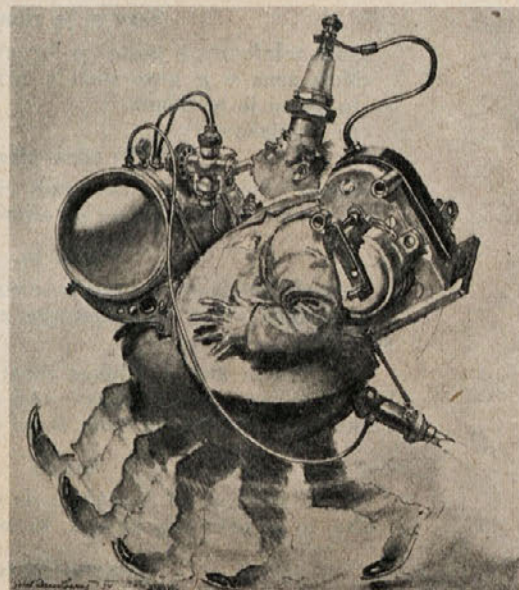
V Afriki:

Ljudožer nič več ljudi ne žre,
on žre odslej le kilometre še.

V Angliji:

Profesor Sitnogoj je tu pa tam
najrajši na sprehodu sam.

V Nemčiji:

Motorizacija človeka nima mej,
koraka strumno kar naprej...

V Rusiji:

Kadar zrak je vroč in suh,
polno leta takih muh.

*Mati je mislila,
da je Ivankina
obleka
bela...*

...dokler ni videla zraven nje Radion bele srajce!

Sivkasta, naravnost zanemarjena je videti obleka njenega otroka, kar pa tudi ni čudo, ker Radion belo perilo zasenči navadno prano perilo. Pri kuhanju raztopine Radiona se tvori kisik, ki struji skupaj s peno mila skozi perilo, pri tem pa temeljito in obenem prizanesljivo razkroji in odpravi tudi najtrdovratnejšo nesnago. Perilo postane bleščeče belo, Radion belo.

SCHICHT^{OV}.

RADION

NI ČISTEJŠE BELINE OD RADION BELINE

*Svež pomladni
veter*

prinaša novo modo!

**VOLNA IN SVILA V NAJNO-
VEJŠIH MODNIH BARVAH IN
DESENIH. KVALITETNO IN
ELEGANTNO MODNO BLAGO
ZA DAMO IN GOSPODA:**

Jersey

Oglejte si našo najnovejšo
izbiro različnega Jersey-blaga!

Jersey si osvaja modo
za vse prilike!

MANUFAKTURA

F. Ks.

Sarvan

MESTNI TRG 24.

Tone Čufar:

Žena v stiski

(Nadaljevanje.)

Skozi vrata se je prizibala mlada, površno oblečena, črnolasa ženska. Nosila je steklenico in se je naslonila na točajno mizo. Matevž je sunil Žiberta, a tedaj se je tudi ženska oglasila.

«Lojzek, liter vina! Črnega!»

«Tako, Rozalija, takoj!»

Pohitel je k njej, ji vzel steklenico in ji nalil vina. Rozaliji se pa ni tako zelo mudilo. Stopila je h kvartopircem in vsakemu pogledala karte.

«Kdo ima največ adutov?»

«Pri tebi nobeden od nas!» je smeje odvrnil šofer Tine.

Rozalija mu je pokazala jezik. Brž je plačala in odšla iz točilnice. Gostilničar je obsedel pri svojih steklenkah. Matevž je šel k njemu. Pri kvartopircih ga je preveč srbelo, da bi igral, zato je moral stran.

«Rozalija je ptička, ona zna», je menil Žibert in mu pomežiknil. «Ali bi si jo privoščil?»

«Na prazen želodec? Takih babur sem sit!»

O Rozaliji je vedel, da ima moža nekje v Franciji, živi pa s svojimi podnajemniki in jih navadno obere za vso plačo. Ženske mu niso bile skrivnost, v fantovskih letih je dosti lazil za njimi. Dvakrat je hodil v zelje opešanim zakonskim možem. Prvič se je poskusil pri neki omoženi natakari, drugič pri gospodinji, kjer je stanoval. Vmes so se vrstila tudi dekleta. Prenekateri je zmešal glavo, pa tudi samemu sebi je včasih skuhal kaj takega, kar mu je jemalo spanje.

«Ali si kuhinjo že zaklenil?» je vprašal.

«Ha, ti Jerica ne da miru? Mislim, da še ne leži. Pogledj! Morebiti ima še kaj od večerje. Prav lahko. Sam bi pogledal tja, saj si domač. Še na tebe naj mislim.»

Traven ga ni dalje poslušal, saj je dobil tak svet, da mu ni več kazalo posedati v točilnici. Zginil je v vežo, se vzel po stopnicah in pogledal skozi kuhinjske duri. Na večjem štedilniku je ždela debelušna ženska. Stresla se je iz dremavice in se ga ustrašila. On je pa kar prisedel k njej in jo potrepljal po ledjih.

«Lojzek me je poslal na večerjo.»

«Meni ni nič naročil, pa saj nimam ničesar več», je zagodla nejevoljno. Zlezla je s štedilnika in se leno pretegnila.

«Morebiti pa je kaj, ne bodi tako avšasta.»

Sam je pogledal po loncih, odprl ogrevalnik v štedilniku in iztaknil neke ostanke.

«Jerica, žlico!»

«Bog se usmili tako vsiljivega človeka.»

«Tebe naj se usmili», ji je govoril priliznjeno in jo spet trepljal. «Vse na svetu boš zamudila. Marsikaj bi si lahko privoščila in tudi drugi bi imeli kaj od tega.»

«Ne maram, da bi me omožene babe hodile zmerjat.»

«Potemtakem imaš samce, ker si hipoma drugih misli.»

Še je silil vanjo, ji segel za nadržje in se je vse bolj in bolj ovijal. Ona ga je narahlo odrivala in šele, ko jo je vščetil, da je zavrisnila od bolečine, ga je zares pahnila od sebe. Matevž je sam poiskal žlico v miznici, a ščepec jedi, ki se je prisušil k loncu, je bil tako postan in za nič, da je le po sili zajel nekaj žlic.

«Presitež! Najprvo vse premeče, potem pa ne žre.»

«Saj nisem žival!»

Udaril je po mizi, kajti Jerica ga je zares ujezila. Pa se je škodočeljno zahihitala. Bilo mu je kar dovolj. Odrinil je lonec od sebe, vstal in med vrati siknil:

«Le kaži zobe! Se bo že našel kdo, ki ti jih bo poščipal. Sita si in se lahko režiš takim, ki niso. Vse naj se ti povrne!»

«Nič hudega ne mislim, nič hudega.»

Šla je za njim v vežo, ni ji bilo prav, da je vzel vse tako zares, on je pa ni več pogledal. Mahnil jo je naravnost proti domu. Že s ceste je oprezoval po kletnih oknih. Bila so temna. Čez dvorišče je šel po prstih, skoraj brez šuma se je približal vratom v stanovanje in je naglo pritisnil za kljuko. Zaklenjeno. Močno je potrkal in prisluškoval, pa nič. Klel je in se pridušal, a tudi to mu ni odprlo vrat. Potem je šel okoli, počenil pri vsakem oknu in trkal. Spet nič. Šel je na cesto in ni vedel, kaj bi počel. Postajal je okrog plota. Mimo se je prizibala gruča razboritih fantov. Bili so na moč glasni, brundali so poulične popevke, a nekdo ga je vzel na muho, se zarežal in pokazal nanj.

«Ta bo še zmrznil od čakanja!»

«Kam drugam naj gre, sem ne zahajajo take!» se je obregnil nekdo drug.

Traven bi se bil najrajši spoprijel z izzivači. Njihov smeh ga je jezil še dolgo potem, ko so mu že izginili izpred oči. Nad nikomer ni mogel iztresti svoje jeze. Če je naletel na gosposko oblečenega človeka, ga je zaskominalo, da bi na njem obračunal za vse tegobe življenja. Vsakogar si je dobro ogledal, posebno za ženskami je prežal kakor lovec na divjačino. Že je

mislil, da se je zaman povrnil od Žiberta. Gnalo ga je nazaj, da bo vsaj pod streho, pa četudi spi na tleh. A na bližnjem križišču se mu je zazdelo, da je ugleдал pravo žensko. Stisnil se je za vogal in čakal, da je odhitela mimo. Nosila je otroka. Brž je pogledal, ali ji ni kdo za petami, ali je kdo ne spremlja. Ulica je bila prazna.

Matevž je stisnil pesti in stopil za ženo.

4.

Minka je šla naravnost v hišo. Njega je imelo, da bi skočil za njo, ji vzel otroka in ključ in jo nagnal. Tako nesmiselno je bilo, da je visel ravno na tej ženski, ko je vendar toliko drugih. Pogosto se je odpravljala stran in je tudi izginil za kak dan, a še zmeraj se je priklatil nazaj. Zdaj je tiho prestopil tistih nekaj stopnic v pritličje in se je iznenada prikazal v kuhinji. Žena se je zdrznila, zastrmela je vanj in pokazala hipen strah, ki mu je dal poguma.

«Ali se obsorej hodi domov?» je zasikal. «Sredi noči? Kod se vlačiš?»

Zavekal je otrok. Minka ga je na mizi počasi razpravljala, da bi se ne prebudil. Brž ga je vzela v naročje in poučkala, da bi se docela ne predramil. Moža je samo mimogrede oplazila z grdim pogledom.

«Prizanesi mu. Naj se naspi!»

Ponesla ga je v sobo. Matevž je ostal v kuhinji, otroka res ni maral buditi. Kakor mu je prizadeval skrb in ga po svoje priklepel tudi na ženo, je razen nejevolje tudi nekaj ljubezni tlelo v njem do neboljšenega bitja. V trenutkih dobre volje se je skušal pogovarjati z dekletcem že tedaj, ko je komaj malo mucalo. To noč je pa tudi zaradi sebe odjenjal, ker otroškega vika ni rad slišal. Nekaj časa je nemirno hodil gor in dol. Oči so mu postajale na lisah, ki jih je naredila vlaga po stenah. Pa se je naveličal škripanja špranjastih tal in je začel stikati po praznih loncih in v starih omarah. V nekem predalu je našel nekaj trdega kruha, v drugem star ovojni papir. Vse je premetel. Pa ni bilo prav nič za pod zobe, čisto na dnu spodnjega predala je iztaknil popisano razglednico. Hotel jo je že zavreči, a razglednice so bile redkost pri njem, saj se ga ni spomnil že nekaj let nihče. Zato ga je zanimala podoba neznane industrijske naselbine. Ko je karto obrnil, mu je pa udarila kri v obraz. Večkrat je počasi čital Joževe pozdrave Minki. Zmeraj bolj ga je greblo, najbolj ga je pa žgal pripis, da je na potovanju domov in se bosta kmalu videla. Nemirno so se mu gibali prsti, rad bi bil razcefral karto, a je vedel, da se s tem ne ohladi. Gnalo ga je v sobo, a je pomislil na otroka. Čakal je, da se odpro vrata, in je kakor ris prežal na ta trenutek. Sedel je k mizi. Minke pa le in le ni bilo. Najbrže je legla, je pomislil. Tudi njega samega je že lomil spanec. Karto je spravil v žep in pogledal skozi vrata. Slonela je nad otrokom.

«Saj že spi», je rekel kolikor moči mirno in ji namignil, naj pride v kuhinjo. «Gospodar je odpovedal», je pristavil, da bi jo laže zvalil iz sobe. Samemu sebi se je čudil, ko je govoril vse drugo kakor to, kar ga je v resnici tiščalo in sililo v pomenek.

«Odpovedal?» se je zavzela Minka in prišla ven. «Kdaj?»

«Pred dobro uro sta me navijala. Ona, ona, to je gobeč!»

«Spet bo treba iskati novo luknjo», je rekla bolj zase, a potem se je vznemirila in mu je zabrusila naravnost v obraz: «Kar sam se vsaj enkrat pobrigaj!

Jaz sem že dovolj trkala in prosila. Preseda mi že vse. Drugače bi bilo, če bi tudi ti kaj mignil za dom.»

«Dobro piskaš! Misliš, da ne vem zakaj. Preslabo skrivaš svoje skrivnosti. Rada bi me vpregla, naj iščem kvartir s posebno sobo za podnajemnika. Mislim, da bi ti hudičeve ustrege!»

Gledal jo je izpod čela in se komaj krotil, da ni stegnil rok po njej. Grabilo ga je, da bi jo pritisnil k steni in ji izsilil priznanje o vsem, kar mu zakriva. Ona je pa ostala mirna, čutila je, da se mož komaj obvladuje. Najrajši bi bila šla spat, pa je vedela, da se mora o marsičem pogovoriti. Če bo treba res izstanovanja, lahko izpremeni tudi marsikaj drugega. Morda jo vzame stric in bo rešena moževe pokore.

«Ali so odpovedali na štirinajst dni?»

Mož je odkimal. Brigale so ga take malenkosti, odpovedni rok pa še najmanj! Segel je v žep in stiskal karto.

«Potem bo treba v osmih dneh ven», je rekla razmišljeno, kakor da ji je čisto vseeno.

«Lahko še ostaneva, le plačati bo treba.»

«Pobrigaj se!»

«Ti si lastiš ključ, ti skrbi! Seve, zdaj ne utegneš. Kod se potepaš, s kom?»

«Ne kriči!» ga je zavrnila. «Gornji so morda siti tvojih koncertov.»

«Ti si me najbolj sita! Zaklepaš mi, večerje ne pripraviš.»

«Iz ničla naj kaj skuham? Bodi zadovoljen, da poskrbim za otroka. Če bi čakal nate, bi že zdavnaj poginil. Nič ne povprašaj, ali je sit ali ne, samo moja pota te skrbijo. O sebi kaj povej! Misliš, da sem tako neumna, da bom čepela tukaj in čakala na nebeško mano. Čakala naj bi te z jedjo, tebe pa od nikoder! Ne bodi zloben, saj ti je vse zadosti jasno. Ko ni za stanovanje in kruh, ne morem kuhati zato, da bom stran metala.»

Hotela je v sobo, on pa jo je zagrabil za roko in jo povlekel nazaj. Iz žepa je potegnil razglednico in ji jo pomolil pod nos. Njo je izpreletelo, v obraz je za spoznanje zardela in takoj segla po karti. Matevž si je pa ni dal vzeti.

«Res mi je vse zadosti jasno», je govoril z naslado. «Naj bom tudi zloben, karte ti ne dam!»

«Moja je!»

«In belgijski falot je tudi tvoj! Ali je že tukaj?»

Najrajši bi jo bil zmllel. Razglednico je vtaknil v žep in stopil proti njej. Minka se mu je umaknila k ognjišču in je pograbila največjo zajemalko.

«Samo poskusi!»

Ni je poslušal. Prestregel je njen zamah, ji izvil zajemalko in jo stisnil k sebi. Zaječala je v kleščatem objemu, on je pa sikal v njo:

«Vse mi boš povedala, vse do kraja!»

Začela je kričati na pomagaje. To jo je rešilo. Zbal se je, da pride gospodar, in je odnehal. Pričakoval je, da bo izginila v sobo, a je sedla k mizi in dolgo strmela v tla. Matevž se je naslanjal na štedilnik in čakal, kaj bo. Še zmeraj je kuhal v sebi hudo jezo, še zmeraj ga je imelo, da bi ji dal duška, a je bil prav za prav brez moči.

«Tako ne gre več naprej», je po mučnem molku izpregovorila Minka.

«Kako pa?» je hlastno segel v besedo.

«Tako ne ko zdaj! Ne boš me pobijal!»

«Z njim si zmenjena!»

(Nadaljevanje prihodnjič)

DRVARJI

Bilo je neke nedelje v poletju. Samotno pobočje na Sedmograškem, daleč od ljudi, sami gozdovi, plahe zveri in drvarji. Tistega dne so počivale žage in sekire, utihnilo je bobnenje hlodov. Možje in fantje, kakih dvajset po številu, vsi iz treh ali štirih vasi v Baški dolini, so se na vse zgodaj prhaje umivali. Čistili so si smolnate roke, se brili, razlegala sta se smeh in šala.

Po zajtrku je najstarejši vzel molek. Sredi gozdne tišine se je oglasila mrmrajoča molitev. Oči so se jim sprehajale po goličavi posekanega gozda, po visokih, s temnimi smrekami poraslih obronkih, in po jasnem nebu, na katerem ni bilo oblčka. Visoko na jasnini je plaval orel. Z duhom so bili v domači vasi, vsi obsijani od nedeljskega sonca. Podoživljali so domače praznike; zdelo se jim je, da jim brni na ušesa petje zvonov...

Po obedu so se porazgubili vsak na svojo stran. Nekaj jih je pleglo v bajti, drugi pa so odšli v gozd; v senci dreves so hoteli biti sami s svojimi mislimi. Mlad fant, ki ga je najhuje mučilo domotožje, je sedel na pragu in igral na orglice.

Lipe, čokat plavolasec, je z dvema tovarišema odšel v dolino. Pričakovali so pošte. Dva delavca sta se bila že prejšnji dan napotila v bližnje mestece, da prineseta živil. Sonce se je bilo pomaknilo že globoko na zapad, ko sta se vrnila.

Lipe je prejel pismo, pa je bil razočaran. Ni bilo tisto, ki ga je že dolgo pričakoval. Namesto dekleta mu je pisala sestra. Sedel je na parobku in bral, čim dalje bolj se mu je tresla roka. Oči so mu naglo preletavale vrstice od začetka do konca. In še enkrat. Čelo se mu je pomračilo, telo pa mu je drobno trepetalo. Pismo je srdito zmečkal in ga vrgel ob tla. Pa ga je spet pobral in ga naravnal na kolenu. Z dolgimi koraki je odšel proti bajti.

Fanta, ki je še zmerom sedel na pragu in igral na orglice, bi bil kmalu pohodil.

«Glej ga! Ali nimaš oči!»

Lipe mu ni nič odgovoril, vrgel se je na ležišče in kakor vročičen strmел v strop.

Mučile so ga misli na dekle, ves se je pogrezal v ogenj grenkih občutkov. Gmajnarjeva Marica! Že zgolj ime mu je pričaralo pred oči debele kite njenih svetlih las, blestečo polt in modre oči, kakor da bi ji gledala izpod čela dva koščka neba. Plaha in sladkega, zvenečega glasu kakor mali zvon pri fari. On bajtarski, ona bajtarska — ni bilo zapreke, da bi ne mogla postati njegova. Pologarjev Tine je kot grozeča senca stopil med njiju. Pologar in Gmajnar sta si bila v sovraštvo, a vendar je kazalo, da se je dekle vdalo omamnimi besedami, poslednji čas ni poznalo nasmeha. Za odhod Lipetu ni odrekla šopka, celo pomahala mu je z roko. A pisala mu ni. Tudi Tinetu, ki je bil z njim, ni pisala. Stokrat ga je obšla temna slutnja, a jo je vselej potlačil vase. Zdaj mu je bilo vse jasno.

Obhajale so ga muke, da mu je mrzel pot stopal na čelo. Zdrznil se je iz misli in planil na noge.

«Kje je Gmajnar?» je vprašal.

«Tu ga ni. Bo že kje v gozdu.»

Odšel ga je iskat. S pijanimi koraki je nekaj časa blodil med drevjem.

Gmajnar, velikan poraslega obraza in krepkih ličnih kosti, je ležal na rjavih tleh pod košato smreko. Ni spal, oči so mu ostro sršele skozi na pol priprte veke. Fanta,

ki je obstal pred njim, je nejevoljen pogledal. Zakaj ga moti?

«Kaj je?»

Lipe je grenko izpljunil.

«Sestra mi je pisala.»

Gmajnarju ni ušel Lipetov zbegani, srditi pogled. Vstal je.

«Ali je kaj hudega?»

«Pri nas nič. Pri vas je hudó.»

Mož se je pomračil. Obšlo ga je hkrati tisoč misli in predstav. Kaj se je moglo zgoditi? Bil je vdovec, doma je pustil kočo, kravo, starejšo hčer Anko in Marico. Da mu je pogorela bajta ali poginila krava, bi mu bili pisali. Obšla ga je slutnja...

«Pa ne — da bi bilo kaj z Marico?»

Lipe je samo prikimal, pogledal proč in zacepetal z nogo.

«Hudiča!» je zakričal Gmajnar. «Pa — s kom?»

Fant je segel v žep in mu dal pismo.

«Sami berite!»

Mož je naglo preletel vrstice. Bil je ves spremenjen v obraz. Oči so se mu za nekaj hipov uprle čez smreke v daljavo. Pesti je stiskal, kakor da drobi misti in občutke, ki so se mu porajali.

Saj je bil nekaj opazil, a je zaupal hčeri. Ni verjel, da se bo tako spozabila. Že zaradi mržnje, ki je vladala med obema hišama. Tretji udarec, ki so mu ga zadali Pologarjevi. Prvič so ga bili obdolžili nekega uboja. Pol leta je po nedolžnem presedel v preiskovalnem zaporu. Potem so mu izpred nosa pobrali neko senožet, ki je bila prišla na dražbo. In zdaj to! Fant z dekletom ne misli resno, a bi se tudi Pologar uprl. Vse leto se mu je tiho posmehoval...

Divje so se mu zasvetile oči.

«Kaj boš storil?» je vprašal Lipeta.

Fant je bil po naravi plah. Pri pogledu na razsrjenega moža ga je obšel tak strah, da mu je mamil prejšnje občutke.

«Kaj jaz vem!» je skomizgnil z rameni.

«Mevža!» je Gmajnar zasikal z zaničevanjem v pogledu. «Jaz pa vem, kaj bom storil.»

In je z naglimi koraki odšel proti bajti.

Lipe je nekaj trenutkov gledal za njim, nato je tekел, da bi ga dohitel.

«Gmajnar! Gmajnar!»

«Kaj mi hočeš?» se je ozrl mož.

«Kaj boste storili?»

«Tisto, česar si ti ne upaš.»

«Počakajte!» je fant jecljal. «Bom jaz govoril z njim.»

«Kaj boš govoril?»

Lipe je stal in gledal.

«Kaj boš govoril? Kako boš govoril?»

«Ubil bi ga kakor podlasico!» je zacepetal fant od bridkosti in srda.

«Le pojdi, bomo videli. Saj prav ubiti ga ni treba, ampak... No, le pojdi! Ne bom čakal do jutri...»

Polovica drvarjev je bila zbrana v bajti, ko je Lipe z obupno odločnostjo planil med nje.

«Kje je Tine?» je vprašal v eni sapi.

Zasmejali so se mu. Tine, krepek fant, lepega obraza, je sedel v kotu in kadil pipo. Kakor zmeraj mu je lahko živ nasmeh igral na ustnicah.

Lipetu je namah uplahnila odločnost, umaknil je pogled. Obrnil se je na moža z rdečimi zalisci, ki je bil v tisti samoti njihov krčmar.

«Daj mi žganja!»

Dobil ga je, ga izpil na dušek in znova pomolil steklenico.

«Še.»

Drvarji so se spogledali.

«Ali te je pičil modras?»

Lipe jim ni odgovoril. Tudi ni čakal nove merice žganja. Obrnil se je k Tinetu.

«Tine, stopiva za trenutek iz bajte!»

Fant je bil začuden.

«Zakaj?»

«Boš že videl. Nekaj bi rad govoril s teboj.»

Tineta je obšla rahla slutnja. Kako naj bi si drugače razlagal Lipetovo vedenje? Ni se ga bal, bil je močnejši od njega. Toda zavest krivde mu je jemala pogum in moči. Obšel ga je tudi strah pred Gmajnarjem, ki ga ni bilo v koči.

«Tu govori, ako imaš kaj!»

Lipe pa nič. Zapustil ga je ves pogum. Kakor v obupu je popadel novo merico žganja in ga izpil. Zacepetal je, kakor da ga duši, vrgel klobuk ob tla, zastokal in se zleknil na ležišče. Obračal je obraz v steno in trdo mižal.

V bajti je bilo vse tiho. Drvarjem se je fant zasmilil. Kaj mu je? Vprašujoče so pogledovali Tineta.

Ta ni prenesel pogledov. Odložil je pipo in odšel skozi vrata.

Tedaj je Lipa dvignil obraz in gledal za njim. Zdelo se je, da ga hoče poklicati, a so mu odprta usta ostala brez glasu.

«Kaj pa imata?» ga je vprašal nekdo.

«Pustite me!»

Lipe je legel na obraz, kakor da noče ničesar več slišati ne videti.

Medtem sta se bila Tine in Gmajnar srečala med prvim drevjem gozda. Nihče ni bil za pričo, kako se je zgodilo. V bajto je prišel le oddaljen krik. Dosegel je tudi Lipetova ušesa; fant je naglo planil na noge. Obraz se mu je spačil, od groze so se mu stisnile pesti.

«Ubil ga je!» je zakričal. «Ubil ga je!»

«Kdo? Koga? Kaj govoriš?»

Drvarji so ga zbegani vsekrižem vpraševali.

«Ubil ga je! Ubil ga je!»

Lipe je bil kakor zmešan; tresel se je po vsem telesu in se sesedel na klop.

Možje in fantje so planili iz bajte.

Nasproti jim je prišel Gmajnar. Bil je brez klobuka, razmršenih las, rokav jopiča mu je bil pretrgan, oči zmedene, a sršeče. Ko jih je zagledal, se je ustavil in jim zastrmel v obraze.

«Zdaj me vsaj ne bodo po krivem dolžili, da sem koga ubil», je rekel zamolklo.

«Kje je Tine?»

Ni jim odgovoril. Sesedel se je na bližnji parobek in zastrmel predse.

Tineta so našli med drevjem, z obrazom v tleh, poleg njega je ležal okrvavljen kamen. Zaman so ga klicali, ga močili z vodo in ga obujali v življenje. Bil je mrtev. In še v smrti mu je rahel nasmeh igral na obrazu.

Prinesli so svetilko, mu jo postavili h glavi in zmolili očenaš za njegovo dušo.

Nastala je noč, tema. Skozi vrata bajte je padal medel odsev ognja na ognjišču in se igral na deblih bližnjih dreves. Iz gozda je kdaj pa kdaj vzdihnilo in zopet utihnilo. Na jasnem nebu so gorele zvezde, začele ugašati, izza bližnjega vrha je pogledal mesec. Čez pobočje se je razlila mehka svetloba; zdelo se je, da raz drevesa visi svetla pajčevina, vsepovsod so se prepletale grozotne sence.

Gmajnar je še zmerom sedel na parobku in nepremično strmel predse.

Trije možje so se napravili, da odidejo zadevo naznanit orožnikom. Tedaj je stopil k njemu Valant in se ga rahlo dotaknil z roko.

«Blaž, zdaj gremo. Najbolj pametno je, da greš z nami.»

Gmajnar se je zdrznil kakor iz sanj in začudeno pogledal moža. Takoj mu je bilo vse jasno.

«Že vem», je zategnil. «Ne bom se skrival, ne. Le pojdite! Že pridem.»

Možje so odšli. Ko so njihovi koraki in glasovi izginili v bregu, se je dvignil tudi Gmajnar. Ozrl se je po bajti, v kateri še nihče ni mislil na spanje, nato proti ognju med drevjem; kurili so fantje, ki so stražili mrliča. Za trenutek ga je obšla želja po svobodi... Stresel se je in se znova zrušil vase.

Počasi je odšel navzdol, za njim se je vlekla dolga senca...

Nikoli več se ni vrnil domov. Umrli je v daljni ječi pol leta prej, kakor je bil dostal kazen...

Daj nam danes
naš vsakdanji kruh

Zgodba o vitezju in njegovi mladi ženi

Ko je prišel gospod Mellheim v naš kraj, se je o tem govorilo več, kakor če pride gospod škof birmovat ali če bi obiskal naše kraje visok državni dostojanstvenik. Takšnale visoka gospoda pride, ceremonije so opravljene, in spet izgine in govorice potihnejo. Gospod Mellheim pa je prišel za stalno. Da, brž prve dni je rekel, da se ne bo več potikal po svetu, ker je kljub mladim letom videl že mnogo krajev in izkusil razne ljudi.

«Prišel sem,» je rekel, «in sedem parov volov me ne spravi od tod. Boste videli, da bo tako.»

In krajanom je bila ta beseda všeč. Prav tako pa jim je bil všeč tudi sam gospod Mellheim.

Mnogo lepega se je dalo o njem povedati, da kmalu niso vedeli, kdo bi ga bolj hvalil: moški ali ženske, zlasti nadobudne neveste. Gospod Mellheim je bil namreč še samec, resnično v najlepših letih, na oko zai in ponosen, kakor se pač spodobi potomcu stare plemiške rodovine. Tisto o plemstvu je držalo, saj je bilo v njegovih zapiskih in rodovnikih izpričano, da je rodovina Mellheimov nekoč po francoski revoluciji prišla iz Alzacije v slovenske kraje. Še Mellheimov oče je imel steklarne na Štajerskem, potem pa je čez noč obubožal. Sin France, ki ga je bil oče namenil za dediča v svojem podjetju, je bil takrat že zapustil srednje šole, ker je pač oče sodil takole: «Kaj mi bo fant trgal hlače po šolah, ko ga pa doma v steklarni in zunaj na lovu naučim vsega pametnega in koristnega.» Ali ko je nepričakovano nastopila nesreča in je lepega jutra še starega gospoda Mellheima ugonobila kap, se je France Mellheim znašel v siromaščini. Plemstvo gor, plemstvo dol — ni mu kazalo nič drugega, kakor da je pograbil prvo službo, ki mu jo je moglo nuditi c. in kr. oblastvo. Vzeli so ga za praktikanta pri davkariji.

Menda še ni bilo bolj slovečega davkarja na Slovenskem. Ta je znal obračati gospodo in kmete! Kadar se je najrobatejši očanec hrustil na davkariji, da bo vse razbil in požgal, ga je plemeniti vitez Mellheim lepo prijel pod pazduho pa sta zavila iz graščine — kakor so kmetje pravili sodnemu poslopju z davkarijo vred — in sta krenila v prvo gostilno. Potem se je brž nabralo priživnikov, kakor da jih je trški redar z bobnom sklical. In so pili in veseljačili do poznih ur, da je kmetič zapravil dvakrat več, kakor je bilo davkov zapisanih...

Ko se je obrnilo leto, odkar je gospod Mellheim dihal zrak našega kraja, pil vino okoliških gor in bil zelo priljubljen med vsem prebivalstvom, je pred pustom šla po trgu govorica, da se bo plemeniti vitez oženil. Nemalo je bilo zavisti in ugibanj. Vitez je navsezadnje le vitez, še več, pravili so mu celo: baron! Gospod Mellheim se je izprva otepal, ko so mu v pivskih družbah zastran nevest otipavali žilo. Naposled je vendar pred vso javnostjo izpričal svojo končno in nepreklicno odločitev: gospodično Marto, visokoraslo, temno lepoto, ki je bila zgodaj osirotela in se je sama povzpela do kancilistke, je začel dovajati ob večerih v družbo pri «Zajcu» in jo je potem neke sobote popoldne povedel tudi pred oltar. V črnem je bila svatovska gospoda in črno je bilo tudi ljudstva v cerkvi. Kakor le ob najredkejših poročnih svečanostih so zahrumeli mehovi starih orgel in so zapeli pevci v počaščenje gosposkega para.

Gotovo so bili dani vsi pogoji za najsrečnejši zakon. Takšnega pohlevnega in dobrodušnega moža, kakršen je bil plemeniti Mellheim, si je mogla vsaka devica v prvih letih rjavenja res od srca želeči. Veseljaški vitez pa je na drugi strani tudi potreboval skrbne, vse razumevajoče

gospodinje. In takšna je bila Marta. Rada ga je imela. Ni si mogla poželeti ljubeznivejšega moža. Toda polagoma se je vendar komaj otepala misli: samo ko bi ne bil tako mehkužen in nasproti vsakomur ustrežljiv.

Bolj ko so minevali meseci, bolj je gospa Marta spoznavala, da sta on in ona izrezljana vsak iz čisto drugačnega lesa: on iz mehke lipovine, ki se da lepo oblikovati, ona pa je trda in samozavestna kakor gabrovina. Počasi je postajal površen. Vedela je, da jo ima rad, toda vsa njegova ljubezen ni bila za dosti stopenj iskrenejša kakor vsa njegova dobrodušnost in ustrežljivost nasproti stalnim pivskim bratcem in robantajočim kmečkim hrustom.

Kadar jo je zvečer povedel s seboj v družbo, in so po tretjem litru utrnili elektriko ter prižgali svečo, da je bilo v medlem utripanju plamenčka vse razpoloženje zveste pivske družbe bolj skrivnostno in skupno, je gospa Marta predobro vedela, da ji bodo položili v naročje kitaro, ki jo bo morala sama uglasiti, potem zabrenkati nekaj akordov in zapeti katerokoli slovensko ali nemško pesmico; znala jih je več kakor sto. In kadar je potem zatrepetal njen prelepi glas in čaral v domišljiji in čustvenosti pivske družbe prekrasne vizije ljubavnih sestankov ali čudovito smešnih prigod, povezanih v lepo zvrščene stihe kupletov, takrat je gospa Marta čutila, kako vdano počiva na njenem obrazu sanjavi pogled njenega moža, prevzetega od rujne rdeče kaplje in od pesmi umetniško navdahnjene soproge...

— Da, da, da! — si je včasih trdila gospa Marta, ko je bila dopoldne sama doma in je razmišljala o gospodinjsstvu in o svojem možu. — Saj je vse lepo, toda tako prekleto enolično, tako mrtvo in mehkužno!

Čutila je, kako ji včasih burno zapolje srce, kako ji kri butne v glavo. In prav na tistem si je želela, da bi imela moža, ki bi bil — da, le kakšen naj bi bil? Morda krut in brezobziren. Morda molčeč in samozavesten, morda zahrbtn in brezobziren. Morda — ah, kakršenkoli, samo da bi bil mož in ne zgolj vitez in dobričina. In ko so minevali prvi pomladni meseci in se še ni čutila matere, in ko je mož o tem nikoli ni vprašal — gotovo le iz strahu, da bi je ne razžalil — in ko se je gospa Marta večkrat komaj brzdala, da bi v odgovor na njegove ljubeznivosti zacepetala z nogami, stisnila pesti in zaškripala z zobmi, — ko je tako minevala prva pomlad njunega zakona, je lepega dne nanese naključje, da se je življenje gospe Marte naglo preobrnilo.

S tehnike se je vrnil Andrej Rogina. Vesel zaradi opravljenih izpitov in še čisto brez skrbi zastran službe, je mladi inženir vedril in oblačil po mili volji; pozno je vstajal, popoldne pa obiskoval dekleta. Vihrav je bil kakor tisto nemirno vreme okrog Velike noči. Na večer je hodil v pivsko družbo k «Zajcu», in omizje v kotu je bilo naravnost mladostno poživljeno po njegovih izkušnjah iz študentovskega veseljačenja in še zlasti izza poslovnih krokad v velikem, šumnem, razposajenem mestu. Prešerna, samozadovoljna mladost se je še enkrat dotaknila vseh, ki so večer za večerom ždeli za slabo razsvetljeno mizo v kotu in so venomer hlepeli po kakšni novi radosti, ki naj bi jih sredi večne enoličnosti življenja v dolgočasnem kraju razvnela, kakor se razžari žerjavica, če razgrebeš pepel...

Drejec je večer za večerom prisedal k Marti. Tako se je spodobilo, rada sta se imela izza otroških let in nad mladostnim prijateljstvom v našem kraju za zdaj ni bilo licemerskega izpodtikanja. Gospod Mellheim ju je gledal

z resničnim iskrenim zadovoljstvom, sanjavo je zatisnil oči in slastno pogoltnil dim svoje cigarete, kadar sta se Marta in Drejec ubrano skladala v duetu...

— Dreja, prosim te — je rekel nekoč, ko sta se po-bratila pri žganju in črni kavi v Martini kuhinji — poslušaj, Dreja, ti bi se pa že lahko večkrat oglasil pri nas! Veš, takole popoldne... za kakšni dve uri imam zmerom zaostankov in sitnih opravkov v pisarni, Marta pa se mi dolgočasi sama doma... Veš, tebi tudi ni treba, da bi se venomer smolil okoli deklet, vzel tako nobene ne boš... pa rajši včasih Marto povedi na izprehod... Pridem za vama, kadarkoli opravim... Zdajle bo vendar tako lepo... pa jo mahnemo kam dalje v okolico... Ali boš, Dreja?

— Bom! — je odvrnil Dreja, čeprav ga je zamrazilo Mellheimovo vabljenje. Ko je srebal kavo, je pogledal Marto. Nekoliko v zadregi se je umaknila njegovemu pogledu. A le za trenutek. Takoj se je spet obvladala; razigrano je rekla:

— Menda pa vendar, Dreja! Ni treba, da bi se držal mame za krilo, toda naših pridnih deklet pa tudi ni treba izpriditi. Te bomo vzeli malo pod komando, Dreja, čakaj, čakaj!...

Požugala mu je s prstom. In Dreja je obljubil, da pride že drugi dan.

Prišel je popoldne. Gospo Marto je našel samo doma. Vesela je bila, nasmejana, vendar čudna nemirna. Andrej je to dobro opazil. Vse njene kretnje so bile živahne, tu in tam skoraj hlastne, in med smehom se ji je včasih zataknila beseda. Govorila je, govorila in povedla gosta v sobico poleg kuhinje, ki je služila hkrati za sprejemnico in jedilnico in je bila urejena po pravem malomeščanskem okusu. Posadila je Drejo na zofo in mu hitela točiti dobrega žganja:

— Ná, krokar, da se okrepiš!

Dreja jo je gledal in vse lepša mu je bila kakor sicer, v ozkem domačem okolju vse bolj privlačna kakor na cesti ali za gostilniško mizo. Ni vedel veliko povedati, skoraj tesno mu je bilo. Poslušal je njeno čebljanje in jo ogledoval vso, od gostih, nakodranih kostanjevih las do visokih petâ na rdečih copatkah. Čutila je njegove poglede in, kakor da je rahlo razdražena, je velela:

— Pojdi, pojdi, ti si pa tudi pravi malik, kadar si sam z žensko! Alo, greva malo ven, med vrtove, proti gozdu ali kam!

Brž se je preobula, poravnala pričesko, nataknila klobuček, oblekla pomladni plašč. Ko je postala pred zrcalom in si še poravnavala lase pod klobučkom, je spet čutila Drejeve poglede in se je ozrla vanj s svojimi velikimi, temnimi očmi. Dreja je še zmeraj molčal, samo za korak bliže je pristopil in z desnico jo je objel okrog pasu.

— Kako si zrasla, punčka, kako si zrasla!

Izvila se mu je, ničesar ni odgovorila.

Stopila sta na cesto in šla čez trg. Štacunar je stal na pragu, roke je tiščal v hlačnih žepih, začuden je gledal za parom, zvečer bo imel kaj povedati lovski družbi. Za okni so vstajale sence in gledale, kakor da vidijo razodetje; ženske so imele novo snov za pogovor o Marti in njenem kavalirju. Marta in Dreja pa sta spet čutila svobodo tistih nedavnih otroških let, ko ni bilo zle misli v srcu in je vse skupaj bila le igra, vesela otroška igra... Stopala sta med vrtovi izven trga. Slutnja nove pomladi, ki je zmagovala v ozračju in brstju, v zemlji in nad njo, je opojno osveževala spomine na skupno šolsko dobo. Kakor da sta bila pila težko vino, tako sta si bila zaupljiva. In beseda je begala s predmeta na predmet kakor metulj, ki se vrtoglav spusti v svet in mu ni miru ne na tem, ne na onem cvetu.

Gozd ju je objel z vonjivo tišino.

Pot skozi gozd je bila blatna, toda Marta in Dreja sta se tako razgovorila, da jima je bilo le malo mar, kod hodita. Dreja je preskakoval luže, ki so v globini gozdnih senc še ostale po nedavnih nalivih. In Marta je tu pa tam stopila s steze na sveži mah, se naslonila na smreko in skoraj karajoče in opazujoče vpraševala Drejo, kako je bilo z njegovo ljubeznijo v velikem mestu. Ko se ji je smehljal in ji prostodušno in ne brez humorja pripovedoval o pol pozabljenih dekletih, so Marti gorele oči in je zdaj pa zdaj stisnila zobe. Potem, kar na lepem, ko je Marta spet obstala ob stari smreki, je Dreja preskočil kotanjasto pot; že je bil ob Marti, jo prijel za obe roki in jo prižel k sebi. Vzdrhtela je v objemu.

Še preden se je zmračilo, sta se vrnila. Mellheima ni bilo doma, šel je še menda k znancem ali pa kegljat. Marta je hitela pripravljati večerjo, Dreja se je izgubil domov.

— Zvečer pridi k Zajcu! — mu je zažugala. In je obljubil, da pride.

Tisti večer je potem Marta v družbi prepevala, da se je niso mogli nagledati in naslišati. In kadar je govorila, je bila beseda prijeten dovtip, hudomušna opomba. Mellheim je prižigal cigareto za cigareto in praznil čaše, da so se mu do senc pordečila sicer vedno bleda, upadla lica...

Sleherno popoldne je prihajal Dreja in vodil Marto na izprehod. Če so se dogovorili, da se snidejo v gostilni sredi sosednje vasi, je prišel za njima tudi Mellheim; privedel je nemara še znance in že so se spet zasedeli. Marti je bilo zoprno tisto vsakdanje iskanje pivskih užitkov, kamorkoli človek nameri korak. No, odkar je z njo hodil Dreja, ni ugovarjala nobenemu moževemu predlogu. Še sama je predlagala lepe nedeljske izprehode v okolico.

Trg ni ostal ničesar dolžan; krožilo je novih dovtipov in ugibanj o Marti in Dreji pa o ubogem slamnatem možiču. Tako se je prejšnja veljava gospoda Mellheima izprevrgla v posmeh in pomilovanje. Gospod Mellheim je slišal to in ono pikro opombo, tudi nepodpisano pisemce je prišlo po pošti. Pil je še nekaj več kakor prej, drugače pa se z ničimer ni vdal in izdal. Sam se ni mogel pritožiti zastran Marte, bila je ljubeznivejša kakor prej, pozornejša. Še pomisliti ni mogel, da bi se je kdajkoli lotil s tršo besedo, z vprašanjem, ki bi prav gotovo zrušilo vse, kar je Mellheim čutil lepega v svoji vdanosti do Marte.

Nekoč popoldne se je Mellheim vrnil iz urada prej kakor po navadi. Komaj je zaloputnil za seboj večna vrata, se je zunaj razdivjala pomladna nevihta, ki se je obetala že od jutra. Mellheim je pritisnil na kuhinjsko kljuko, vrata so bila zaklenjena. Potrkal je. Ni bilo odgovora. Potrkal je iznova in zdelo se mu je, da čuje šepet, vstajanje, ropot stola. Naposled je škrtnil ključ, kuštrava glava gospe Marte se je začudeno zazrla v Mellheima.

— Že doma?

— Da, izjemoma, srček! Ali si spala?

— Ne, nisem... Gosta imamo.

— A tako!... Lej ga no, Dreja, prav, da si prišel. Si že dolgo tukaj?

— Ne predolgo... Menil sem... menil, da bi šla z Marto za kakšno uro ven, pa saj vidiš...

— Vidim, vidim — se je krotil Mellheim — a nič zato, posedimo doma. Ob taki nevihti je človek žejen kakor verne duše v vicah. Kaj praviš?

— Pa ga dajmo, če je tako! je brž bodreje pritrdil Dreja.

— Sam stopim po pijačo! se je odločil Mellheim. — Marta, ti pa pripravi — in ti, Dreja, pomagaj — pa lahko posedimo do večerje, vržemo karte ali kaj.

Vitez je vtaknil dve zelenki v aktovko, oblekel gumijasti plašč in v dežju hitel «k Zajcu» po težko starino.

— Mirno, samo mirno! — je Marta pošepetala Dreji. — Da se mi ne izdaš, da se ne napiješ! Danes ga je po dolgem času spet prišlo... Ga že poznam!

Dreja je zamahnil z roko kakor da hoče reči: Smo prestali že drugačne izkušnje!

Mellheim se je kmalu vrnil, sedli so za mizo in pili. Marta se je nato umaknila v kuhinjo. Po tretji čaši, ki jo je izpraznil na dušek, je začel Mellheim razvlačevati pogovor. Spominjal se je mladih dni, očeta in steklarne in lova.

— Čakaj, Dreja, zdajle sem se domislil: ali si ti lovec?

— Nisem še nikomur storil sile.

— Pa si že vobče imel puško v rokah? Pri vojaki, kajne, drugače pa ne? ... E, to ste mi danes nezreli mladinci! Kakšna je bila včasih viteška mladina! Križali so sablje, merili so se po potrebi tudi s pištolami... Čakaj no, da ti pokažem. Si že videl šatuljo z orožjem, ki jo imam po stricu?

Mellheim se je skoraj opotekel, ko je stopil k omari. Odprl je predal in prinesel na mizo starinsko šatuljo. Obrisal je prah z roko. Prikazali sta se dve stari pištoli.

— Vidiš, Dreja, tebe bo kot akademika zanimalo, da se je stric Evald, ki je bil oficir, najbolj bahal s tema dvema pištolama. Ne vem prav za prav zakaj. Zaradi nekih žensk je bilo... V Galiciji ali na Češkem. Ne vem že več... pobalin sem še bil. Ampak po stricu, poglej, imam tudi tale težki vojaški revolver... Pazi, še zmerom je nabit... Če ti zdajle pomerim v glavo, kako ti bo pri srcu?

Dreja, ki je sedel čisto v kotu za mizo, se je zdrznil; njegove oči so se svetlo zazrle v cev velikega kalibra. Črna votlina je zijala vanj kakor najodurnejša pretnja, kar jih je doslej čutil v življenju. In za revolverjem je medlelo pol zastrito oko vinjenega viteza.

— Pustiva te šale, prijatelj! — je odločno ugovarjal Dreja.

Tisti trenutek je Marta stopila iz kuhinje v sobo. Naglo je pristopila k možu in z roko zamahnila po njegovi roki,

da se je povesila. Toda že naslednji trenutek je bila cev spet namerjena proti Dreji.

— Kaj blazniš? Ali si prismojen? — se je razhudila Marta. Dreja jo je pogledal in se čudil njeni hladnokrvnosti. Zdelo se mu je, da je Mellheimova norčija več kakor surova in neumna; zavedal se je, da to ni več šala, marveč kruta resnica. A Marta kakor da noče tega razumeti in kakor da ima vse res samo za otročje početje.

— Blaznim? — se je zakrohotal Mellheim. — Dobro. Bom pa v blaznosti storil, česar bi pri pameti ne mogel. Izprašam vama vest!... Kaj sta počela popoldne? ... Govori, Dreja, sicer...

Dreja je pogledal Marto, ki je stala ob mizi med njim in Mellheimom in se pomilovalno nasmehnila.

— Popoldne? — je povzel Dreja, še malo mu ni glas več podrhteval. — Kaj pa naj bi bila počenjala? Kramljala sva.

— Oh, še vode mi je pomagal prinesiti! je pripomnila Marta. — Sploh pa je bil tu komaj četrta ure, preden si ti prišel... Dragi možiček, torej si se le ujel na klepet trških babnic? Te ni sram, da tako prekleto malo zaupaš meni in mojemu najboljšemu tovarišu iz mladih let? Kako bova pa živela, če boš začel z revolverjem, ako le pri sedem k znanцу? Daj, ljubi moj vitez, kar kanon si naroči iz mesta!...

Mellheim se je zmedel. Še enkrat je pogledal Drejo; ne sence strahu ni opazil na obrazu in v očeh. In viteza je bilo sram. Pospravil je tisto orožje nazaj v omaro, potem se je vrnil k mizi, dvignil čašo in se obupano zasmejal, da bi popravil vtis svojega žalostnega poraza.

— Izpijva, Dreja... oprost... in razumi me... saj veš, da sem tudi jaz iz mesa in krvi... in da imam srce. Dreja je molčal. Izpil je ostanek starine iz kozarca, potem je vstal.

— Ti se poslavljajš, Dreja? Odhajaš? Pa prav zdajle?

— Grem, dragi vitez. Lahko noč!

Mellheim je odkobalil v spalnico in se vrgel počez na posteljo. V kuhinjo se je čulo njegovo ihtenje, ko je Marta ob slovesu pošepetala Dreji:

— Dobro si se držal, fant, čeprav nisi vedel, da sem že davno pobrala krogle iz revolverja...

R. Volkmann-Leander:

KAKO JE VRAG PADEL V BLAGOSLOVLJENO VODO

Poslovenil dr. Joža Glonar.

Tudi vragu ne gre vse po volji; to vemo vsi. Zlasti če pride v dotik z blagoslovljenimi rečmi, jo večkrat izkupi. Posebno mladim, neizkušnim vragom se rado kaj ponesreči.

Tako je mlad vrag stikal nekega dne po stolnici v Kelmorajnu, da bi ujel kakšnega rejenega menišča ali kakšno staro tercijsko, pa mu je spodrsnilo in je — čof! — telebnil v odprto kad z blagoslovljeno vodo. In povrh se je to še zgodilo o božiču, tako da je od mraza šklepetal z zobmi, ko je stal zunaj pred stolnico.

«Kaj zdaj?» se je vprašal in se ogledoval od pet do glave. «Domov, v pekel, si ne upam. Moja stara mati bi me prav po peklensko oštela. Rajši pojdem za nekaj ur k zamorcem, tam imajo zdaj vroče, pa se mi bo obleka posušila. In danes imajo tam kolone, koljejo ujete sovražnike! Ali imam daljnogled s seboj?»

In tako je šel na Zamorsko, gledat, kako so klali ujetnike, ploskal in klical «živio!», če mu je kaj posebno ugajalo, in ko se mu je obleka posušila, se je zadovoljen odpravil domov, v pekel.

Komaj pa je stopil v sobo in ga je stara mati zagledala, je že postala v obraz najprej modra kakor vijolica, nato pa rumena kakor žveplo in je zaklicala:

«Po čem pa že zopet smrdis in kakšen si, potepin?! Si se že spet potikal po cerkvah?»

Na to ji je vrag ves preplašen izjecljal, kaj se mu je bilo primerilo.

«Sleci se,» je zavpila, «in lezi v posteljo!»

Vrag je storil po njenem ukazu in si modro in rdeče karirano pernico potegnil tako daleč čez ušesa, da so se spodaj pokazale njegove črne noge; tako strašno ga je bilo namreč sram.

Stara mati pa je obleko prišla z dvema prstoma previdno za skrajni konec, kakor prime kuharica mrtvo miš za konček repa.

«Brrr!» je rekla in se stresla od studa. «Kakšna je vendar!»

Potem pa je šla z njo h kanalu, po katerem tečejo pomije in vsa druga nesnaga iz pekla, jo nekajkrat potegnila po njem ter jo pošteno omočila in oprala. Nato jo je obesila pri peči na stol, da bi se posušila. Ko je bila suha in je vrag že pomolil eno nogo izpod pernice, da bi vstal in se oblekel, je vzela obleko še enkrat v roke in jo poduhala.

«Fej!» je rekla in kihnila, «kako težko se vendar odpravi tak duh po cerkvi!» Zato je prinesla ponovo z žerjavico, na katero je vrgla nekaj pesti pasjih dlak in ostružkov konjskih kopit; z njihovim dimom je potem obleko pošteno okadila.

«Tako,» je rekla vragu, «sedaj je suknja snažna, tako da se lahko zopet pokažeš v spodobni družbi! Strogo pa ti zapovem, da se ti kaj takega ne sme več zgoditi! Da boš vedel!»

R. Jakopič.

Rihard Jakopič nam pripoveduje o svojem življenju in delu

Ko sva se z Rihardom Jakopičem nekega februarskega dopoldne — kakor večkrat — srečala v Šelenburgovi ulici in se bežno pogovorila o zdravju pa o dnevnih dogodkih in doživljajih, ni bilo v meni prav nobenega slabega namena, da bi po razgovorih z Jakopičem pripravljaj kakršen koli sestavek za njegov letošnji jubilej. Ko pa sem mimogrede povedal željo, da ga nekoč obiščem v ateljeju in spoznam, v kakih okoliščinah ustvarja po bolezni, me je nekam sumljivo pogledal ter me smehljaje zavrnil, češ da imam najbrž slabe namene. Takrat sem se šele spomnil, da praznuje Rihard Jakopič letos 12. aprila svojo sedemdesetletnico.

Čeprav je sklenil otepati se čaščenja, sva se naposled vendarle dogovorila za sestanek v ateljeju.

Sel sem tja sredi marca, ko so se v ljubljanskem ozračju že trgali in topli vetrovi od severa in juga, prinašajoč zdaj prve tople pozdrave čez Krim in Mestni log, zdaj spet kratek nalet snega. V marcu je krakovsko in trnovsko predmestje prvo, ki zasluti pomlad in oživi z njo. Pridne gospodinje, ki skrbе za blaginjo na ljubljanskem trgu, urejajo z ljubezljivo marljivostjo svoje grede. Oči že vidijo pašo: prvo prijetno zelenjad. Tu in tam se vsili v nos vonj po gnoju na sveže prekopanem vrtu. Na dolgih vrveh plahuta perilo kakor prečudne zastave v pozdrav pomladi, ki prihaja v deželo. Za Gradaščico plezajo prve mačice na vrbinje. Vedno svetlejši je bistri tok potočka. Zmerom bolj se kopičijo beli

oblaki nad Barjem. In v višini še golega drevja po Mestnem logu je polno veselega živžava ptičkov, ki jih je bil Gregor pravkar poženil.

Trnovo — Krakovo ima dva velika sina, ki ljubita to svoje pol kmečko, pol meščansko kraljestvo z ganljivo otroško ljubeznijo. Plečnik se trudi, kolikor more, da bi dal svojemu kraju čim lepšo podobo. Jakopič pa bi najrajši kar z roko odgrinjal, kar je izza njegovih mladih let zraslo novega na krakovsko-trnovskih tleh in kar mu zastira razgled, kadar pogleda skozi veliko okno svojega ateljeja proti Mestnemu logu in Krimu ali stopa po Krakovski ulici mimo rodne Matevžetove domačije in se v spominih pogovarja s Frgolinovim atom, s praznično napravljenimi dekleti v širokih nagubanih krilih in bunčkastih belih nogavicah, pa s Pajsarjevim Pepetom in Trtnikovim Francjem, ki sta mu drugovala kot »prava tiča« v mladosti, in z Medičarjevo Francko, ki jo ošabno maha proti Kladezni ulici, ko gre v Trnovo orglat. Sorodniki, sosede, prijatelji, znanci — premnogo jih je že šlo po poti vsega minljivega, venomer pa še žive v spominih in mislih Riharda Jakopiča. Rihard Jakopič tiči ves v svoji mladosti in kdor se je kdaj z njim o tem pogovarjal, ima več od Trnovega in Krakovega, mnogo več, kakor drugi vsakdanji sprehajalci.

Kazalci na obeh trnovskih stolpih so kazali drugo popoldansko uro, ko sem zavil mimo kapelice na Mirje in krenil

Rihard Jakopič: Družina

okrog visoke hiše, v kateri je bival Jakopičev pokojni brat, sloveči kolesar in popotnik. Znašel sem se na dvorišču, ki še danes živo priča, da je nekoč služilo velikemu trgovskemu podjetju. Potrkal sem na široka, preprosta skladiščna vrata, v katerih je tičal precejšen ključ; odpirajo pa se z zapahom. Na dogovorjeno trikratno trkanje so se oglasili odločni koraki po veži. Ne, temu prostoru je težko reči veža. Ob strani je polno praznih tub, povsod mrak. Svetlo pa je v Jakopičevem paviljonu, čeprav je široko okno docela belo zagrnjeno. Toplo pa je kolikor toliko; mojster si kuri sam. Ne vem, kam bi odložil klobuk in površnik. Blizu vrat je borno ležišče, vsenaokrog po ateljeju v strašanski zmedi poslikano platno in osnutki; zlasti na vrata je pribitih nekaj lepih študij, nekje v kotu visi starinska ura, na polici so bele, modre in rdeče vaze. Lepa vezena avba in drugi deli narodne noše vabijo iz kaosa, ki je zajel več ko dve tretjini prostrane sobane, da se umetnik in gost komaj premikata okrog stojala, na katerem je platno majhnega obsega obloženo s svežimi oljnatimi barvami, zraven pa je zataknjen zasutek otroškega obraza. Ko se razgledujem in iščem, kje naj se s pogledom ustavim, mi pravi umetnik:

— Ničesar ni dokončanega. Nekaj je starejših zasnutkov, nekaj pa iz zadnjega časa. Tamle je nedokončana zasnova »Selitve« z Ahacljeve ceste. Tole olje »Kristus-zdravnik«, ki tudi še ni čisto izdelano, je bilo lani avgusta razstavljeno v paviljonu, če se spominjate.

— In kaj ustvarjate prav zadnje čase? Nimamo pregleda vaših del v poslednjih desetih letih. Mnogo rož in cvetja ste naslikali?

— Da. To je imelo svoj vzrok. Neko pomlad po moji šestdesetletnici je bilo tako slabo vreme, da nisem mogel nikamor. Neprestano je lilo, jaz sem pa tako rad zunaj v pokrajini. Takrat sem sklenil, da bom doma slikal cvetlice tako dolgo, dokler se ne izprevedri. Začel sem s telohom, ki ga imam posebno rad. Čedalje bolj sem se poglobljal v cvetlice, vedno bolj so me mikale. Prišle so na vrsto vetrnice, tulipani in druge lepote. Saj je to prekrasen košček življenja! Z veliko ljubeznijo sem jih slikal. Ko se je zvedrilo, sem bil seveda spet v naravi. Zdaj pa menjavam to in ono, slikam

včasih figuralna dela, potem pokrajine. Največ pogona čutim pač le v naravi.

— Kam zahajate najrajši?

— Kar je krajev od Škofje Loke naprej, mi niso toliko pri srcu kakor Posavje ali pa pokrajina pod Krimom, Barje in hribčki proti Dolenjski. Alpe gledam in slikam le od daleč. — tamle, pogledjte, tisto nedovršeno pokrajino sem slikal pri Mednem in je Storžič na njej. Isti motiv, samo v nekoliko večji obdelavi, je bil razstavljen v Parizu.

— Ali hodite zmeraj sami v pokrajino?

— Sam. Z železnico ali peš. Toda ne vem, kako se bo to nadaljevalo. Odkar sem pred leti zbolel, si ne morem opomoči in sem še vedno bolan.

Morda je umetnik čutil, da sem ga skoraj nezaupljivo pogledal. V razgovoru se je bil namreč Jakopič tako prijetno ugreel in razživel, da se je gibal po ateljeju ves prožen in vzravnal; segal je z roko zdaj v žep, zdaj med dolge, sive lase ali med brado, rad se je ob kakem lepem spominu nasmešnil, — resnično, bil je ves drugačen kakor na ulici, čeprav ga tudi po Ljubljani srečujemo še zmeraj zravnega, toda otožnih oči. Vsilil sem vprašanje glede bolezni, in Jakopič mi je povedal:

— Tisto sem že povedal in je bilo natisnjeno, kako me je nekoč obiskala smrt. Bilo je v ateljeju, pred tremi leti, po svetem Miklavžu... Povem naj predvsem, da mi je srce začelo slabeti že kmalu po šestdesetletnici in sem čutil, da sem nekoliko manj delaven kakor prej. Res sem že v mladosti bolehal in, ko mi je bilo trideset let, sem bil hudo bolan. Toda po šestdesetletnici so se pridružile mnoge nepravilne, težave in skrbi. Stari katarji so s premočnim krvnim pritiskom vred povzročili, da je srce pešalo. Tistega večera torej, ko sem bil tu v ateljeju že oblečen in pripravljen, da pojdem domov, mi je srce zatrepetalo, noge so se mi zapletle, padel sem — toda ostal sem pri zavesti... Odsihdob se mi je zdravje slabšalo. Bratova bolezen in čedalje hujše težave so rahljale tudi moje zdravje. Bil sem pri bratu, ko je umiral. To sem še vzdržal. Ko pa je umrl, me je zgrabilo, da sem klecnil in padel. Zdravnik, ki je bil tam, mi je pomagal,

da sem se zavedel. Toda kmalu nato sem obležal nezavesten in sem potem nekaj časa ležal... Trden odtlej nisem več.

— Pa ste vendar spet sleherni dan v ateljeju. Kdaj in kako delate?

— Zdaj prihajam takole ob enajstih dopoldne semkaj in ostajam čez tretjo uro popoldne, ob štirih sem pri kosilu. Stanujem, kakor veste, že dolga leta na Novem trgu z bolešno ženo in s hčerko, ki je poročena s profesorjem Ilcem. V starinski hiši imamo vse prvo nadstropje z velikimi sobami; tam imam nekaj svojih del in drugih umetnin in starin. V ateljeju se držim le bolj takrat, ko ne morem v naravo, kamor rad odhajam že zjutraj, najrajši pa slikam proti večeru, čim bolj proti večeru.

— A kako se je prav za prav začela pot vaše umetnosti?

— Podrobno bo to opisano po mojih spominih v knjigi, ki bo nekoč menda izšla. Moj oče France je bil trgovec z železnimi pridelki v Krakovski ulici, podjeten mož, ki si je večal premoženje polagoma, čisto naravno. Poleg svoje rodne hiše je kupil sosedno Matevžetovo v Krakovski ulici števil. 12, kjer sem se potem rodil jaz kot najmlajši izmed osmih otrok. Staro hišo je obdržala stara mati, mi pa smo zrasli na Matevževini. Potem je oče dokupil še tole hišo, kjer imam atelje, in sosednjo, kjer je umrl brat; razširil je svoje zeljarsko podjetje in pridno kupčeval tudi z drugimi pridelki. Poglejte skozi okno: koder so zdaj hiše po Mirju, je bilo za mojih mladih let vse prazno, da se je videlo do Kolesije in v Mestni log. To je bila izrazita periferija z vrtovi in travniki; tod smo se igrali, tod je bila naša domačija. V »ta malo šolo«, ki so ji rekli tudi »usrana« šola ali otroški vrtec, sem hodil k Svetemu Florijanu, v ljudsko šolo pa na Graben. No, mesto mi ni bilo preveč privlačno; nekoč sem poudaril: »Jaz sem Krakovčan, Ljubljana je moje predmestje!« Tamle na Rinskem zidu ali pa v Mestnem logu, kjer je imel oče pristavo, travnike in konje, smo se igrali razbojnik ali izpodbijali kozo... Iz teh iger sem kot šestleten otrok rad upodabljal prizore in sem napravil več skic in risb. Bil sem že od zgodnje mladosti nemirnega duha, nikdar zadovoljen. Začel sem s kredo, ki sem jo kje našel. Risal sem prizore na vrata, vse v velikem formatu, in sem poživil skice po možnosti še z rdečo kredo. Pri stari materi sem porisal vsa vrata in omare, do koder sem segel. Po skladiščih sem risal; v vojnem času so se še videli poslednji obrisi na tehle vratih v veži. V ljudski šoli sem spravljal svoje zamisleke na papir. In že se mi je začelo jasni, da ni samo predmet tisto, kar je treba narisati, marveč da se vse nekam giblje in izpreminja. V svojem domačem okolju sem pač lahko najbolje opazoval menjave v naravi ob vsakem letnem času. Spoznaval sem, da je vsak dan drugače, da megle lahko pre naredijo vso realnost. Zdaj je pokrajina v meglici, in objekti so kakor pod pajčolanom, pa se zjasni in pokrajina s hribom je vsa drugačna. Krim je spomladi čisto blizu, če je nebo jasno. Jutro je drugačno, večer drugačen — kako čudovito je vse to v mraku!... To so bili moji prvi problemi, ki sem jih reševal, preden sem vedel, kaj in kako delajo drugi umetniki... Spominjam se, bilo mi je morda dvanajst let, takrat mi je bil oče že kupil različne slikarske pripomočke: z oljnatimi barvami sem upodobil drevo in hiše in skozi drevo se je prebijala luč svetilke, — pogledajte, kakor tamle na sliki sončni sij skozi drevo. Dobro sem takrat opazoval svetlobo in, ko sem podoben pokazal nekaterim, ki so se na tako reč nekaj razumeli, so mi potrdili, da sem hotel ustvariti pravi vtis... Potem sem slikal Krim iz Mestnega loga, dve punčki in mater, ki nabirajo suhljad. Večerna megla me je mikala, ko se je dvigala iz tal in se je v njej vse skrivalo. Poslej sem se vedno bavil s takimi problemi. To je bil vzrok, da sem se tako navezal na svoje kraje in vobče na pokrajino samo. Ko sem z realke odšel na dunajsko akademijo in potem v Monakovo, nisem mogel pri profesorjih dobiti prave tolažbe, tistega, kar sem si želel v umetniškem hotenju in nemiru. Vse je dobro, kar poučujejo na umetnostnih akademijah. Toda tam upodablja v zaprtem ateljeju, navezani so na objekt, ne ozirajo se na okoliščine, v katerih je objekt. Študij anatomije je potreben, predmetnost, perspektiva — vse to je koristno, in dobra akademija lahko da študirajočemu potrebna sredstva za umet-

niško ustvarjanje. Toda umetnosti se na akademiji nikdo ne more naučiti! In tako je bilo tudi z menoj. Pozimi sem v Monakovem, v Ažbetovi slikarski šoli, pridobival sredstva za umetniško izražanje, spomladi pa sem se vračal v našo pokrajino. Z Matijo Jamo sva slikala v Stranski vasi pri Dobrovi. Potem sva šla v vas Čemahovce na Hrvaškem. Ostal sem tam mesec dni; mikale so me zlasti figuralne stvari, pokrajina pa ne toliko kakor naša. Naposled sem se preselil v Škofjo Loko. Stanoval sem najprej na Puštalskem gradu, potem pa v mestu.

— In Škofja Loka vam je, kakor ste omenili, posebno prirasla k srcu?

— To je res. Škofja Loka je ravno na meji naše okolice, dalje se potem začne Gorenjska. Škofjeloška pokrajina s starinskimi kmečkimi hišami, z vasm, cestami in gaji proti Crngrobu, Virmašam in drugam me je vedno privlačevala. Slikal sem nekoč tudi Radovljico, toda naše Posavje mi je ostalo s Škofjo Loko vred ljubše. Med vojno — vojak zaradi bolezni nisem bil nikoli — sem slikal nekoč tudi v Novem mestu. In tudi na Hrvastko sem šel, v Moslavino... Toda, da ostanem pri Škofji Loki: tam sem bil leto dni, potem pa sem šel za en semester v Hynaisovo šolo v Prago. To je bilo leta 1904.

— Ah da, in tako sva prišla do svetlega poglavja o razstavi pri Miethkeju...

— Da, da, to so bili zelo lepi časi — je sanjavo otožno vzdihnil sivolasi mojster — bilo je v človeku polno hrepenenja in upanja v bodočnost. Lepi, mladi časi... Tovariši Grohar, Jama, Stern, Vesel, Žmitek in kipar Berneker smo kot člani slovenskega umetniškega kluba »Save« razstavili svoja dela, ki jih je dunajska kritika sprejela s priznanjem. Oton Župančič in Ivan Cankar sta poročala o razstavi v domovino...

Živo se spominjam tistih dveh pretehtanih poročil, ki smo ju še poznejša leta brali študentje kakor svetlo razodetje o slovenski likovni umetnosti, in opomnim Jakopiča:

— Ivan Cankar je takrat zapisal, da ste vi največje upanje slovenske umetnosti in že za tisto dobo njen ponos. Datiral je svoje poročilo Ljubljanskemu Zvonu z vašim rojstnim dnem: z 12. aprilom. Izidor Cankar je o tem zapisal pred desetimi leti v vašem zborniku: Slučaj, ki se tako rad poigrava z našimi dejanji, kakor da ga veseli spravljati v duhovno in za nas pomembno zvezo hotene in nehotene dogodke ter sedanjost, preteklost in bodočnost, je odločil, da je Ivan Cankar prav na vaš rojstni dan, ki zanj niti vedel ni, zapisal omenjene besede o vas kot mladem borbenem slikarju in vašem komaj pričetem in tveganem početju... Takrat vam je bilo pet in trideset let. Zdaj se dopolnjuje druga polovica. Kako je bilo v teh pet in tridesetih letih vašega umetniškega ustvarjanja?

— Kako bi vam mogel kratko odgovoriti? Kronološko? Idejno? Po dunajski razstavi sem se vrnil v Škofjo Loko in se poročil. Kakor Stern in Grohar sem takrat slikal po loški okolici. V Beogradu sem organiziral slovenski oddelek prve jugoslovanske umetnostne razstave. Potem sem l. 1905. odpotoval kot predstavnik »Save« na razstavo avstrijske umetnosti v London. Spotoma me je v Kölnu zadela nesreča. Ko sem v ondolni bolnišnici čez čas okrevljal, sem se odpeljal v Pariz. Pomudil sem se tam teden dni in se seznanil s francosko umetnostjo. Po povratku v domovino sem bil še več mesecev v Škofji Loki, nato pa sem se za stalno preselil v Ljubljano. Kaj naj rečem o pet in tridesetih letih dela in življenja? Bilo je mnogo bridkih izkušenj, in vendar je vse prehitro minilo.

— Jakopičev zbornik ob vaši šestdesetletnici našteva vaše dotedanje umetnine, nekaj več kakor 230 olj in risb. Ali mi morete približno povedati število umetnin, ki ste jih dovršili po šestdesetletnici?

— Svojih novejših del nimam prešteti. Kakor rečeno, bolezen me je ta leta pogosto ovirala v delu. Zadnjih deset let sem sam malo prodajal. Kos, trgovec z umetninami, je jemal moje slike v komisijo; on bo najbolje vedel, kje so moje stvari. Spisek bo treba sestaviti za knjigo spominov. Žetev mojih zadnjih desetih let je različna, marsikatera slika

niti ni v okviru, marsikaj nisem še nikomur pokazal in tudi ne dovršil. Narodna galerija mi je nedavno sporočila, da želi pripraviti kolektivno razstavo mojih del kakor ob šestdesetletnici. Odvrnil sem, da bi bilo kaj takega mogoče pripraviti šele na jesen, ampak jaz za svojo osebo ne morem obljubiti sodelovanja. Zbiranje slik, ki so bog ve kje, zahteva truda in časa, jaz pa lahko svoje moči in svoj čas posvečam samo še svojemu ustvarjanju. Če ne bo mogoče jeseni, naj bo pač razstava prihodnje leto, kolikor bo pač potrebno. Vem, da se spodobi ob jubileju kaj narediti, toda sam zase si mislim to tako, da je treba čisto zasebno napraviti obračun. Če človek dolgo živi, se mu je nabralo tem več obveznosti, ki jih je treba izpolniti. V mislih, da bo človek živel, živel, živel, je gotovo kaj zanemarljivo, in to je treba izpopolniti, dokler je še čas. Pa ko se takole umetnik trudi, udari vmes nesreča, pride bolezen, prizadeta je vsa družina — in zdaj naj praznujem in se veselim? Oton Župančič je zbežal ob lanskem jubileju, in tudi meni bi bilo najljubše, če bi nihče ne zvedel za mojo sedemdesetletnico. Saj vidite, da sem bolehen človek, in vsakdo rajši gleda mladost kakor ruševine iz romantičnih časov. Čas je realističen, še več ko realističen... Ali ko že vidim, da imate slabe namene in me hočete spraviti v javnost, vas vsaj prosim, povejte: naj bo moja sedemdesetletnica brez hrupa in pompa. Naj vsi prijatelji proslavijo moj jubilej v srečo, — sovražniki pa po svoje...

Priznam, da so me te besede prevzele in da nisem vedel ničesar pripomniti, marveč sem jih zgolj vestno zapisal v

beležnico. Minila je tudi že cela ura pomenka, in sodil sem, da sem mojstra že dovolj izčrpal z vprašanji. Toda v Jakopiču je kljub bolehnosti še neverjetno mnogo življenja. Jakopič ne odpusti sobesednika iz ateljeja kakor usahel rekonvalescent. O, še sva se pogovorila o tem in onem — v vse naše javno življenje in v vse dogajanje na svetu zre bistro oko tega velikega ustvarjalca. Po zemeljski obli se ni mnogo potikal: Pariz, Monakovo, Dunaj, Praga, Benetke — pa smo pri kraju. Zakladov ni nikoli kopičil, strasten zbiralec umetnin in narodnega blaga ni bil nikoli. Vrstel v svojo domačo zemljo, je zgolj v njej vedno iskal sokov za svojo tvorno silo.

Ko me je spremil skozi tisti mračni prostor do velikih vrat, je melanholija že izginila z obraza in morda za kratko dobo tudi iz duše. Veter, ki se je zagnal z dvorišča, ko so se odprla vrata, se je hudomušno poigral z njegovo sivo brado in z njegovimi mehkiimi, dolgimi sivimi lasmi.

Vrnil se je v atelje, kakor se vrača preroški puščavnik v svoje samotarstvo. Že ta in oni atelje sem videl, morda manjši, toda vzlic bohemski naravi umetnikovi več ali manj gosposko spodoben. Jakopičev atelje s silno natrpanostjo, z obiljem nedovršenih umetnin sredi navlake pa mi je zapustil prečudne vtise. Noče me pustiti misel, zakaj mora Rihard Jakopič praznovati visoko obletnico svojega obstanka na tem ničevnem svetu v bivšem skladišču očetovem.

Artem.

LOJZE DOLINAR NA DELU V BEOGRADU

(Razgovor s kiparjem, ki izdeluje kraljev spomenik.)

S kiparjem Lojzetom Dolinarjem sva se seznanila, ko se je februarja mudil nekaj dni v Ljubljani zavoljo dogovorov, kako in kje bo postavil spomenik Viteškemu kralju. Seznanil se v Ljubljani s kakšnim umetnikom, ki pride iz drugih krajev, najlaže takole: v gostilni ali kavarni sedi zvečer zadovoljna družba prijateljev in prijateljic okrog umetnika, ki je po dolgem času spet priromal v domači kraj, ti pa prihrumiš s svojo družbo s kakšnega občnega zbora, pa se brž obe družbi pomešata, sklenejo se nova poznanstva, razgovor se razplete vse križem kakor drobni potčki ob povodnji, in potem ne usahne beseda do poznih nočnih ur. Tako je bilo tudi to pot, in sicer pri Slamiču. Kipar-samotar, ki prebije v svojem ateljeju v Beogradu po cele tedne, ne da bi se pokazal na ulico in v družbo, si je v domačem mestu na večer pozelel družbo, čašo dolenske črnine in sočne kranjske klobase. In ko je pri tem pristno domačem ljubljanskem ugodju lahko mirno pozabljal na kritike in debate, ki so se razpletle takoj po razdelitvi nagrad za osnutke kraljevega spomenika, je na lepem treščila vanj nova nevšečnost: radovednemu poročevalcu «Prijatelja» je moral pripovedovati, kako živi in dela v Beogradu. In je pravil:

— Ko sem prišel ob prevratu od vojakov, sem se leta devetnajstega

odpravil čez lužo. Vedno me je vlekel v svet, kamorkoli, samo da se človek reši ljubljanskih zadev in zadevic, da se širše razgleda in svobodneje zadiha. Iz New Yorka sem prinesel nazaj v domovino mnogo krepkih vtisov, ki so me držali pokonci, ko sem moral spet nekaj let živeti v Ljubljani, kjer sem si, kakor veste, postavil tisti majhni paviljon med železnico in Mladiko. Razmišljal sem zmerom o tem, kako rad bi bil ostal v Ameriki, ko bi ne bil obolel. In zdaj sem v Ljubljani venomer pri svojem delu iskal v mislih poti, kako bi spet na tuje. Potem se je leta štirindvajsetega ponudila priložnost, da sem jo mahnil v Pariz. Razstavil sem v jesenskem salonu svojega bronastega Mojzesa. O Parizu seveda ne bom izgubljal besed, tem manj, ker sem bil tam kratko, vse prekratko. Potem me je pot vodila še čez Monakovo in nazaj v Ljubljano. Imel sem spet mnogo nove volje za delo, — takrat sem napravil več portretov: Aškerca, ki je v Narodni galeriji, Jakopiča, Matijo Gubca in nekaj privatnih naročil.

— In kako Vas je slednjič pritegnil Beograd?

— Nekoč sva se srečala s prijateljem publicistom Nikom Bartulovićem; potrepljal me je po ramenu in dejal bodro in optimistično, kakor to zna Niko Bartulović: «Bodi pameten, Lojze, pojdi v Beograd, to ti je nova

prestolnica, novo središče, novo mesto, tu se bo razvilo novo življenje!» — Nisem si dal dvakrat reči. Pritrdil sem: kjer se ustvarja, sem rad zraven. Šel sem v Beograd. Stiska je bila za stanovanje, in sem se odločil, da si postavim lasten dom in atelje. Beograd sem seveda že dobro poznal. Že leta dvaindvajsetega sem bil razstavil v paviljonu Cvijete Zuzoričeve. Naslednje leto sem bil izklesal deset reliefov za pročelje Jadranske banke v Beogradu in dovršil tudi friz za njeno zbornico. Vobče sem budno zasledoval razvoj Beograda in reči moram, da so mi tista leta po vrnitvi iz Pariza pa do moje selitve v Beograd navzlic precejšnjim naročilom potekala v stalnem hrepenenju po izpremambi, po čem novem. V Beograd sem se potem preselil leta 1932. Takrat je pričela rasti iz tal tako imenovana profsorska kolonija. Ko sem prvič šel tja, kjer danes stoji moj skromni dom — na Osmana Džikića cesti — se je tam razprostirala obupna, prazna poljana. Preden je zrasel moj atelje in preden sem se uživel v tempo in razmere naglo napredujočega mesta, je poteklo nekaj težavnih mesecev. Ali gradilo se je, ko sem bil še v Ljubljani, da sem se lahko potem takoj vselil...

— Z družino?

— Z vso družino: z ženo in fantom, ki bo letos že maturiral.

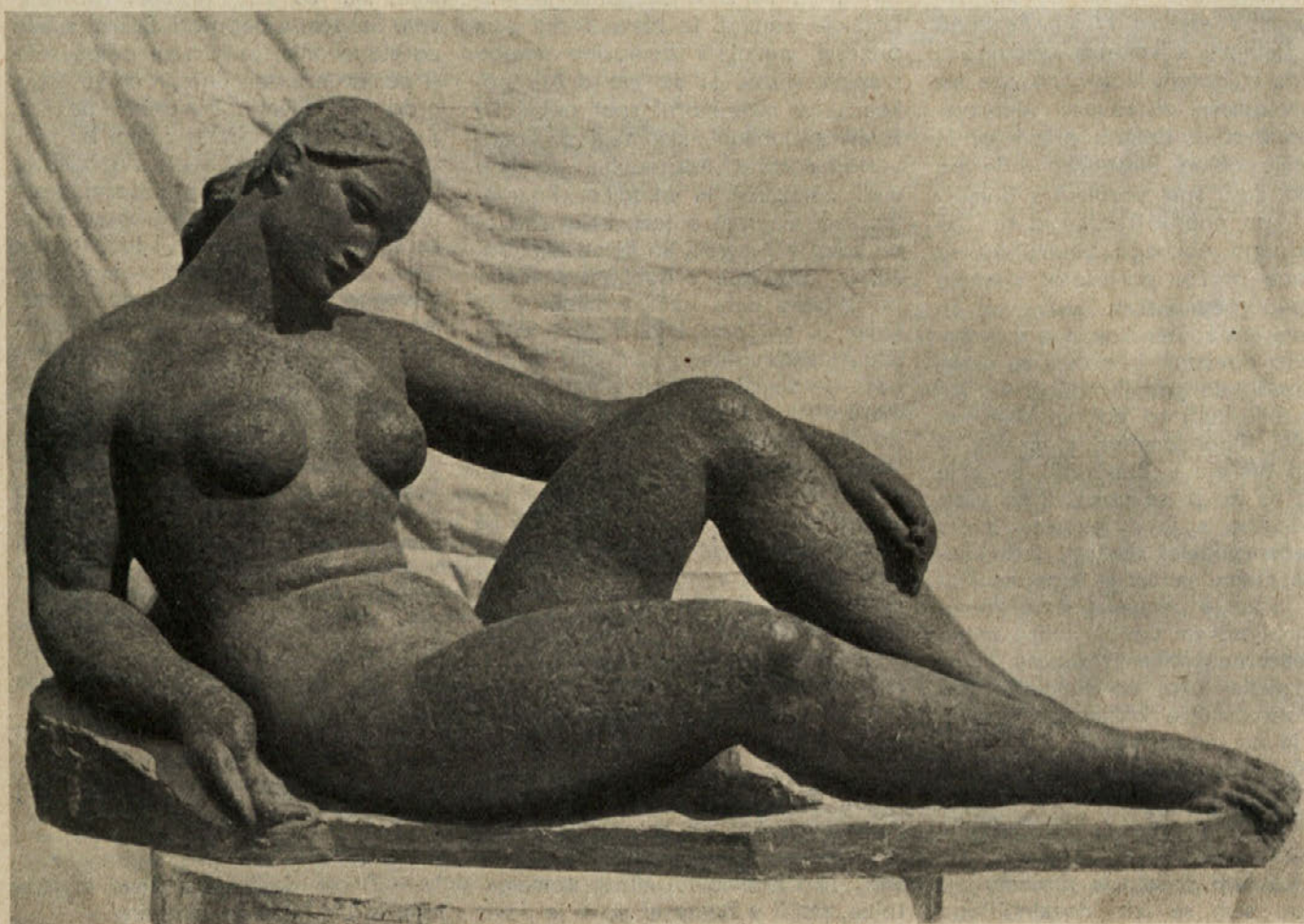

Kipar Lojze Dolinar v svojem ateljeju v Beogradu

Lojze Dolinar: Spomenik kralja
Petra I. Velikega Osvoboditelja
pred ljubljanskim magistratom

Lojze Dolinar: Ležeči akt

Lojze Dolinar: Spomenik padlim dijakom v Skoplju

Lojze Dolinar: Osnutek za spomenik Viteškega kralja v Ljubljani

— Tako. Dobro jih tajite, — leta namreč.

Zakaj Lojze Dolinar je res še mladeniški, da mu nihče ne prisodi pet in štiridesetih let. Na pogled nizek in droben, je v resnici mišičast, menda nabit z energijo, poln volje za delo in nagle močate odločnosti. Tudi beseda njegova je odločna, ljubljansko krepka in šegava. Tako svež in prožen, seveda še malo ne jadikuje za mladimi dnevi, ki so bili polni iskanja in prizadevanj in ne vselej srečni in jasni. Kakor vrsta drugih naših oblikovalcev je bil tudi Lojze Dolinar v kiparski šoli profesorja Repiča, od koder je potem šel 1910 za leto dni k profesorju Müllnerju na dunajsko akademijo, nato pa še k

profesorju Müllerju na monakovsko akademijo. Na prvih razstavah v Ljubljani je zbudil pozornost in mnogo nad. Meštrovičev vpliv je bil očiten; mlademu tvorcu se ni bilo mogoče otresti magične herojske in legendarne lepote, s katero je takrat Meštrovič v svojem polnem razmahu začel osvajati jugoslovanske rodove, potem Evropo in Ameriko. Pri vsej ljubezni za stilizirano dekorativnost je Lojze Dolinar vedno ostal na trdnem realističnem temelju. Delal je, kakor mu je narekoval talent in kakor so pač bila naročila. Še v tistih žalostnih mesecih 1917—1918, ko je moral obleči vojaško suknjo kranjskih Janezov, je po uvidevnosti polkovnika Weingraberja (nemško ime, pra-

ško srce) lahko ostal zvest svoji umetniški delavnosti in je izvršil nekaj lepih portretov in študij.

— Odkar bivate v Beogradu — sem spet povzel besedo — ste izvršili že vrsto večjih in tudi prav velikih del, ki slovijo v Beogradu in na jugu bolj kakor pri nas. Kako ustvarjate? ... Ali morete takole približno navesti število svojih umetnin?

Lojze Dolinar si je prižigal cigareto, potem se je malo zamislil in odmajal:

— Ne, zdajle pa ne morem vsega naštetih... Precej je tega. Moje prvo večje delo po vojni je bil Krekov nagrobnik pri sv. Križu; za Kreka sem napravil tudi spominsko ploščo v Šent Janžu in v Selcah. Po zasebnih naročilih sem napravil vrsto portretov. V New Yorku sem delal pri spomeniku za padle študente ondotne univerze. Razstavljal sem v Parizu, v Ljubljani, v Beogradu in v Hodoninu, in sicer različna dela v kamnu, bronu in lesu. V Beogradu sem po prvotnih težavah kmalu svobodneje zadihal. Veste, v Beogradu čuti človek tisto orientalsko sproščenost, več živahnosti, več temperamenta pa manj osebnih zadev — in tako je vsaj meni mogoče, da lažje ustvarjam. Sodeloval sem pri vrsti natečajev. Napravil sem timpanon za palačo prometnega ministrstva. Precej dela mi je nato dalo naročilo velikega reliefa za palačo Agrarne banke — relief simbolizira nad vrati palače poljedelstvo, — v interjerju te palače pa so moji motivi iz poljedelskih panog. Izdelal sem spomenik pesniku Lamartineu v Beogradu. V parku v Budvi sem postavil spomenik ondotnemu bardu Ljubiši, nemara se še spominjate nevšečnosti, ki sem jo imel s tem spomenikom: napravil sem ga s prav velikim veseljem, plačila pa ni in ni bilo... V Smederevu sem postavil spomenik prvemu srbskemu novinarju Davidu Dimitrijeviču. V ponos mi je bilo naročilo za spomenik padlim dijakom v Skoplju. Upodobil sem lahko srbsko mater kot sintezo srbskega samozatajevanja, požrtvovalnosti, borbenosti in trpljenja. V Ljubljani stoji pred magistratom naš Osvoboditelj. Naposled sem pred meseci dovršil svoje največje delo in po formatu vobče eno izmed največjih v Jugoslaviji: skupino v spomin južnosrbskemu dobrotniku Igumanovu; skupina zdaj krasi pročelje njegove zadužbine v Beogradu. Bilo je mnogo truda, pa tudi mnogo notranjega zadovoljstva, ko je bilo to obsežno delo prelito v bron. Neskrom-

no lahko trdim, da je to delo pomembno za Beograd.

— To se pravi, da je naša prestolnica postala res plodno torišče vašega dela. Ali od prestolnice same — mislim: od njenega življenja — najbrž nimate mnogo?

— Ne, res da ne. Od mladih let se rad držim ateljeja, v Beogradu pa še prav posebno. Po celih štirinajst dni ne stopim na cesto. Je že tako. Če grem kdaj za dve uri v mesto, mi je že ves dan zamegljen. Kiparstvo pa zahteva dela in študija. Neprestano: dela in študija.

— Kajpada! se je zdajci vmešal v pogovor Dolinarjev prijatelj na njegovi levi, ki je bržčas že prežal na priložnost, da bi privezal umetnika nazaj k razgovoru vsega omizja (omizje je bilo medtem postalo mnogo živahnejše). — Kajpada! — Je iznova potrdil sobesednik na levi in pristavil: — Še tisto povej, Lojze, da si zaradi družine tako rad doma... o, koliko je pa že bilo danes iz Beograda po telefonu povpraševanja, kako je s papanom Lojzetom in kdaj se mili soprog vrne v Beograd...

Lojze Dolinar se je zadovoljno, četudi nekoliko pridržano nasmejal:

— Ne, ne, res moram jutri sper nazaj v Beograd... Saj ne veste, kaj vse se nabere in kaj vse moram opraviti! V nekaj dneh bom pa morda spet v Ljubljani.

— Plačati, prosim! — se je glasila tista odločna napoved ljubljanske policijske ure, ko naglo in nervozno pristopi k omizju črna postava gospoda plačilnega s servieto na levem nadlehju, z blokom v levici in svinčnikom v desnici. Po drugih sobah Slamičeve restavracije je bilo že temno. Hrupno smo stopali po stopnišču na široko Gosposvetsko cesto.

In ko sva se v tej nočni uri poslovila, sem pozabil mojstra Lojzeta Dolinarja vprašati tisto, kar mi je bilo ves čas pogovora na jeziku. Namreč: kdaj, kje in kako bo izdelal spomenik Viteškega kralja za Ljubljano. E, pa sem ga zastran tega vprašal pismeno, ko sem ga poprosil za nekatere slike njegovih umetnin. In mi je prve dni marca odgovoril iz Beograda:

— Na spomeniku Viteškega kralja že delam ter bo dovršen (vlit v bron itd.) v prvi polovici meseca septembra. V Ljubljano bo odposlan v kosih — in na podstavku sestavljen.

Artem.

Lojze Dolinar: Skupina Sime Igumanova in debarske mladine 1938.

† Zorko Prelovec - slovenski skladatelj

(* 11. II. 1887, † 25. II. II. 1939)

Najširše ljudske kroge Slovenije je nemilo zadela vest, da je dne 25. februarja prežgodaj preminul Zorko Prelovec, priljubljeni narodni skladatelj, zaslužni pevovodja, povesod poznani pevski organizator, glasbeni redaktor in poročevalec ter do zadnjih let življenja mladenič z vžigajočim navdušenjem in fantovsko prešerno podjetnostjo.

Rojen Idričan, je imel Prelovec svojstven humor ter široko srce, polno melodij. Zgodaj se je gibal med ljudstvom, prisluhnil je originalni idrijski rudarski pesmi in kmalu ga je zajelo šumno družabno okolje rojstnega mesta. Prootne sanje o semenišču skopné in že požene prvi cvet iz srca ljubčega fanta, ponarodela pesem «Jaz bi

rad rdečih rož...» Vneto vodi zbor in komponira za orkester Bralnega društva v Idriji in harmonizira narodne pesmi. Bolj ko realka ga mika muzika. V Idriji izvaja že težje skladbe Emila Adamiča, s katerim ga je vezalo vsa poznejša leta tesno sodelovanje.

V letu 1909. dovrši realko ter nastopi službo pri Mestni hranilnici ljubljanski, a že naslednje leto prevzame vodstvo pevskega društva «Ljubljanski Zvon», ki ga je vodil z brezprimerno požrtvovalnostjo 25 let in ga dvignil do ugledne koncertne višine. Izpopolnjuje se pri pevskega mojstra Mateju Hubadu, kateremu v čast osnuje z dr. Antonom Šviggjem Hubadovo pevsko župo in je med prvimi organiza-

† Zorko Prelovec

torji Jugoslovanskega pevskega saveza. V glasbeni reviji »Zbori« zbirala, podpira in ureja pretežni del zborovske produkcije v letih 1925. do 1934. ter

priobčuje v njih dragocene vire za našo glasbeno zgodovino in vestno beleži tudi kroniko moderne dobe. »Ljubljanski Zvon« in drugi založniki izdajajo na njegovo pobudo dolgo vrsto skladb, zlasti Adamičevih, premnogo jih pa izvaja na koncertnem odru po rokopisih. Kot član »Ujme« vneto in preudarno brani pravice muzičnih avtorjev.

Delo in življenje Zorka Prelovca sta bili napor gorečega idealista. Njegove pesmi so ozkile iz narodnoglasbenih osnov, iz melodij ljudstva, in njihov odmev se je v to množico povračal. Po osem tem je razumljivo, da je že večina njegovih pesmi narodna last. Tako je nastala naša večnolepa žalostinka »Doberdob«, »Poljana toži...«, občutene »Zapoj mi pesem, oј dekle«, »Skrjančku«, »O da je roža moje srce...«, »Sedem si rož...«, »Nageljni rdeči...«, versko globoka »Ave Marija« itd., da ne omenjam harmonizacij narodnih pesmi: »Pa so fantje proti vasi šli...«, »Kaj mi nuca planica« itd.

Iz naše srede se je za vedno odmaknil pristni slovenski človek z redko aktiornostjo in široko nasmejanim opti-

mizmom. Odšel je od nas v dobi, v kateri se je umaknila romantika brezobzirni prodornosti sile in plamteča manifestacija čustva trezni in hladni spekulaciji. Te dobe Zorko Prelovec ni več razumel... Strastno je ljubil bežne darove življenja, njegova pesem je utripala po vseh skalah naših notranjih doživetij in, če si je tudi kdaj nadela modni videz, vedno se je spet povračala v tožeče ali vrisajoče blaglasje, vselej je bila zakoreninjena v živem človeku in hodila po njegovih pestrih potih. Vprav ta človeška nota je tudi ključ do razumevanja priljubljenosti Zorka Prelovca in njegove pesmi.

Il koncu njegove poti mu ni bila prihranjena nobena jagoda žalostnega dela rožnega venca..., toda velikanske množice, ki so resnično presunjene sledile njegovo zadnjo pot, so mu hvaležno vrnile njegovo ljubezen do naše zemlje in do našega človeka.

Naj bo nemirnemu popotniku in zlatemu fantu lahko spanje in njegovemu delu vekoviti spomin!

Ivo Peruzzi.

K 25-letnici umetniškega dela Emila Kralja

4. aprila bo slavil Emil Kralj svoj srebrni gledališki jubilej. To bo jubilej človeka-umetnika, ki je stopil prvič kot otrok na oder v Trstu; igral je mnogo kot amater — od najmanjših vlogic do najtežjih, in sicer brez namena, postati kdaj poklicni igralec. Toda po vojni je prišlo to samo po sebi.

Ako hočemo Emila Kralja opredeliti kot umetnika in človeka, vidimo, da igrata njegova narodnost in ožja domovina odločilno vlogo.

Kralj je Primorec, tržaški Slovenec.

V njegovem markantnem, ostro označenem obrazu spoznamo takoj človeka s Krasa; prav tako je v njegovem bistvu neka trpkost in togost, ki sta svojstveni vsem Kraševcem. Govor, kretnje, hoja — vse izdaja tehtnost in odmerjenost. V osebi Kralja vidimo trpkost in neko posebno razigranost. Kdor ga pozna v zasebnem življenju kot resnega, včasih celo mrkega, večkrat vase zaprtega, samosvojega človeka, kdor ga pozna samo kot ustvarjalec klasičnih in sodobnih psiholoških vlog, od Hamleta do Leona Glembya, si skoraj ne more misliti, da je zmožen ustvariti z neko posebno melanholično in patetično komiko Nestroyeve figure, kakor sta nepozabni Melhijor in Jaka Smola. Med tema dvema ekstremoma tujih književnosti stojijo Cankarjevi liki: Peter in Zlodej, Jerman, Dioniz, Dolinar, Maks. Prav tako cela vrsta še drugih umetniških likov, ustvarjenih z resničnim intuitivnim doživetjem; kajti Kralj je v prvi vrsti človek intuicije

Emil Kralj

in šele v drugi vrsti razumski igralec. Laertes in Cassio, markiz Posa in stari Dickensov Kaleb, gospod v »Dnevi našega življenja«, Mats v »Nevesti s krono«, mož v »Vzroku« — kakšna pestra galerija nešablonskih likov!

Kralj je samonikla umetniška osebnost, ki se je, odkar deluje v ljubljanski Drami, izkristalizirala do svojstvene podobe. On je igralec, ki si je osvojil slog realističnega igranja do ti-

ste mere, ki odgovarja njegovi osebnosti, njegovemu značaju in pojmovanju odrske umetnosti. Njegov govor s prijetno obarvanim glasom ima sam po sebi rahel patos in svojstven ritem. Kralj je kot igralec fanatik v preprostem izražanju, brez bučnih efektov. Prepričevalnost izraza mu je dana, prav tako osebni čar in moč kontakta z občinstvom. Kot človek in igralec se dobro zaveda svojega hotenja in je nepopustljiv v svojih dognanjih.

Poznamo ga kot resnega, vase zaprtega, pa tudi kot vedrega in na moč šaljivega tovariša, kot človeka, ki živi pod dojmom vloge tudi v odmorih med skušnjami. Poznamo ga pa tudi kot ponosnega očeta malega Kraljička Matjaža, svojega sina, ki mu je komaj 5 let, pa že z izvrstnim poslušom in dobro pogodanim načinom posnema petje opernih pevcev in je vobče fant od fare. Mali Matjaž je našemu Kralju poleg gledališča najljubši...

25 let dela je za njim. Koliko vlog, koliko izmenjanih kostumov, koliko likov v zgodovini našega gledališča!

In če se ozre Kralj nazaj, strmi vanj hkrati veličastna in pošastna galerija prividnih obrazov, tragičnih in komičnih, lahkomišelnih in resnih, grdih in lepih.

Koliko prečutih noči, domišljije, prepričevalne sile in srčnih utripov jih je rodilo?

To ve le on sam...

Maša Slavčeva.

REŽISER CIRIL DEBEVEC DRAMA IN JAZ v SEZIJI 1938 - 1939

Doslej sem režiral 5 del, in sicer: A. Tolstega *«Carja Fjodorja»*, Strindbergovo *«Labodko»*, Cankarjev: *«Potopljeni svet»*, Cankarjeve *«Hlapce»*, Verneuilovo *«Potopanje v Benetke»* in Pirandellovo *«Kaj je resnica»*, igral tri velike vloge (*Dr. Velnarja*, *Tompsona* v *«Hollywoodu»* in *Jermana* v *«Hlapcih»*) in tri male. Zaradi pomanjkanja dela se torej ne morem pritoževati. Delam rad, čeprav pogoji in splošne okoliščine niso preveč izpodbudne. Glede svojega nagnjenja k posebni vrsti repertoarja se vzlic bridkim izkušnjam ne morem poboljšati in se držim — kolikor je mogoče, seveda — še vedno pretežno takih del, ki — kakor pravijo učeni ljudje — ne ustrezajo *«duhu časa»* in *«okusu zdravo čutečega ljudstva»*. Čeprav je tudi meni ljubši uspeh kakor polom, me vendar bežni uspehi (pri blagajni ali publikii) ne morejo tako pretresti, da bi pozabil na prave naloge slovenskega Narodnega gledališča. Mislim, da je treba v tako nevarnem in zmedenem času še dvakrat in desetkrat bolj vzdržati kakor sicer. Kdor pozna moje nazore o gledališču, že ve, kaj mislim.

Moje delo v okviru 20 letnega jubileja.

Režije Cankarjevih *«Hlapcev»*, Župančičeve *«Veronike Densiške»*, Cankarjevega *«Potopljenega sveta»*, Golieve *«Sne-guljčice»* in vloge Jermana, Dr. Velnarja, Pravdača in Generala v *«Dobrudži»*. Obžalujem, da slavnostni teden ni bil plod pravočasnega načrta in temeljite priprave, temveč le posledica hitrega odloka in slučajnih priložnosti. Zato je jasno, da niti v umetniškem, niti v moralnem in niti v gmotnem oziru ta proslava ni mogla biti taka, kakršno bi si želeli in kakršna bi tudi lahko bila. Škoda je, da za take gledališke reči Slovenci še zmeraj nimamo pravega razumevanja, ne pravega hotenja in ne pravega znanja. Zato je nesmiselno, da toliko govorimo o Čehih in bratskih vzorih, če pa se od njih, vsaj na gledališkem polju, nočemo ničesar, pa res prav ničesar dejanskega naučiti. Čehom in Hrvatom so take obletnice celotne narodne proslave, pri nas Slovincih še dobre hišne niso. S tisto znamenito slovensko *«intimnostjo»* (ki je pa — med brati povedano — tudi zelo sumljiva), se ob takih priložnostih ne moremo izgovarjati in je tudi brez pomena, da sebe in druge varamo s takimi izgovori. Priznati je treba in se potruditi, da nas prihodnja taka gledališka priložnost ne bo zatekla več nezadostno pripravljenih.

MISLI

Piši napake svojih bližnjih v deročo reko, njihovo dobroto pa kleši v marmor.

★

Mnogi prijatelji nam zamolčujejo naše slabosti, da jih potem pripovedujejo drugim.

★

Cankar zdaj in 'nekoč?

Poštenjaki ga imajo radi slej ko prej, falotje ga sovražijo, šleve se ga bojijo, oblast se ga *«ženira»*, stranke se pripravajo za njegovo politično pripadnost, mladina ob njem deloma iz spontanosti občutkov, deloma iz drugotnih nagibov demonstira, kupujejo ga večinoma tisti, ki nimajo denarja, in berejo tisti, ki po večini nimajo nobenega močnejšega vpliva na potek slovenskega javnega življenja. Vobče pa sem razglašen za pesimista in možno je, da je v resnici vse boljše. Eno je gotovo, in to je tudi nekaj: premaknili smo se za toliko naprej, da danes vsaj uradna gledališka kritika priznava, da je bil Cankar le tudi dramatik...

Kako si zadovoljen s publiko?

Za gledališkega psihologa je važno pri nas v tem razvojnem stanju samo vprašanje: *kaj se iz publike da narediti?* Pri nas: veliko, Dobro in slabo. Zato je bolj pravilno vprašanje: *kako je človek zadovoljen z vsem tistim, kar publiko dela.* Ta odgovor je pa predolg.

... in žalostni del rožnega venca...?

Poglej nas igralce in režiserje, pa bolj žalostnega dela ne moreš več videti. Košček božjega veselja je morda še v nas, kar nam je ostalo od rojstva... Vse drugo — res ne vem, kam je šlo... *«Iz mraka se v mrak je prelilo...»*, bi dejal Cankar. Utrujenost nas prevzema, zraka nam manjka, svežega, pa četudi ostrega vetra. Lučke smo. Včasih zaplame-nimo, po večini brlamo, sem in tja tudi ugašamo... Nikogar pa ni, ki bi nam olja prilival. Ob dvajsetletnici sem bral, da stavba naše gledališke kulture *«raste kakor sama od sebe»*. To je zelo lepo in nekoliko skrivnostno hkrati. Mislim, da bo moralo že nekaj življenj dodobra izkervaveti, če bomo hoteli, da bo ta stavba še naprej rasla kar tako *«sama po sebi»*.

Gledališče — borben instrument naroda.

Gotovo je gledališče — poleg drugega — tudi to. In sicer eden izmed najplemenitejših, pa tudi najučinkovitejših. Toda tisti, ki se bori, mora najprej vedeti, *za kaj se bori*. Razen tega pa je treba za borbo ne le prepričanja, ampak tudi *poguma*. To pa je čudna lastnost, ki nam Slovincem vobče močno primanjkuje. Nam cankarsko usmerjeni Jermani še na odru in v teoriji niso preveč simpatični, kaj pa šele v življenju in v praksi! Jermana iz prvih štirih dejanj odklanjamo in mrzimo kot domišljavega, družabno in kulturno nevarnega človeka. Jermana iz petega dejanja pa zasmehujemo kot sentimentalnega in mistično-samomorilsko navdahnjenega človeka...

Pa vse nič ne pomaga. Navzlic težkim — in še hujšim časom, ki se šele obetajo, bo pravo gledališče po vsem svetu ostalo umetniško sredstvo, katerega eno izmed najglavnejših gesel je tudi: *«Smrt filistrstva»* in *«Boj filistrom!»*

★

V seriji Gledaliških pogovorov prinašamo gorenji članek našega uglednega igralca in režiserja Cirila Debeveca, ki naj prav tako kakor že priobčeni pogovor z višjim režiserjem O. Šestom tolmači našemu čitateljstvu napore, borbe, cilje in smeri onih sograditeljev naše Drame, od katerih je že vrsto let v veliki meri odvisno njeno uspehov polno delo. Vzlic gmotnim in moralnim težavam našega časa lahko z veseljem ugotavljamo, da je umetniška družina Drame zaradi svoje brezprimerne požrtvovalnosti kot zaokrožena celota zvesta svoji višini, ki jo postopoma, a vidno pomika navzgor. Veselo pa je tudi dejstvo, da občinstvo to višino z vsem razumevanjem priznava.

Ivo Peruzzi.

Raj, iz katerega nas ne more nihče izgnati, so naši spomini.

★

Povej smelo in brezobzirno vsakomur golo resnico v oči; to je moj svet, ravnaj se po njem, jaz se namreč — ne upam!

★

Kar je našemu očesu preblizu, se da težko pregledati; zato poznamo same sebe tako malo, ker smo si preblizu.

Amicus in Celestin

(Velikonočna zgodba.)

Puščavnik Celestin je zleknjen na pragu svoje divje votline v molitvah preživel velikonočno vigilijo, to angelsko noč, v kateri trepetajoči demoni drvé v strašen prepad. In medtem ko so sence pokrivalo zemljo, ob uri, ko je angel smrti plaval nad Egiptom, je samotar Celestin drhtel od tesnobe in nepokoja. Od daleč, iz gozda, je čul mijavkanje divjih mačk in nosljajoči glas krastač. Pogreznjen v nečiste temote je dvomil, da bi se sloviti misterij mogel izvršiti, toda ko je videl vstajati dan, je z jutranjim svitom radost prišla v njegovo srce. Spoznal je, da je Kristus vstal od smrti in je zakričal:

— Jezus je vstal iz groba! Ljubezen je vstala iz groba! Ljubezen je premagala smrt, aleluja! Ožarjen se dviga od vznožja griča, aleluja! Stvarstvo je obnovljeno in popravljen. Senca in zlo sta se razpršila; milost in svetloba se razprostrirata čez svet, aleluja!

Skrjanček, ki se je zbuja v žitu, mu je pojoč odgovoril: — Vstal je. Sanjalo se mi je o gnezdju in belih jajčkah, rjavomarogastih jajčkah. Aleluja! Vstal je!

In puščavnik Celestin je stopil izpred svoje votline in se nameril k bližnji kapelici praznovati sveti velikonočni dan. Ko je šel skozi gozd, je opazil sredi planice lepo bukev. Njeni napeti brsti so že poganjali drobne, nežnozelen lističe. Venci iz bršljana in trakovi iz volne so viseli po vejah, ki so segale prav do tal. Zaobljubljene tablice, pritrjene na grčavo deblo, so govorile o mladosti in ljubezni. Tu in tam so se glinasti bogovi ljubezni z razprtimi peruti in frfotajočo tuniko pozibavali na vejah. Ob tem pogledu je puščavnik Celestin namrščil bele obrvi.

— To je drevo vil, si je dejal, in domača dekleta so po starodavni šegi obesila nanj darove. Vse svoje življenje se borim zoper vile, in nihče si ne more predstavljati nadlog, ki mi jih povzročajo te osebe. Ne upirajo se mi odkrito. Vsako leto ob žetvi zakolnem drevo po obredu in iz evangelija sv. Janeza mu pojem.

— Ne mogel bi boljše narediti. Blagoslovljena voda in evangelij sv. Janeza jih poženeta v beg in potem vso zimo ne slišiš več govoriti o teh damah. Ampak spomladi se le spet vrnejo in vsako leto je treba začeti znova.

— Drobne so; glogov grm zadostuje, da jih skriješ vanj cel roj. In čare razprostirajo na mlade fante in mlada dekleta.

— Odkar sem star, mi je vid tako opešal, da jih nič več ne opazim. Norčujejo se iz mene, pred nosom se mi motvilijo in v obraz se mi smeje. Toda ko mi je bilo dvajset let, sem jih dobro videl na planicah, kako so v cvetnih klobukih pod žarko mesečino plesale kolo... Gospod Bog, ti, ki si napravil nebo in roso, bodi hvaljen v delih svojih! Toda zakaj si ustvaril poganska drevesa in vilinske čarobne studence? Zakaj si zasadil pod lesko pojočo mandragoro? Te naravne reči zapeljujejo mladino v greh in povzročajo brezštevne napore puščavcem, ki so se — kakor jaz — lotili izpreobračanja takih stvorov. Če bi že evangelij sv. Janeza zadostoval za odganjanje vragov, bi že še bilo. Pa ne zadostuje, in zdaj ne vem več, kaj bi storil.

Ko se je dobri samotar zdihujoč oddaljeval, mu je drevo, ki je bilo vila, reklo v svežem vršenju:

— Celestin, Celestin, moji brsti so pirhi, resnični velikonočni pirhi! Aleluja, aleluja!

Celestin se je ugreznil v gozd, ne da bi se bil ozrl. Le s težavo je nadaljeval pot po ozki stezi sredi bodičevja, ki mu je trgalo obleko. Zdajci je skočil iz goščave mlad deček predenj in mu zastavil pot. Oblečen je bil na pol v živalsko kožo in je bil bolj favn kakor deček. Njegov pogled je bil presunljiv, nos top, obraz se mu je smejal. Skodrani lasje so mu skrivali dva rožička na trmoglavem čelu. Iz ustnic so gledali ostri in belizobje. Svetla dlaka se mu je v dve konici spuščala z brade. Na prsih se mu je svetil zlat puh.

Bil je gibčen in slok: njegove razklane noge so tičale v travi. Celestin, ki je poznal vse, do česar se dokoplješ z razmišljanjem, je takoj vedel, s kom ima opravka. Zato je brž vzdignil laketa, da bi napravil znamenje križa. Toda favn ga je zgrabil za roko in preprečil mogočno kretnjo:

— Dobri puščavnik, mu je dejal, ne izganjaj iz mene hudiča! Danes je zame prav tak praznik kakor zate. Ne bilo bi usmiljeno, če bi me užalostil v velikonočnem času. Če hočeš, pojdeva skupaj, pa boš videl, da nisem zloben.

K sreči je bil Celestin zelo podkovan v svetih vedah. Zato se je ob tej priložnosti takoj spomnil, da so sv. Jeronima na poti skozi puščavo spremljali satiri in centavri, ki so bili priznali resnico.

Rekel je favnu:

— Favni, bodi častilec Boga! Reci: On je vstal!

— On je vstal, je odgovoril favn. In zato sem ves vzradosten.

Steza se je razširila, da sta lahko korakala vtric. Puščavnik je bil zamišljen:

— To ni vrag, ker je priznal resnico. Prav sem storil, da ga nisem užalostil. Zgled velikega svetnika Jeronima zame ni bil prazna pena.

Okrenil se je k svojemu kozonogemu tovarišu in ga vprašal:

— Kako ti je ime?

— Imenujem se Amicus, je odvrnil favn. Stanujem v tem gozdu, kjer sem se rodil. Prišel sem k tebi, oče, ker imaš pod dolgo belo brado dokaj dobrodušen izraz. Zdi se mi, da so puščavci le z leti preobloženji favni. Ko bom star, bom gotovo tebi podoben.

— Vstal je, je dejal samotar.

— Poklekni, je dejal puščavnik, in zapojva alelujo, zakaj On je vstal. In ti, mračno bitje, ostani na kolenih, dokler bom opravljal sveto daritev.

Toda favn se je približal samotarju, ga pobožal po bradi in dejal:

— Dobri starček, bolj učen si kakor jaz in tudi nevidne stvari vidiš. Toda jaz bolje poznam gozdove in studence. Prinesel bom bogu listja in cvetk. Vem za pobožja, kjer kreša na pol odpira lilaste češulje, in za travnike, kjer kukavice cveto v rumenih gozdih. Že venča dehteči cvetni sneg grmovje črnega bodičevja. Počakaj me, starček!

V treh kozjih skokih je bil v gozdu in, ko se je povrnil, je mislil Celestin, da prihaja k njemu glogov grm. Amicus je bil ves skrit v svojo vonjivo žetev. Razobesil je cvetne vence po preprostem oltarju, ga pokril z vijolicami in dejal resno:

— Te cvetke bogu, ki jih je obudil k življenju!

In medtem ko je Celestin bral mašno daritev, je kozje-nožec prav k tlom priklanjal svoje rogato čelo, oboževal sonce in dejal:

— Zemlja je veliko jajce, ki ga ti oplojaš, sonce, sveto sonce!

★

Poslej sta Celestin in Amicus živela skupaj. Vzlic vsemu prizadevanju pa se puščavniku nikdar ni posrečilo, da bi mogel pol-človeku razumljivo pojasniti nedopovedne skrivnosti. Toda ker je bila po Amicovi pažnji kapela pravega Boga vselej okrašena z venci in bolj odičena s cvetjem kakor drevo vil, je dejal sveti duhovnik:

— Favni je častilec Boga.

Zato mu je tudi podelil zakrament svetega krsta.

Na griču, kjer je bil Celestin postavil tesno kapelico, ki jo je Amicus krasil s cvetjem gora, lesov in voda, se dandanes dviga cerkev, katere ladja sega v enajsto stoletje in je bil njen preddvor dozidan pod Henrikom II. v renesančnem slogu. Zdaj je tam božja pot, kjer verniki časte blaženi spomin svetnikov Amica in Celestina...

Prevedel P. Karlin.

Gospod, kje je ostal moj kovček?

«Ne, take šale se z menoj ne uganjajo, to je pa kakor pribito!» je izjavil gospod Artur Čebular in strogo-resno pogledal po stalnem omizju. «Ponoči spim in, če me pokliče telefon, sem strašansko neotesan. In ako hoče povrh še kdo govoriti z menoj, ki sploh ni nameraval, ampak je samo pomočoma poklical mojo številko, potem se pri meni pošteno opeče! Mar nimam prav, gospodje?»

Stalno omizje «Sedmih veselih krokarjev» mu je prikimalo.

Samo Mate Lozar je menil:

«Ti, prijateljček, tole ti pa lahko kdaj izpodleti.»

In res je izpodletelo. Takole je bilo:

Neko noč je pri gospodu Arturju Čebularju pozvonil telefon. Artur Čebular je planil iz najlepših sanj. Pravkar se je bil poročil z najlepšim dekletom tistega mesta. Pa se je oglasil telefon.

Besen je kričal Čebular: «Halo, halooo?»

«Je tam številka 4811?» je spraševal moški glas.

«Da», je vpil Čebular. Imel je sicer število 4812, pa je vzlic temu rekel «da».

«Gospod, kje je pa ostal moj kovček?»

«Kateri kovček?»

«Ali ni tam hotel 'Zlata žolna'?»

«Seveda je.»

«In vi ste nočni vratar?»

«Sem.»

«No, vendar», se je jezil tuji glas v telefon. «Tu govori Vretenec, ravnatelj Vretenec iz Knežjega gradca, ste razumeli? Osem dni sem stanoval pri vas v hotelu. Danes popoldne sem plačal svoj račun in obljubilo se mi je, da bodo moji kovčegi pravočasno na postaji pred odhodom nočnega vlaka. V petih minutah se vlak odpelje, kovčegov pa še vedno ni tu.»

«Saj tudi ne morejo biti tam», je odgovoril Čebular.

«Zakaj ne? Kako da ne? Kaj se to pravi?»

«Kovčegi so še tukaj.»

«Pošljite jih takoj!»

«Mi še na misel ne pride», je odgovoril Čebular; «kar sami pridite ponje, če se vam ljubi, gospod Vretenec, gospod ravnatelj Vretenec!»

In s temi besedami je položil gospod Artur Čebular slušalko na vilice, sebe pa spet nazaj v posteljo...

Kar malo prijetno se mu je zdelo, ko je še nekaj časa premišljeval, kako gospod Vretenec ves besen teka po postaji, skoči nato v taksi in se do skrajnosti razsrjen pelje v hotel, da bo pošteno obračunal s predrznim nočnim vratarjem...

Pa je gospod Artur Čebular to pot naredil račun brez krčmarja.

Že naslednje jutro — bila je sobota in gospod Čebular je ravno delal načrte, kako in kje bi lepo in udobno preživel nedeljo — se je javil neki gospod:

«Imam čast z gospodom Čebularjem?», je vprašal resno.

«Da, želite?»

«Sem lastnik hotela 'Zlata žolna', je mrko rekel gospod. «Prišel sem, ker ste si danes ponoči dovolili bedasto telefonsko potegavščino...»

«Ali se vam sanja?»

«Nič ne govorite, vam bom jaz vse povedal. Naš dobri gost, gospod Vretenec, ravnatelj Vretenec, nas je ponoči poklical zaradi svojih kovčegov — pomotoma, v naglici, pa je izbral številko 4812 namesto številke 4811 — in vi ste se izdali za našega nočnega vratarja in mu nesramno odgovarjali. Imamo namreč potrdilo od poštnega urada, da je gospod ravnatelj Vretenec zahteval vašo številko in da so ga tudi z vami zvezali. Gospod je potem prišel v naš hotel in je mogel odpotovati šele z jutranjim vlakom. Pooblastil me je, naj vas ovadim policiji in zapretil, da nikdar več ne bo prestopil praga mojega hotela... No, zdaj pa lahko vi govorite!»

Gospod Artur Čebular je postal izmenoma bled, zelen in rdeč ko kuhan rak.

«Če je pa tako...», je rekel ves zmeden in neroden, «potem je moja nedolžna šala...»

«Potem boste svojo bedasto šalo drago plačali, gospod!» je menil lastnik hotela «Zlata žolna». «Samo na en način namreč lahko popravite vso zadevo: takoj se morate odpeljati h gospodu ravnatelju Vretencu, se lepo opravičiti in z njim stvar poravnati!»

Arturju Čebularju je odleglo. «Rad, prav rad! Kje pa je zdaj gospod ravnatelj Vretenec?»

«V Knežjem gradcu.»

«Joj, to se pravi celih osem ur vožnje!» je prestrašeno dejal Čebular.

«In osem ur vožnje nazaj!» je zadovoljno prikimal hotelir; «voznina pa stane nekaj več ko dvesto dinarjev, kar bo vsekakor primerna in pravična kazen za vaše bedarije... Se boste torej peljali tja?»

«Saj mi ne ostaja nič drugega!»

Lastnik hotela «Zlata žolna» je še dejal: «Svetujem vam, da se odpelujete s popoldanskim vlakom, potem ste lahko jutri ponoči spet doma. Za ravnatelja Vretenca pa vprašajte v knežjegraškem hotelu 'Astoria'. Tako!»

In gospod lastnik hotela «Zlata žolna» se je poslovil.

Opolnoči se je Artur Čebular pripeljal v Knežji gradec. Vožnja je bila strašno dolga in duhomorna! Nedeljski izlet, ki se ga je že tako veselil, je splaval po vodi. In še mnogo drugih nedeljskih izletov, zakaj sama voznina je navrtala globoko, občutno luknjo v blagajno gospoda Arturja Čebularja.

Takoj po prihodu je odšel v hotel.

«Ali bi lahko govoril z gospodom ravnateljem Vretencem?» je vprašal ponižno.

Nočni vratar se je takoj znašel. Videti je bilo, da je že pričakoval poznega gosta. Vzel je iz pisemskega predala neko pismo, ga ponudil prišlecu in dejal:

«Gospod, ki bi se pisal za ravnatelja Vretenca, ne stanuje pri nas. Pač pa je tu pismo z napisom: 'Gospodu, ki bo v nedeljo ponoči vprašal za gospoda ravnatelja Vretenca'. To je nemara pismo za vas.»

Začuden je Artur Čebular odmotal pismo in bral:

Dragi Artur,

kako se Ti godi v Knežjem gradcu? Ali ni bila sijajna naša misel, da smo Te ponoči poklicali po telefonu (ker se tako rad razburjaš!) in Ti naslednje jutro dobrega prijatelja poslali v stanovanje kot namišljenega ravnatelja hotela 'Zlata žolna'? Z veliko radovednostjo in napetostjo pričakujemo, kakšno darilo nam boš prinesel iz daljnega Knežjega gradca...

Tvoje zvesto stalno omizje

«Sedmih veselih krokarjev.»

Prevedel d'Artagnan.

Kažipot za Moške

Bodočnost pripada statistiki, to je jasno ko beli dan! Da, da, statistiki, uradnemu štetju in popisovanju! O tem ni dvoma. Saj se nam dandanes zde naravnost zastareli, skoraj bi lahko rekli, predpotopni ljudje, ki ne verujejo številkam in ne poznajo božanske, globokoumne poezije statistike.

Vse se spreminja na svetu, in le sprememba nam krajša čas v tej solzni dolini... Tudi poezija, oziroma celó poezija, ta večna, ponosna hčerka božja, se je spremenila, pa še kako. Pomislite: slavnj italijanski akademik in futurist, pesnik F. T. Marinetti, govori že o aeropoeziji in je presenečenemu, zdolgočasenemu človeštvu pred nedavnim odkril nove čare «strojne estetike». In sicer v svojem «Poema del vestito di latte», v epski pesnitvi o pretvarjanju mleka v oblačilne snovi, ki hoče biti nekaka dinamična odiseja dvajsetega stoletja.

Pa bi se po vsem tem še kdo upal zoperstavljal važnosti in tako rekoč kruti neogibnosti statistike. Saj ta dandanes naravnost odloča v vseh panogah čiste znanosti, prilagojene umetnosti, gospodarstvene tehnike, politike, socialnega napredka in sploh.

Usodno odločilna pa je statistika tudi za vse človeško udejstvovanje, ki je v zvezi z ljubeznijo in njenimi izlivmi, zakoni in posledicami. Zakaj prepričan sem, da bi marsikateri sovražnik nežnega spola, ki je bridko zasovražil ženske samo zaradi slabih izkušenj z njimi, veliko boljše vozil v življenju, ako bi bil pravočasno imel pri roki primerno statistiko o različnih splošnih potrebah, navadah in razvadah svoje takrat še nepoznane bodoče zakonske ali nezakonske družice, nekaj «statistični kažipot za moške». In marsikatera človeška tragedija bi se bila temu ali onemu neizkušenemu ženitvenemu kandidatu (izvira gotovo iz latinskega: *candidus*, čist!) in temu ali onemu navdušenemu «pripravniku» za zakonski stan spremenila v komedijo, ako bi bil o pravem času vprašal za svet *statistiko ali ljubezenske logaritme* — namesto da se je nepoučen vrgel na vrat na nos v razburkane življenjske valove, na katerih se je čolnič njegovih načrtov moral razbiti ob grozečih usodnih skalah — številk!

Zgodilo bi se potem (če bi se mladi ljudje ravnali po našem «če»), da bi morda marsikateri Američan potoval na Japonsko in si tam poiskal izvoljenko svojega srca, zakaj statistika dokazuje, da so Japonke najzvestejše soproge. Ako bi si hotel najti ženo, ki bi mu bila iskrena tovarišica pri delu,

bi moral pogledati v Francijo, kjer je po statističnih podatkih največ zakonskih družic, ki so možu dragocena opora pri poklicnem poslu (po zgledu izumiteljice gospe Curiejeve!).

Nasprotno pa ni izključeno, da bi se previden in primerno podprt samec odločil ravno za Ameriko, ki je brez dvoma pravi raj za poskusne poroke, tako da tam mladoporočenec razmeroma še najmanj tvega. Američanke so namreč zelo navdušene za ločitev zakona — če jim to kaj nese. O tem bi marsikateri «Chaplin» vedel veliko povedati. Poskusiti pa je vsekakor vredno, čeprav so stroški precejšnji. Zakaj Američanka porabi na primer 53krat več denarja za nego svoje lepote kakor Nemka, ki je v tem pogledu svetovna rekorderka v prirodnosti in preproščini. Če si pa želiš izbrati ženo, ki mrzi alkohol, se moraš potruditi v Anglijo: tam boš našel na pravo stoddostno «treznost». Zavedati se pa moraš, da izjeme samo potrjujejo pravilo.

O vsem drugem pa te bo točno poučila dolenja statistika, ki sem si jo zadnjič prepisal iz znanega pariškega časopisa. Sestavljen je iz duhovit novinar, o katerem vem samo to, da se bo v kratkem drugič poročil, če se medtem že ni. To tvegano dejstvo pa je bilo tudi vzrok, da se je lotil naporene naloge, sestavljati nekakšen «statističen vodič za tiste, ki se hočejo poročiti». Iz tega sem posnel nekaj značilnih in zgovornih števil:

Francoska žena porabi na leto 190 kg kruha, 43 kg mesa, 100 l vina, 500 gr čaja, 3,97 kg kave, 20 kg sladkorja in 5 l piva.

Od 100 francoskih žen se jih omoži 57, od 30 se loči ena, 37 od 100 jih dela, od 250 ima ena lasten avto, od 55 ena telefon.

Gre pa (v večjih mestih) vsaka dva meseca v gledališče in enkrat na mesec v kino.

Vsako leto si kupi: dve obleki, en plašč, tri klobuke in dva para čevljev. Za lepota izda vsako leto 225 dinarjev in živi poprečno 47 let in 4 mesece.

Angleška žena porabi na leto 105 kg kruha, 55 kg mesa, 70 centilitrov vina, 5 kg čaja, 350 gr kave, 39 kg sladkorja in 25 l piva.

Od 100 angleških žen se ji poroči 52, od 80 se loči ena, 30 od 100 jih dela, od 220 ima ena lasten avto, od 30 ena telefon.

Gre pa (v večjih mestih) vsake tri mesece enkrat v gledališče in enkrat na tri tedne v kino.

Vsako leto si kupi: dve obleki, en plašč, dva klobuka in dva para čevljev. Za lepota izda na leto 90 dinarjev in živi poprečno 49 let in 9 mesecev.

Nemška žena porabi na leto 130 kg kruha, 34 kg mesa, 4 l vina, 100 gr čaja, 1,86 kg kave, 22 kg sladkorja, in 50 l piva. Zadnje čase so se te številke najbrž še zmanjšale!

Od 100 nemških žen se jih omoži 55, od 200 se loči ena, 35 od 100 jih dela, od 1000 ima ena lasten avto, od 40 ena telefon.

Gre pa (v mestih seveda) v šestih tednih enkrat v gledališče in enkrat na dva meseca v kino.

Vsako leto si kupi: eno obleko, en klobuk in en par čevljev. Za lepota izda na leto 30 dinarjev in živi poprečno 49 let in 8 mesecev.

Japonska žena porabi na leto 25 kg mesa, 4,20 kg čaja, 20 kg sladkorja in 2 l piva, pa nič kruha, nič vina in nič kave.

Od 100 japonskih žen se jih poroči 62, od 1300 (!) se loči ena, 35 od 100 jih dela, od 1000 ima ena lasten avto, od 100 ena telefon.

Gre pa (v mestu) po enkrat na mesec v gledališče in v kino.

Vsako leto si kupi: eno obleko, en par čevljev in nobenega klobuka. Za lepota izda vsako leto 75 dinarjev in živi poprečno 42 let in 1 mesec.

Ameriška žena porabi na leto 155 kg kruha, 54 kg mesa, 30 centilitrov vina, 2 kg čaja, 5,34 kg kave, 50 kg sladkorja in 20 l piva.

Od 100 ameriških žen se jih omoži 61, od 8 (!) se loči ena, 22 od 100 jih dela, od 80 (!) ima ena lasten avto, od 7 (!) ena telefon.

Gre pa (v večjih mestih) enkrat na 14 dni v gledališče in vsak teden v kino.

Vsako leto si kupi: štiri obleke, dva plašča, štiri klobuke in štiri pare čevljev. Za lepota izda na leto 1750 dinarjev in živi poprečno 48 let in 5 mesecev.

Tako torej statistika francoskega novinarja, vendar pa iz nje brez dvoma lahko razvidimo marsikaj zanimivega in koristnega. Moja žena na primer bi samo še rada vedela, koliko nogavic porabijo na leto žene imenovanih narodnosti in dežel, jaz pa bi nič ne imel proti statistiki cigaret, ki jih ženske (po nepotrebnem) pokade na tem ljubem svetu, ker bi mi taki podatki morda precej olajšali moje sicer statistično neoporečno zakonsko življenje.

Nad vse zanimiva pa bi bila zlasti točna (če je to mogoče!) statistika jugoslovanske žene! Zato pozivam nadobudne naše novinarje in visokošolce, naj se vendar v kratkem kdo loti te hvaležne naloge. Tak članek bi novinarju zelo utrdil položaj in mu vrgel najmanj 50 dinarjev honorarja, visokošolcu pa bi — primerno znanstveno podprt in sfriziran — morda omogočil doktorat.

Zlodej na pošti

«Gospa Pravica», je rekel orožniški narednik Brejcha. «Rad bi vedel, zakaj je naslikana kot ženska z ruto na očeh in s tehtnico, kakor bi prodajala poper. Jaz mislim, da je pravica taka kakor orožnik. Vi bi ne verjeli, koliko reči razsodimo mi orožniki brez sodnika, brez tehtnic in takihle pritlikin. Pri manjših prestopkih jih dajemo po gobcu, pri večjih pa si odpenjamo jermen; in to je v devetdesetih primerih od sto povsem pravično. Povem vam pa, gospod, da sem v temle kraju zatekel dva človeka pri umoru in sem ju tudi sam pravično obsodil in sem izvršil kazen, ne da bi bil komu povedal le besedo. Pa počakajte, povedal vam bom to dogodivščino.

No, saj se spominjate gospodične, ki je bila pred dvema letoma tukaj na pošti. Da, saj res, Helenica ji je bilo ime. Takole dobro in milo dekle, ljubko kakor slika. Seveda, kako bi se je ne spominjali. Torej ta Helenica, gospod, se je lansko poletje utopila; skočila je v ribnik in šla kakih petdeset metrov, preden je dosegla globino. Šele čez dva dni je izplavala. In veste, zakaj je to storila? Tisti dan, ko se je utopila, je nenadno prišla iz Prage revizija na pošto in dognala, da manjkata Helenici dva stotaka v blagajni. Dva uboga stotaka, gospod. Bedasti revizor je rekel, da mora o tem poročati dalje in da bodo zadevo preiskovali kakot poneverbo. Isti večer se je Helenica iz sramu utopila, gospod.

Ko so jo potegnili na breg, sem moral stati pri njej, dokler ni prišla komisija. Nič lepega ni bilo več na ubožici, toda jaz sem neprestano videl, kako se smehlja skozi linico na pošti. — No, tam smo se vsi smukali okrog nje; da, imel jo je vsakdo rad. Sakra, si pravim, tole dekle pa ni ukradlo stotakov; prvič zato ne, ker tega nisem mogel verjeti, in drugič, ker ji ni bilo sile, da bi kradla; njen oče je bil mlinar tamle z druge strani, in ona je šla k pošti samo iz nekakšne ženske častihlepnosti, češ da se bo sama preživljala. Očeta sem dobro poznal; prebiral je sveto pismo in je bil razen tega evangeličan. Povem vam, tile evangeličani in papinci pri nas nikoli ne kradejo. Če manjkata na pošti dva stotaka, potem jih je moral ukrasti nekdo drug. In tako sem takrat, gospod, na bregu obljubil mrtvemu dekletu, da ne bom pustil zadeve kar tako, kakor je.

Dobro, potem so poslali sem na pošto nekega fanta iz Prage. Filipek se je pisal; bil je pripraven in ljubezniv fant. Ko je bil torej Filipek tam, sem hodil na pošto, da bi kaj iztaknil. Saj veste, da je tam tako kakor povsod na malih poštah: pri oknu mizica, v miznici denar in znamke. Zadaž ima uradnik nekaj predalčnik z vsemi mogočimi seznamami in zapisniki ter tehtnico za tehtanje zavojev in podobnih reči. «Gospod Filipek», mu pravim, «prosim, pogledjte v cenike, koliko bi stal, recimo, telegram v Buenos Aires».

«Tri krone beseda», pravi Filipek kakor nič.

«Tako. In koliko bi veljal ekspresni telegram v Hongkong», ga vprašam dalje.

«Moram pogledati», je odgovoril Filipek, vstal in se obrnil k predalčniku. Medtem ko je listal zadaj za mizico po ceniku, sem iztegnil roko do miznice z denarjem in jo odprl. Dala se je prav lahko in tiho odpreti.

«Tako, hvala, že vem», pravim: «takole se je zgodilo. Recimo, da je Helenica nekaj iskala zadaj v predalčniku; tedaj ji je lahko nekdo vzel ona dva stotaka iz miznice. Pogledjte, gospod Filipek, ali bi mi mogli pokazati, kdo je v zadnjih dneh kaj telegrafiral ali pa pošiljal?»

Gospod Filipek se je popraskal po glavi in rekel: «Gospod narednik, ne morem. Veste, to so tako rekoč tajne listine; razen če hočete pregledati v imenu zakona. Toda moral bi javiti navzgor, da je bil tu pregled.»

«Počakajte», mu pravim, «tega bi ne storil rad. Ampak, gospod Filipek, če bi vi takole iz dolgočassja ali tako iz ... pogledali v zapiske, kdo je v poslednjih dneh kaj pošiljal

ali kaj podobnega, da se je morala Helenica obrniti od mizice.»

«Gospod narednik», pravi Filipek, «kajpak blanketi odposlanih brzojavk bodo tu; kar pa se tiče rekomandiranih pisem in pošilk imamo sicer zapisano, komu so bile poslane, ne pa, kdo jih je poslal. Izpisal vam bom torej vsa imena, ki jih najdem; sicer bi tega ne smel, ampak za vas bom to storil. Mislim pa, da vam ne bo bog ve kaj pomagalo.»

Filipek, gospod, je imel prav: prinesel mi je kakih trideset imen. Veste, vaša pošta ne posluje veliko. Takole kakšna pošiljka za fanta, ki je pri vojaki, se že odda. Prav ničesar nisem zasledil. Potem sem mislil, gospod, na to zadevo, koder sem hodil. Hudo mi je bilo, da še nisem izpolnil obljube, ki sem jo dal mrtvemu dekletu.

Potem sem šel čez kakih osem dni znova na pošto. Filipek me je opazil in rekel:

«Gospod, nič ne bo s kegljanjem, paketiram. Jutri pride semkaj nova gospodična iz Pardubic, s pošte.»

«Aha», pravim nato. «Gotovo kaka disciplinska zadeva, da so gospodično premestili na takšno revno vaško pošto.»

«O ne,» pravi Filipek in me nekako čudno pogleda. «Gospodična je semkaj prestavljena na lastno prošnjo, gospod narednik.»

«Čudno,» pravim, «saj veste, kakšne so ženske.»

«Da», pravi Filipek in me naprej tako gleda, «in še bolj čudno, da je prišla anonimna ovadba, naj se na tukajšnji pošti izvrši nenajavljena revizija, prav tako iz Pardubic.»

Zažvižgal sem in mislim, da sem gledal na Filipka prav tako, kakor on name. In zdajci pove poštar Uher, ki si je pravkar uredil pošto: «Da, Pardubice — tja piše skoraj vsak dan gospod adjunkt z veleposestva neki poštni gospodični. Menda je njegova ljubica.»

«Poslušajte, stric», pravi Filipek, «ali veste, kako se piše ta gospodična?»

«Tako nekako — Julija Touf — Toufar —.»

«Taufurjeva», pravi Filipek. «Torej ta pride sem.»

«On, gospod Houdek, no, gospod adjunkt,» pravi poštar. «dobi prav tako iz Pardubic skoraj vsak dan pismo. Gospod adjunkt, mu pravim, tu je zopet pismo od neveste. On, tale gospod Houdek, mi prihaja vedno kos poti naproti. Danes ima tu zabojček, ampak iz Prage. Glej no, vrnjena pošiljka je. Adresat neznan. Gospod adjunkt je napisal napačen naslov. In zdaj mu nesem tole nazaj.»

«Pokažite», pravi Filipek. «Naslovil je na nekega Novaka, Praga, Spalena ulica. Dva kilograma masla. Pečat štirinajstega junija.»

«Takrat je bila gospodična Helenica še tukaj», je rekel poštar.

«Pokažite», pravim Filipku in povoham zavitek. «Gospod Filipek», pravim, «čudno je, maslo je bilo deset dni na poti in ne smrdi. Stric, pustite tale zavitek tu in odnesite pošto.»

Komaj je poštar odšel, mi je rekel Filipek: «Gospod narednik, sicer bi ne smeli, toda tu imate dleto.» Obrnil se je, kakor da bi nič ne videl. Zabojček sem odprl, gospod; v njem sta bili dve kili gline. Grem za Filipkom in mu pravim: «Človek, o tem nikomur niti besede! Razumete? Sam bom to zadevo opravil.»

Seveda sem pobral zabojček in šel k adjunktju Houdku na veleposestvo. Našel sem ga, ko je sedel na kladah in strmel v tla. «Gospod adjunkt», mu pravim, «neka zmeda je na pošti. Ali se spominjate, na kateri naslov ste pred desetimi ali dvanaajstimi dnevi poslali tale zabojček?»

Houdek je nekoliko pobledel in rekel: «Vse skupaj ni nič; sam ne vem, komu sem poslal.»

«Gospod adjunkt», mu pravim, «kakšno maslo je bilo v njem?»

Ždajci je Houdek poskočil, bled kakor stena. «Kaj naj to pomeni?» je zakričal. «Zakaj me s tem nadlegujete?»

«Gospod adjunkt», pravim. «Takole je: vi ste ubili Helenico s pošte. Prinesli ste ji zabojček z izmišljenim maslom, da bi ga stehala. Medtem ko je tehtala, ste se pripognili skozi linico in ji ukradli iz miznice dve sto kron. Zaradi teh dve sto kron se je Helenica utopila. Tako je.»

Houdek se je začel tresti kakor list, gospod. «Laž je», je kričal. «Zakaj naj bi bil ukradel dva stotaka?»

«Ker ste hoteli dobiti na tukajšnjo pošto gospodično Tauferjevo, svojo nevesto. Ta vaša gospodična je z anonimnim pismom ovadila, da manjka Helenici denar v blagajni. Vidva sta Helenico nagnala k ribniku. Vidva sta jo ubila. Na vesti imata zločin, gospod Houdek.»

Houdek se je zgrudil na klade in si zakril obraz; svoj živi dan še nisem videl, da bi kak fant tako jokalo. «Pri Bogu», je tarnal, «saj nisem mogel vedeti, da se bo utopila! Mislim sem le, da bo odpuščena... saj bi bila lahko šla domov! Gospod narednik, jaz bi se že rad poročil z Julko; toda eden izmed naju bi moral pustiti službo, da bi mogla skupaj živeti... toda plača bi ne zadostovala... Zato sem tako želel, da bi prišla Julka sem na pošto! Pet let že čakava na to... Gospod narednik, tako zelo se imava rada! Ne bom vam o tem dalje pripovedoval; noč je že bila, in fant je klečal pred menoj in jaz, gospod, sem jokal nad vsem tem kakor stara lovača; nad Houdkom in nad vsem drugim.

«Torej končajva», sem mu slednjič rekel. «Do grla sem že sit vsega tega. Človek, dajte mi tistih dve sto kron. Tako. In zdaj tole: če bi vam prišlo na misel in bi se vi poročili z gospodično Tauferjevo, preden to stvar uredim, vas ovadim zaradi tatvine, razumete? In če se ustrelite ali kaj podobnega, povem, zakaj ste to storili. In zdaj končajva.»

Tisto noč, gospod, sem presedel pod zvezdami in sodil ona dva; spraševal sem Boga, kako naj kaznujem, in občutil sem vso grenkobo in radost, ki je v pravici. Ko bi ju bil ovadil, bi bil Houdek dobil nekaj tednov zapora — pogojno; in še to bi mu bili težko dokazali. Lopov je ubil dekle; navaden tat pa ni bil. Vsaka kazen se mi je zdela prevelika in premajhna. Zato sem ga obsodil in kaznoval sam.

Drugo jutro sem šel na pošto. Tam za linico je sedela blede in in visoko rasla gospodična nemirnih oči. «Gospodična Tauferjeva», ji pravim, «imam priporočeno pismo.» Dal sem ji pismo z naslovom «Ravnateljstvu pošte in telegrafa v Pragi.» Pogledala me je in prilepila znamko na pismo.

«Trenutek, gospodična», ji pravim. V tem pismu ovajam, kdo je ukradel dve sto kron vaši prednici. Koliko stane porto?»

Ta ženska, gospod, je bila močna, pa je vendar prebledela, da je bila kakor pepel, in je kar okamenela. «Tri krone petdeset», je vzdihnila.

Odšel sem tri krone petdeset in rekel: «Tako, gospodična. Toda če bi se tista dva stotaka», pravim in ji dam na mizico ukradena bankovca, «če bi se tukajle ta dva stotaka našla, kakor da sta bila nekam padla ali da sta bila

založena, razumete? — tako da bi se videlo, da mrtva Helenica ni kradla, gospodična, — potem bi jaz vzel tole pismo nazaj. Torej kaj?»

Niti besede ni rekla; le vroče in strmo je gledala ne vem kam.

«Čez pet minut pride poštar, gospodična», ji rečem. «Ali naj vzamem pismo nazaj?»

Naglo je prikimala z glavo. Vzel sem torej pismo in šel pred pošto. S tako napetostjo, gospod, nisem še nikoli hodil gori in doli. Čez dvajset minut je prišel iz poslopja stari poštar Uher in kričal: «Gospod narednik, našli smo ona dva stotaka, ki ju je gospodična Helenica izgubila! Nova gospodična ju je našla; bila sta založena v nekem ceniku! To je dogodek!»

«Stric», sem mu rekel, «tecite in povejte povsod, da sta se stotaka našla. Veste, da bo vsakdo vedel, da mrtva Helenica ni kradla. Hvala Bogu!»

To je bilo torej prvo. Drugo je bilo, da sem šel k staremu veleposestniku. Gotovo ga poznate; grof je, tako nekoliko prismuknjen in na moč dober človek. «Gospod grof», sem mu rekel, «nič me ne vprašujte; gre za nekaj, pri čemer moramo drug drugemu pomagati. Pokličite adjunkta Houdka in mu recite, da mora še danes oditi z vašega veleposestva na Moravsko; ako bi ne hotel, mu zagrozite, da ga v eni uri odpustite.»

Stari grof je privzdignil obrvi in trenutek gledal; prav nič se mi ni bilo treba siliti, gospod, da bi mi bil obraz resen in važen. «No dobro», je rekel grof, «nič vas ne bom vpraševal.» In dal je poklicati Houdka.

Houdek je prišel in, ko me je zagledal z grofom, je pobledel, toda stal je kakor sveča. «Houdek», je rekel grof, «dajte si zapreči in se odpeljite na vlak; danes zvečer nastopite službo na mojem posestvu v Hulinu. Telegrafiral bom, naj vas čakajo. Ste razumeli?»

«Da», je rekel tiho Houdek in uprl vame oči, veste, take oči, kakršne ima pogubljenec v peklu.

«Imate kak ugovor?» je vprašal grof.

«Ne», je rekel vročično Houdek, in ni odvrnil oči od mene. Zaradi teh oči, gospod, mi je bilo tesno.

«Torej lahko greste», je končal grof; in zgodilo se je. Prav kmalu sem videl, kako so Houdka odpeljali v kočiji; sedel je v njej kakor lesena lutka.

To je vse. Če greste na pošto, si oglejte tisto blede gospodično. Zlobna je, vse jo jezi in zlobne, stare gube dobiva. Ne vem, če se bosta kdaj poročila z adjunktom; včasih se menda pelje k njemu, toda vrača se zlobnejša in nemirnejša. Gledam jo in si pravim: Pravica mora biti.

Samo orožnik sem, gospod, toda iz izkušenj vam povem: Ali je kje vsevedni in vsemogočni Bog, ne vem; in če je, nam to vse nič ne pomaga; ali povem vam, da mora biti Nekdo, ki je najbolj pravičen. Tako je, gospod. Mi moremo samo kaznovati; toda nekdo mora biti, ki odpušča. In povem vam, resnična in najvišja pravica je nekaj tako lepega kakor ljubezen.

Iz češčine prevedla K.

Dr. J. S. Rouček:

W. RANDOLPH HEARST, KRALJ AMER. TISKA

Povest ameriškega časnikarskega veljaka Williama Randolpha Hearsta se čita kakor pravljica. Razločuje se pa od pravlje po tem, da je od začetka do konca resnična. Samo pomislite, William R. Hearst zdaj neomejeno vlada nad mogočno tvorbo ameriškega tiska, katerega čitatelji štejejo na milijone, ne da bi bilo mogoče njih število vsaj približno dognati. V njegovi tiskovni združbi izhaja 28 dnevnikov, 13 velikih listov in cela vrsta manjših, mimo tega pa ima še 8 oddajnih postaj in dve filmski podjetji. Del Hearstove imovine so tudi stavbišča v New Yorku, vredna okoli 40 milijonov dolarjev, številne delnice v podjetjih najrazličnejših panog in približno dva milijona akrov (1 acre je 40,47 ara) rodovitne zemlje s poslopji, živino in z gozdovi. Hearst ima v službi 31.000 moških in žensk, katerim plačuje po 57 milijonov dolarjev na leto.

Temu vsemu ustreza seveda tudi način njegovega življenja, ki je takšno, kakršnega nimajo niti kralji. W. Hearst

ima svoja letala, svoje lastno telegrafsko in telefonsko omrežje, svoje lastne vlake, ki so podnevi in ponoči pripravljeni, da na njegov ukaz odpeljejo.

Nekoč je objavil znan ameriški časnik prav zanimive podrobnosti iz življenja tega časnikarskega kralja. Na primer: z nočnim vlakom iz San Francisca se je mogoče rano pripeljati v Mount Shast, kjer je eno izmed Hearstovih prebivališč z razsežnim posestvom «Wyntoon». Ondi je v romantičnem kraju, skozi katerega teče reka Me Cloud, cela naselbina Hearstovih gradičev in vil, kjer preživlja prijetne trenutke zabav, veselje in športa ter lenari pestra družba Hearstovih gostov: filmskih zvezd, umetnikov in politikov ter drugih izvoljencev usode. Vsakdo izmed teh gostov si lahko kadarkoli, podnevi ali ponoči, naroči, kar se mu zahoče; na razpolago so mu razkošne limuzine, urna letala, pa tudi Hearstova zasebna železnica.

Filmska zvezdnica Marion Davies (Durasová), prijateljica in stalna sodelavka ameriškega časnikarskega kralja Williama R. Hearsta.

Ondi naletite, če sodite k tem srečnim Hearstovim gostom, vselej najmanj na dvajsetčlansko, včasih tudi stočlansko družbo: in vsak teh gostov ostane tam, dokler se mu zdi, lahko tudi po več mesecev.

Kako je nastalo to pravljичno bogastvo? Samo na nekoliko preprostih načelih sta zgrajeni Hearstova moč in slava. Izpred vsega je gojil Hearst v svojem tisku načelo senzacije do najvišje stopnje, dostikrat celo do zoprnosti, in se ni ustavil pred nobeno oviro in ni poznal nobenih ozirov, samo da si je pridobil senzacijo. Drugo njegovo načelo je brezobzirni nacionalizem, ki je slep za vsa druga stališča in ki neprestano ponavlja geslo «Amerika Američanom». Res je sicer, da ni ta vrsta tiska nikdar prišla do ušes ameriškega razumništva, toda tudi v Ameriki velja pregovor, da je «ljudski glas božji glas», in na široke ameriške plasti ima pa Hearstov tisk velik vpliv.

In tako je ta brezobzirni veljak ameriški bog, ki s svojim tiskom in z oddajnimi postajami v veliki meri določa, kako naj Amerika presoja to ali ono vprašanje javnega življenja. S tem njegovim vplivom so v skladu tudi dohodki, ki mu jih donajajo njegova podjetja. Pred nekoliko leti je davkarija ugotovila, da je imel največji letni dohodek v Ameriki: pol milijona dolarjev. Od tiste dobe so se njegovi dohodki zmanjšali, da bi mu ne bilo treba plačevati tako visokih davkov. Zdaj ima Hearst «samo» še po sto tisoč dolarjev dohodka na leto, njegova žena pa prihljučno polovico tega zneska.

Hearstova prijateljica je že nekoliko obledela filmska zvezda Marion Daviesova, bivša gospodična Durasova, hči češkega sodnika iz St. Louisa, katere filmska kariera je stala Hearsta več ko dva milijona dolarjev, zakaj mogočnemu časnikarskemu kralju ni bilo žal denarja, samo da je postala Marion Daviesova slavna filmska zvezdnica. Ona je zdaj njegova stalna družabnica v časnikarski obrti, na poslovnih potovanjih in pri oddihu, in tako je nesporno, da je marsikatera Hearstova odločitev odvisna od sodbe — ki pa ni da bi morala biti zmeraj prava — gospodične Marion Davies-Durasové.

Upravitelj Hearstovih zasebnih vil in gradov je Josef Yellinek (Jelinek), po imenu očitno češkega rodu.

William R. Hearst prebiva najrajši in največkrat na svojem podeželskem posestvu Wynton, od koder vodi ves ustroj svojih časnikov in oddajnih postaj.

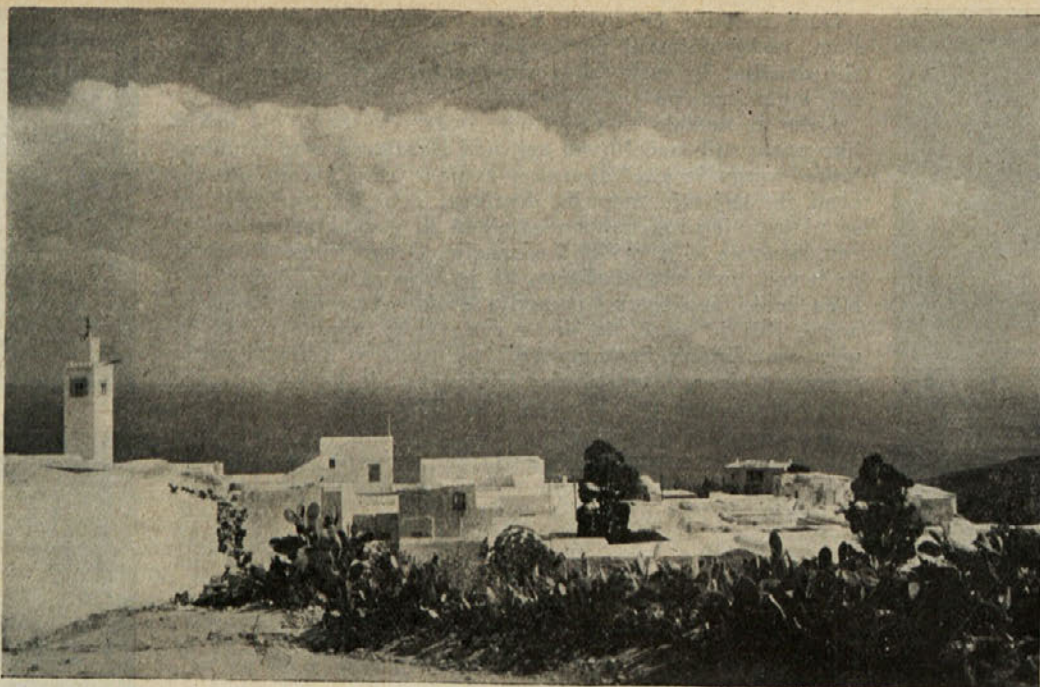
William R. Hearst pri delu v svojem wyntonskem parku.

Hearstove vile so sezidane večidel v slogu angleških ali pa nemških kmečkih poslopij, seveda znotraj s pravljичnim razkošjem.

Družba, ki neprestano oživlja Hearstove naselbine, ko so poslaniki, ministri in politiki le začasni gosti.

Sidi Bou Said, najlepše letovišče v okolici mesta Tunisa. To je staro arabsko mesto, v katerega moderniziranih hišah prebivajo zdaj večidel slikarji, pisatelji in skladatelji z vseh koncev sveta.

Jaroslav R. Vávra:

Tunis leglo sporov v Sredozemlju

Zadnji čas smo lahko čitali celo vrsto številke o Tunisu, h katerim so časnikarji pripomnili, da so to francoske ali pa italijanske številke. S tem so hoteli povedati, da niso niti statistični podatki nič drugega kakor pomočniki te ali one propagande. Tako smo iz teh člankov na primer zvedeli, da je bil Tunis, dokler niso prišli tja italijanski naseljenci, puščava, da je pa zdaj vrt oljčnih gajev in prava žitnica, kakršna je bila za rimskih časov, in še druge takšne neverjetnosti.

Niti gola zgodovinska dejstva niso prišla v časnike nepotvorjena, ampak jih je vsak pisec prikrojil tako, kakor je to kazalo misli, ki jo je zagovarjal.

Resničnost je pa seveda precej drugačna kakor te na hitro izmišljene aktualnosti.

Lega Tunisa je določila tej deželi že v starem veku ob Sredozemskem morju tako velik vpliv, da ni ta vpliv nikakor v pravem razmerju z njenim resničnim pomenom. Ob tuniški obali so kupili Feničani od numidskih kraljev toliko sveta, kolikor ga lahko pokrije volovska koža, toda — kožo so razrezali na ozke plase — takšen je pravični nastanek Kartagine. Kartagina je zaradi svojega vojaškega položaja in zaradi nedosežne trgovske in pomorske spretosti Feničanov v starem veku hitro postala to, kar so bile v srednjem veku Benetke, in sicer z vsemi vrlinami in napakami pomorskih prekladališč. Feničani so si kupovali za zlato najemnike in sužnje, njih zlato so jim varovale na kopnem karavane, na morju pa eskadra. Zato je tudi Kartagina lahko izginila pod podplati rimskih legionarjev tako rekoč brez sledu. Svetu je pa zapustila nauk, da je trgovec najslabši branilec ogrožene zemlje, nauk, ki velja dandanašnji bolj kakor kdajkoli prej.

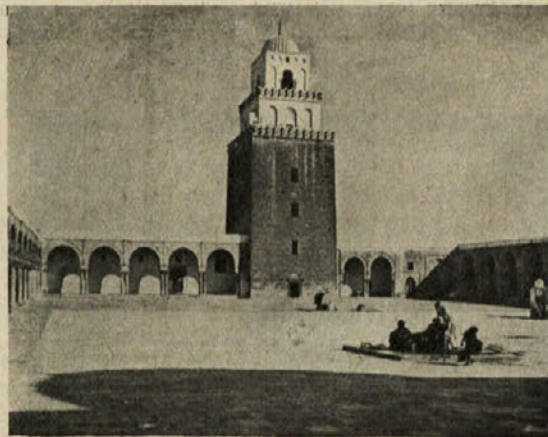
Kartagina je sicer izginila, ampak lega dežele, kjer je nekdaj stala, je ostala. Rim ni obnovil nekdanjega pomena te lege. Iz sedanjega Tunisa je napravil žitnico, toda ne več, ne manj. Ko se je rimsko cesarstvo zrušilo, je ta žitnica Italije pod bizantinsko upravo komaj še životarila. Takšna je bila, ko so jo v osmem stoletju zasedli Arabci in ustanovili 70 km od mesta Tunisa prestolnico svojega novega kraljestva, Kejruan, kakor se je imenovalo to mesto, je bil tri stoletja afriška Mekka, medtem ko je postal Tu-

nis glavno mesto male tuniške države, ki je prišla nazadnje kakor vsa severna afriška obala pod turško oblast.

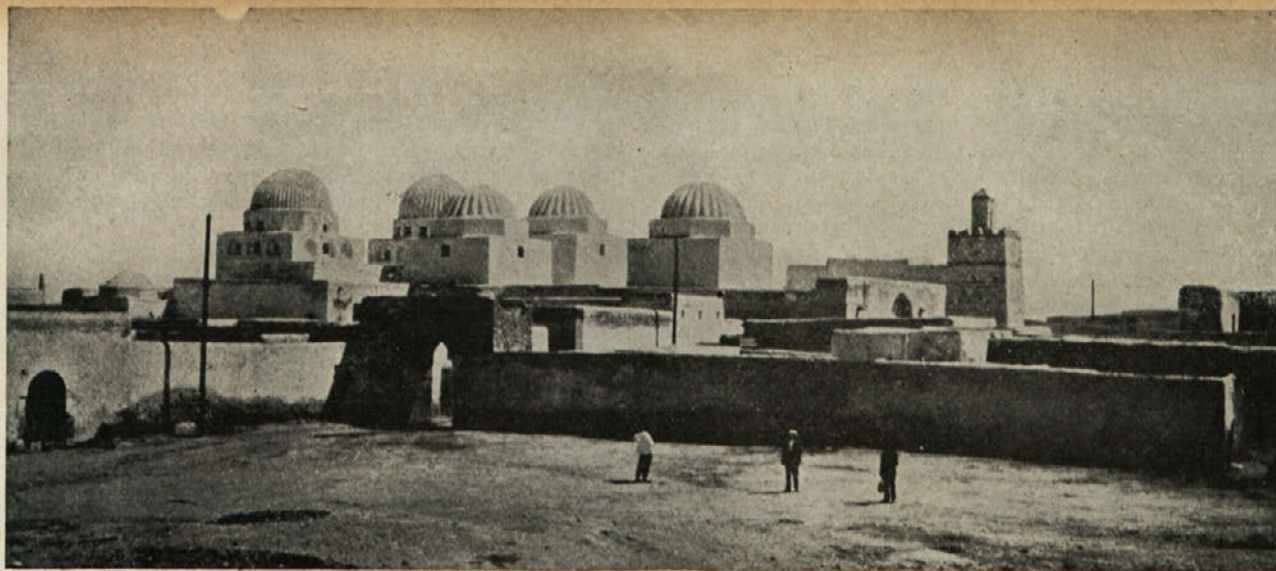
Moti se, kdor misli, da je bilo to staro mesto pristanišče. Tunis je bil majhna vas na bregu močvirnatega jezera v kartaginskih časih in nepomembna naselbina v dobah rimskega in bizantinskega gospodstva.

Mohamedanski sredozemski morski razbojniki so napravili iz te velike vasi trgovsko mesto, velepomembno tržišče. Toda kakor je nazadovala moč polumeseca na vsej afriški obali, tako je nazadovalo tudi to mesto; zmeraj je pa ostalo najbogatejše mesto vse severne Afrike. Politično in vojaško je pa to mesto životarilo v senci alžirskih poglavarjev, tako da se Francozi, ko so dobili Alžir, za Tunis še zmenili niso.

Šele Bismarek je spet obnovil politični pomen Tunisa. Na berlinskem kongresu mu je prišlo na misel, kako bi odtrgal italijansko-romansko vejo od francoske: ponudil je

Dvorisče velike mošeje v Kejruanu z minaretom, ki se dviga nad vsem mestom. Spredej na desni je vodnjak, ki ga je baje v osmem stoletju, ko so vdrli Arabci v severno Afriko, po naključju izkopal pes in s tem rešil vso vojsko smrti od žeje.

V bližini tuniške prestolnice Kejruanu je najstarejša mošeja severne Afrike. Šest mogočno razpetih kupol stoji že več kakor tisoč let, čeprav so sezidane samo iz gline.

Pastir v okolici Tunisa s čredo koz.

V Tunisu še vedno mlatijo žito s starinskimi sanmi.

Iz kartaginskih razvalin odkopan mozaik iz rimske dobe, ki so ga lani odkrili.

Pogled na Tunis, prestolnico istoimenske pokrajine.

Nedaleč od mesta Tunisa je bila starodavna Kartagina, ki jo zdaj polagoma odkopavajo. Del izkopenin.

Tunis Franciji. Italija, ki mora biti za svoje zedinjenje hvaležna Franciji, ker ji je pri tem pomagala, si je prizadevala z vsemi svojimi takrat nezadostnimi silami, da bi si priborila Tunis. Z bejevo naklonjenostjo si je izposlovala pravico do naseljevanja svojih ljudi, kar je potem smotrno izrabljala. Čeprav je bila Francija še enkrat pozvana, naj zasede Tunis, in sicer to pot od Anglije, ki je hotela Turčiji vzeti Ciper, se je Francija še vedno obotavljala, dokler ni šele leta 1880. ob blagoslovu Berlina in Londona z lahkoto dosegla svoje pokroviteljstvo nad Tunisom, s čimer je tu na vzhodu zaokrožila meje Alžira s plitvim obrežjem zaliva Male Syrte.

Francozi so tako izpremenili Tunis, da bi ga človek kar več ne spoznal. Do tedaj je bilo njegovo pristanišče Goleta, oni so pa napravili prekop do samega Tunisa, tako da lahko pristajajo zdaj manjši osebni parniki v mestu samem. Poleg arabskega starega mesta so sezidali moderno vlemesto tja do novega pristanišča. Ob vsej obali od La Goulette dalje je zrastel pas vil in letovišč, ki jih veže s Tunisom električna železnica, smelo položena na nasip sredi jezera El Bahiry.

Rodovitna ravnina severnoafriškega obrežja je po stoletjih spet zazelenela in se izpremenila v vrt, poln trte, žita in oljčnih gajev. S sto tisoči evkaliptov, zasajenih ob železnicah, so zatrli malarijo, ki je prej ugonabljal stoletja in stoletja prebivalstvo te dežele.

Za to rodovitno ravnico se razprostira srednjetošna stepa, zemlja, nasičena s soljo. Sredi te planote je sveto mesto Kejruan, mesto s sto sedemdesetimi mošejami in z deset tisoči grobov svetih mož, ki živi zdaj od svoje svetosti in od domačega izdelka po vsej deželi znanih kejruan-skih prepog.

Od tod proti jugu Tunis hitro prehaja v peščeno puščavo. Toda na meji Sahare, na neskončnih goratih planinah, so nastala največja fosfatna pridobivališča sveta.

To je samo nekaj strokovnih podatkov o Tunisu.

V mestu Tunisu je bilo leta 1930. izmed 200.000 prebivalcev 33.000 Francozov, 46.000 Italijanov in 25.000 Židov, ostali prebivalci so pa bili mohamedanci. Vsi ti prebivalci so pa prežeti z divjim nacionalizmom. Če se neha danes demonstracija teh, se prične še tisti večer demonstracija onih. Najbolj divji so drug na drugega Arabci in Italijani. Zanimivo je, da so pri vseh spopadih arabski, italijanski in francoski socialisti in komunisti zmeraj na strani Arabcev proti Italijanom. Tuniški Arabci imajo preveč blizu Tripolis in so na plečih svojih sonarodnjakov preveč boleče okusili ljubezen novega italijanskega imperija do mohamedanov. Moderne vojne metode Italijanov v Abesiniji so jih samo potrdile v prepričanju, da sicer lahko vodijo v miru gverilsko vojsko proti Franciji, da pa pojdejo arabski mohamedanci naposled le s Francijo, ako bi se vnela voj-ska z Italijo.

Dr. F. H.-K.:

Po brzicah Drine

Na obeh bregovih Drine so na stotine metrov visoko nagrmadene ostre, čudovito raztrgane stene iz apnenca. Divje razmrščene in v boju z naravnimi silami utrjene gorske jelke zro uporno in drzno s previsov v temnozeleno vodo, ki jo sem pa tja prerezujejo srebrno se lesketajoče brzice in peneči se slapovi. Visoko zgoraj se sveti skozi ozko skalnato razpoko modro nebo. V raztrgani steni si je spletel gnezdo roparski orel, kjer domuje s svojim zarodom in kroži v velikih lokih smelo po zraku in preži na plen.

Po črnozeleni Drini plava splav. Vodijo ga krepke roke utrjenih mož, ki dan za dnem spravljajo debela, združena v splave, iz bosenskih gozdov po reki navzdol. Takšen splav švigne zdaj v divji vožnji med nevarnimi čermi in sipinami čez peneči se slap, zdaj drsi po mirni, skrivnostno temni gladini. Mali mlini, ki jih ženejo gorski potoki, klopočejo ob skalnati steni in pričajo, da celo tu prebivajo ljudje. Malo dalje štrle z visoke skale kvišku razvaline stare trdnjave, ki so nima, toda zgovorna priča turških napadov in nekdanjih bojev tja do rimskih časov nazaj.

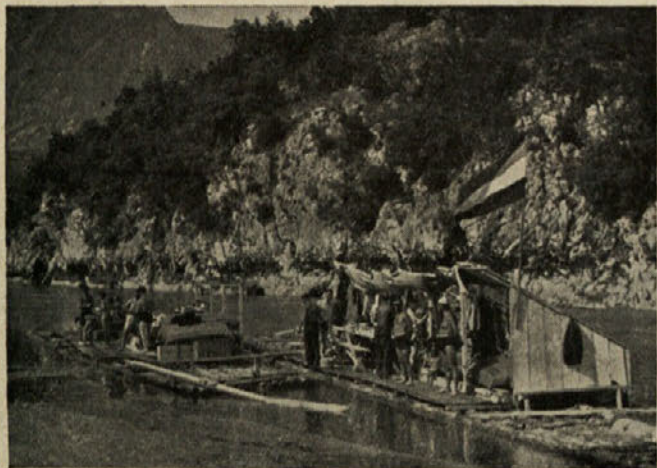
Po valovih temne Drine brzi zadnje čase tudi marsikateri kajak. Potniki v njih morajo biti prisebni in pogumni, če hočejo v tem navadnem gumastem čolnu premagati včasi kar zavratne slapove Drine. Teh slapov je na Drini več ko de-

vetdeset. Najnevarnejši izmed njih je «Donji Bug» (spodnji slap), ki je takrat, kadar je voda najnižja, še zmerom 3.18 m visok.

S splavom je vožnja čez takšen slap še bolj nerodna in dostikrat tudi neprijetna. Splav se najprej pogrezne v slap, potem se pa požene za trenutek spet kvišku, se postavi pokonci, skoraj navpično, tako da debela kar zaškripljejo, in izgine v meter visokih bučečih, penastih valovih. Trije splavarji stoje na prednjem, trije pa na zadnjem koncu splava pri veslih in se na vso moč bore z razjarjenim elementom, da spravijo ladjico srečno mimo vseh čeri in skal... Uspelo jim je. Manj pogumni lahko obidejo slap po obalni stezi, toda na našem splavu ni izmed dvajsetih nikogar, ki bi se hotel pripraviti ob ta užitek.

Najčudovitejši so pa večeri na Drini. Splavi pristanejo ob skalnati obali. Po večerji zagore na obrežju ognji, okoli katerih počivajo splavarji. Pošastno se dviga do tisoč metrov visoka soteska Drine. V vrtoglavi višini zro v ozko sotesko zvezde. Iz tabora se ob spremljavi kitare dvigajo k njim otožne bosenske pesmi...

Dnevi, ki smo jih prebili na splavu, so nam minevali, da sami nismo vedeli kako. Od Ustiprača ob visoki skalnati steni nad Drino, kjer se zvija ozkotirna železnica skozi sto

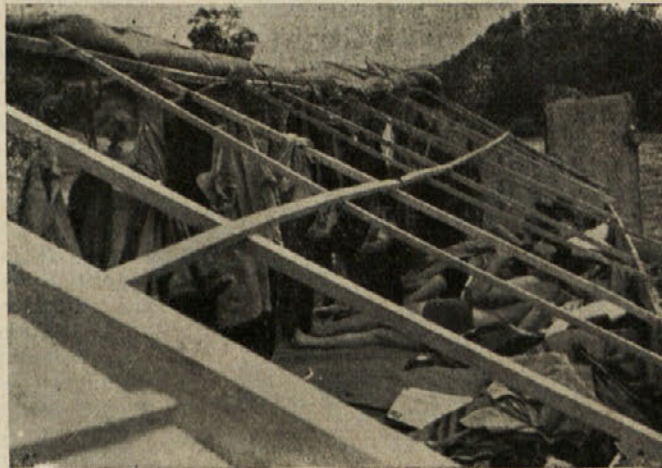
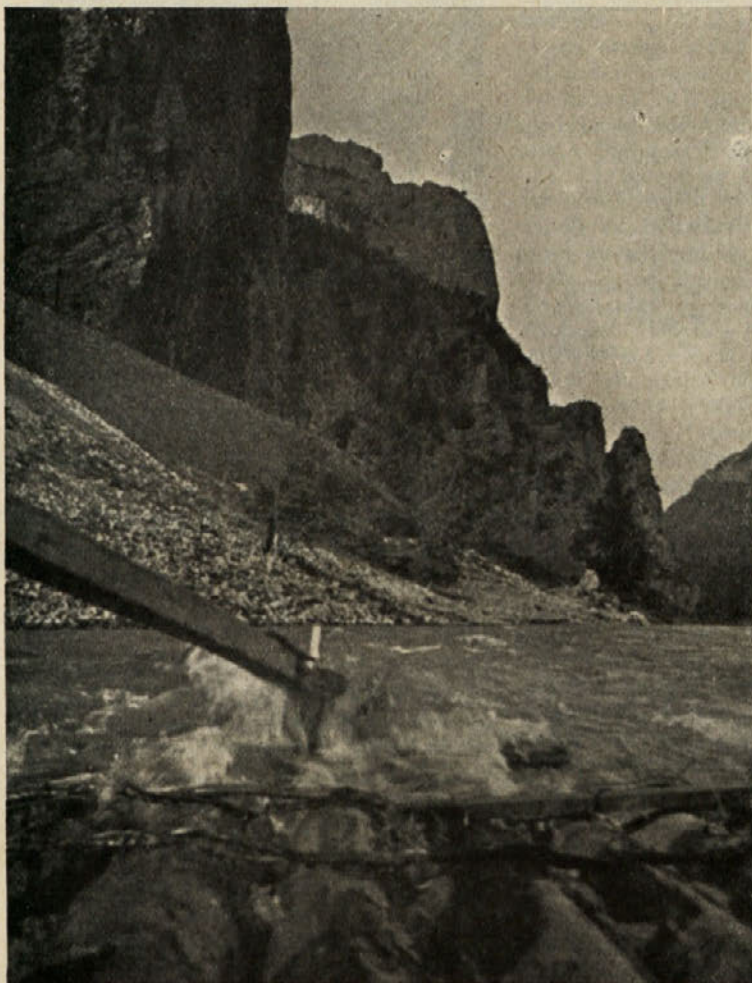
Na levi je splav s «kuhinjo», na desni pa splav s «stanovanjem».

Kosilo bo takoj kuhano!

«Kuhinjo» je potisnilo čisto k steni, kjer bi se lahko razbila, toda žilave roke splavarjev so srečno prikrmarile splav iz nevarnosti.

Pogled s splava po reki nazaj.

Opoldanski počitek.

predorov, mimo Višegrada, starega turškega mesta, dalje proti Slapu, splavarski vasi ob obeh največjih slapovih Drine, domovine večine znamenitih bosenskih splavarjev, s slikovitim kamenitim mostom velikega vezirja Sokolovića nad rečico Žepo, potem skozi veličastno veliko, 35 km dolgo sotesko Drine, ob pogorju Tara proti Ljuboviji.

Divje tesni Drine so za nami. Obrežje postaja vedno širše in rodovitna pobočja na obeh straneh spominjajo na Fruško goro. Mimo nas hiti gričevje in gorovje, ki je bilo v svetovni vojni napojeno s krvjo in kaerega imena so zapisana v zgodovini.

V počasni vožnji — Drina postaja tu že lena in ponekod že plitva — dospemo do Zvornika, stare trdnjave na hribu. Do izliva Drine v Savo je sicer še več ko sto kilometrov, toda zaradi lenega toka reke tu splavarjenje preneha, ker bi ne imelo več pomena.

Prednja straža splavarske odprave: kajaki.

Splavarji obedujejo

Profili papežev dvajsetega stoletja

Naše stoletje šteje pet papežev, pet mož čisto različne narave in različnega temperamenta. To so Leon XIII., Pij X., Benedikt XV., Pij XI. in Pij XII.

Leon XIII. — kavalir.

Devetdeset let star, je Leon XIII. kakor bela senca prestopil prag dvajsetega stoletja. Ko je bil pred pet in dvajsetimi leti kronan za papeža, so si kardinali šepetali: «Umirajoči papež.» Toda bivši kardinal Pecci se je zdel neumrljiv. Kdor ga je videl, je mislil, da je ta starec duh. Roke so mu bile prosojne kakor pergament, obraz mu je bil le dvojica velikih črnih oči in plemenito zaokroženi nos. Vse drugo — kakor da na njem ni bilo. Njegov duh pa je živel tako rekoč od hipnotične energije. Bil je silno privlačen. Zanimiv je zapisnik, ki ga je sestavil neki škof po lastnih besedah Leona XIII. po obisku cesarja Viljema II. v Vatikanu. Kakor pravi zapisnik, se je zdelo papežu, da se je cesar prežgodaj postaral. «Med njegovimi obrvmi je guba globokejša kakor na mojem čelu in zagrenjenost, ki se vidi v koticih ust, daje brkom smer navzgor.» In dalje: «Izpodmaknil se mi je podnožnik; cesar se je pripognil, da bi mi ga primaknil. Pri tem mu je zdrknila zapestnica daleč čez zapestje. To mora biti nova moda.» Take reči je opazil papež. Ironiziral je to, a razumel. Ni zastoj nastala legenda, da Leon XIII. zapušča ponoči svojo prostovoljno ječo in obiskuje v Rimu priateljске plemiške rodbine. To sicer ni dokazano, mogoče pa je. Ko je smrtni angel sedel zraven Leona XIII. za pisalno mizo, je sestavil ta čudoviti mož svojo apostolsko oporoko, svojo poslednjo encikliko, v kateri prerokuje: «...ljudje bodo razumeli nesmišelj, da bo materialistično pojmovanje sveta rodilo človeštvu srečo. Morala je omajana, tresejo se temelji držav. Tako kaznuje Gospod.»

Pij X. — mož iz ljudstva.

Ko je Leon XIII. bel kakor mumija svetnika, ležal na mrtvaškem odru in je ceremoniar trikrat potrkal s srebrnim kladivcem po sencih mrtvega papeža in vprašal: «Spiš, Gioachimo Pecci?», ni še nihče na svetu vedel, kdo bo njegov naslednik. Potem se je sestal zbor kardinalov, med katerimi je bil tudi skromni, malo poznani kardinal Sarto iz Benetk, mož iz najnižjega sloja. Pred volitvijo je vprašal kardinal Lécot poleg sedečega kardinala Sarta po francosko, ali je nadškof italijanske dieceze. «Ne govorim francoski,» je odvrnil kardinal Sarto latinski. — «O, potem pa ne moreš biti papež, zakaj papež mora znati francoski,» je dejal Lécot. — «Deo gratias, Deo gratias (hvala Bogu!),» je veselo

vzkliknil kardinal. Ko je bil potem vendar izvoljen, dasi tega ni želel, je pravil: «Ker bom sedaj moral trpeti, si bom nadel ime papeža, ki je največ trpel: Pius.» Pij X. je bil dobrodušnega obraza, blagoslavljal je s kmet-skimi rokami, imel je pobožno srce in bil preprost. Izpolnjeval in spoštoval je svoj poklic. Kdor ga je poznal, ga je imel rad, ker ga je bila sama dobrota. Prvi dnevi svetovne vojne so ga strli. Misel, da se je človeštvo razcepilo na dva tabora, ga je uničila, kakor spali cvetlico kruta slana.

Benedikt XV. — diplomat.

Kardinal Giacomo Della Chiesa je prišel iz Ženeve. Če je res, kar trdijo zgodovinarji, da se menjavajo papeži čisto različne narave in da je vsak nov papež vsedrugečen kakor njegov prednik, potem se je to v tem primeru izkazalo. Z Benediktom XV. je zasedel Petrov prestol hladen mož in prebrisan patricij (plemič). Prvi papež z naočniki. Ko je prišel po izvolitvi v zakristijo, kjer so bile pripravljene tri bele obleke raznih velikosti, se je izkazalo, da je tudi najmanjša novemu papežu prevelika; morali so jo stegniti z bucikami. Ko se je nato pojavil pred oltarjem pod Michel Angelovo Poslednjo sodbo, je žarelo z njega dostojanstvo voditelja, kakor da je že dvajset let papež. Takoj, ko je kardinal Della Chiesa postal papež, se je tudi izpremenil notranjepolitični kurz Cerkve. V svoji prvi encikliki je proglasil vse razlike med katoličani in vse medsebojne tožbe za popolnoma izključene ter oglasil zaščito nad učenjem vere in pravico cenzure. Benedikt XV., vojni papež, je bil «od Boga poslani podpornik miru». Pred vrati onega sveta je lahko z mirno vestjo trdil, da se mu je posrečilo, ohraniti enotnost Cerkve neporušeno po svetovnem požaru in jo tako izročiti svojemu nasledniku. To je dosegel s svojo modrostjo in finimi diplomatičnimi ukrepi. Benedikt XV. je lahko mirno legel k večnemu počitku.

Pij XI. — papež suveren.

Za njim je postal papež Achille Ratti. V svoji mladosti je bil navdušen turist. Gladko je govoril nemški in francoski, znal pa je še več drugih jezikov. Latinsčino je pisal naravnost klasično. Bil je močan in trden mož, pri tem pa nenavadno prijazen. Postal je papež — kralj. Njemu se je posrečilo, da je sklenil lateransko pogodbo in tako ustanovil novo cerkveno državo. Pij in Mussolini, dva enako ali vsaj podobno misleča partnerja, sta jo zgradila. Njegov proglas vsemu svetu se začelja z besedami: «Quadragesimo anno (V štiridesetem letu) ...» Pij XI. je bil katoliški Cezar, starec plemenitega obra-

za, vladar energične narave, vladar lastne države. Odšel je, ko je dosegel in storil, kar je hotel doseči in storiti, postal je to, kar je hotel biti — papež-kralj.

Pij XII.

Papež Pij XII., prej kardinal Pacelli, je iz plemenitaške rodbine, markiz. Njegov oče je bil papeški konzistorialni advokat in zaupen svetovalec Leona XIII. in Pija X. Evgenij Pacelli, sedanjí papež, je izredno učen in velik diplomat, pri tem pa zelo pobožen in asket. Dasi je napravil najsijajnejšo diplomatsko kariero, je v srečo preprost duhovnik, ki bi se bil najrajši posvetil duševnemu pastirstvu. Toda cerkvena disciplina je zahtevala, da se mož, ki je dokazal nenavadno nadarjenost v diplomatski šoli, posveti cerkveni diplomaciji.

Kot diplomat je dosegel znamenite uspehe. V vatikansko državno tajništvo je bil poklican leta 1901. V letih 1909 do 1914 je bil profesor cerkvene diplomacije v papeški akademiji. Leta 1917. je kot nuncij v Monakovem vodil mirovna pogajanja papeža Benedikta XV. z nemško vlado. Po vojni je bil devet let (1920—1929) papeški nuncij v Berlinu. Dosegel je konkordat z Nemčijo, nato pa je vodil pogajanja z italijansko vlado, ki so se končala s priznanjem neodvisne papeške države. Za kardinala ga je imenoval papež Pij XI. leta 1929. Postal je državni tajnik namesto odstopivšega kardinala Gasparija.

Kardinal Pacelli je bil zmerom videti kakor svetnik. Za svoje delovanje in vladanje si je izbral geslo: «Mir in človečanstvo» in v novem grbu papeža Pija XII. je golob z oljkinó vejico.

**Nov list v
zgodovini
negovanja zob!**

Staro izginja in novo prihaja! Novo, boljše in zanesljivejše negovanje zob s **Pebeco**-penečim sredstvom. **Pebeco**-peneče sredstvo ne obsega mila, daje pa vendar čudovito nežno, obilno peno, ki prodira tudi v najmanjše koticke. Zato čisti **Pebeco**-peneče sredstvo usta temeljito in jih ob-

enem desinficira. Učinkovita sestavina **Pebeca** je **Pebecin**. Ta preprečuje usedanje zobnega kamna in dela zobe bleščeče bele. Čudovito sveži okus napravi, da je snajenje zob pravo veselje. Uporabljajte **Pebeco**-peneče sredstvo, ker je v uporabi posebno uspešno.

Spartak, vodja upornih sužnjev

(Po razpravi Relje Popovića — napisal Ivan Vuk.)

I.

Problem suženjstva je tako star, kakor je stara človeška družba. Njegov pravi in glavni izvor so vojne. Toda čeprav se nam ta pojav še danes zdi surov in grozen, je vendar sam po sebi napredek v primeri s še starejšimi navadami. Prvotno so namreč vojne ujetnike po bitkah skratka ubijali, pozneje pa so jih navadno obdržali za sužnje, niso jih več ubijali.

Tudi društvena organizacija narodov starega veka je osnovana na problemu suženjstva in si je drugače niti misliti ne moremo. Kadarkoli se govori o demokraciji stare dobe, moramo vselej vedeti, da je bilo v teh demokracijah vedno poleg svobodnih ljudi tudi veliko sužnjev. Suženjstvo je bilo pri starih narodih tako zakoreninjeno, da ga ni moglo odpraviti niti krščanstvo, ko je na koncu IV. stoletja po Kr. postalo celo državna religija.

V Rimu najdemo sužnje že v najstarejših časih. Toda takrat jih je bilo še zelo malo in niso kdo ve kaj pomenili v človeški družbi. Vojne Rima so se vjevale s sorodnimi plemenimi in narodi; ujetniki so bili po končani vojni po-

navadi odkupljeni ali zamenjani. Poleg tega mali rimski kmet ni mogel vzdrževati večjega števila sužnjev, a kmetije veleposestnikov — patricijev so v prvi vrsti obdelovali njihovi klienti. V teh patriarhalnih dobah se je postopalo s sužnji blago in človeško. Pri delu, počitku in mizi niso bili oddeljeni od svojih gospodarjev.

Po punskih vojnah, sredi II. stoletja pr. Kr., se je to naglo izpremenilo. Rimsko ljudstvo je tedaj preživljalo nagle in globoke spremembe. Nekdanji patricijski običaji so se hitro menjavali. Privliv sužnjev, vojnih ujetnikov, je bil zaradi velikih in dolgotrajnih vojn zmerom večji in njihova delovna moč je poplavljalala vse tedanje gospodarstvo in izpodirvala svobodnega človeka. To vse je imelo dalekosežne posledice za Rimljane.

Ustanova suženjstva dosega višek v zadnjem stoletju rimske republike. Čim večje je bilo število sužnjev, tem slabši je bil njihov položaj. Surovi gospodarji so jih smatrali samo za delovno moč, kakor je vprežna živina in današnji stroji. To delovno moč so gospodarji kruto in neusmiljeno izkoriščali. Zakonske zaščite za sužnja ni bilo. Njegov ob-

stoj je bil odvisen edinole od volje gospodarjeve. Posebno težak položaj sužnjev je bil na veleposestvih. To je bilo zlasti na Siciliji, kjer so imeli Rimljani velika posestva, katera so vzeli Grkom in Kartagincem, in v Južni Italiji. Strašno je bilo življenje teh sužnjev. Od svojega gospodarja so dobivali komaj to, kar je bilo neogibno potrebno za življenje. Življenje tistih sužnjev, ki so bili določeni, da se v krvavih borbah koljejo v zabavo svojim surovim gospodarjem, je bilo samo na videz nekoliko znosnejše. Ti sužnji so se imenovali gladiatorji. Po navadi so se borili po dva in dva, včasih tudi v skupinah. Imeli so seveda boljšo hrano in so se posebno vežbali. Ampak vse to samo zavoljo tega, da bi s čim bolj krvavimi prizori zabavali svoje gospodarje.

Gladiator, ki je podlegel, je težko dobil milost od podivjane množice gledalcev. Ko so reveži dvigali kazalec v znak, da prosijo milosti, so podivjani gledalci navadno z odprto dlanjo in z razprostrtimi prsti dajali zmagovalcu znamenje, naj zada premaganemu poslednji smrtni sunek.

V velikih množicah sužnjev, ki so bili iz vseh takratnih delov sveta, je bilo relativno malo boljših moralnih osebnosti. Sicer jih je na tem nizkem nivoju držalo surovo in nečloveško ravnanje njihovih gospodarjev, ki je kajpada moralo pri sužnjih izzivati mržnjo

in upor. Zato so Rimljani govorili: «Kolikor sužnjev, toliko sovražnikov!»

Tako se pojasnjujejo upori sužnjev. V zgodovini rimske republike so znani trije taki veliki upori. Dva sta bila na Siciliji, in sicer prvi od leta 136. do 132. pr. Kr., drugi od leta 114. do 110. pr. Kr. Največji upor sužnjev pa je bil od leta 73. do 71. pr. Kr. Začeli so ga gladiatorji s Spartakom na čelu; Rimljani ga niso drugače imenovali kakor Spartakovo vojno, kar je tudi upravičeno glede na način, kako se je ta upor vršil, in glede na obseg in sredstva, ki so se uporabljala na tej in oni strani.

II.

Spartak je bil Tračan. Legenda pravi, da je bil kraljevskega pokolenja. Viri ga opisujejo ne samo kot človeka, velikega po umu in fizični moči, temveč tudi kot razumnega in krotkega človeka, tako da je ta osebnost pač zaslužila boljšo usodo. Najprej je služil v rimski vojski, seveda le v pomožnih četah. Toda pobegnil je in bil nekaj časa razbojnik, nato so ga ujeli in prodali za sužnja. Tako je prišel med sužnje-gladiatorje, ki jih je vzdrževal neki Gnej Lentul v Kapui. Te sužnje-gladiatorje je dajal v najem za gladiatorske predstave, kar mu je donášalo lepe dohodke. Spartak je bil brez dvoma uvrščen med gladiatorje zaradi svoje fizične moči in bojne spretnosti. Poleg tiste

legende o njegovem kraljevskem pokolenju je bila tudi še druga legenda. Še kot sužnju v Rimu se mu je med spanjem ovila kača okrog glave. Ko je to videla neka ženska iz Trakije, ki je bila preroško navdahnjena, je prerokovala, da je to znamenje velike usode, ki mu je namenjena.

Ta ženska iz Trakije je potem vedno živela z njim kot njegova žena. Gotovo je, da je imel tak človek na svoje tovariše v suženjstvu velik vpliv in je tako postal njihov vodja.

Razdraženi zaradi krivičnosti svojega gospodarja, ki jih je silil, da se bore kot gladiatorji, so se v začetku leta 73. pr. Kr. uprli Lentulovi sužnji, 200 po številu. Dogovorili so se, da bodo pobegnili. Začutivši, da so izdani, jih je 70 zgrabilo kar v neki kuhinji nože ter pobegnilo. Beže so naleteli na neki voz, na katerem je bilo orožje, ki so ga peljali za gladiatorske borbe v neko drugo mesto. Pobrli so orožje in se oborožili. Nato so se skrili na varen kraj in izvolili za svojega poveljnika Spartaka in poleg njega še Kriksa in Enomaja, sužnja iz Galije. Lokalne rimske čete, ki so bile poslani za uporniki, so sužnji razgnali. Pobrli so jim celo orožje in se z njim dobro oborožili, prejšnje gladiatorsko orožje pa so odvrgli. Tako so šli na strmi Vezuv.

Ti prvi uspehi male Spartakove čete so izzvali veliko gibanje med gladiatorji

in drugimi sužnji v Kapui in okolici. Gotovo je moralo pristopiti k Spartaku medtem že večje število upornih sužnjev, ki so ga izdatno ojačili; drugače ni mogoče razumeti, zakaj je senat smatral situacijo za resno in poslal v Kapuo propretorja Klavdija Glaberja s 3000 vojščaki. Samo proti 70 upornikom bi bilo 3000 vojščakov preveč.

Propretor Klavdij Glaber je spoznal, da bo najboljša, če obkoli Spartaka in njegove na Vezuvu, kjer so bili skriti, ter jih z lakoto prisili k predaji. Toda obkoljeni sužnji so iz divje trte spletli močne dolge vrvi ter se tiho spustili s pečin ob tisti steni, ki ni bila zavarovana, ker je Glaber menil, da tam tako nikdo ne more uiti, saj je tam stena kakor odrezana in razen tega še globok prepad. Spustili so se torej pogumno dol in nenadoma napadli zasedo, jo pobili in pognali v beg. To je silno odjeknilo med sužnji po okolici. Kaj hitro se je okrog Spartaka zbralo 700 pobeglih sužnjev upornikov, med njimi pastirji goved in ovac, močni, gibčni in urni ljudje. Spartak je nekatere izmed njih oborožil, druge pa uvrstil med glasnike in lahkooborožence. Vse to je napravilo položaj še bolj resen. Zato je bil proti upornim sužnjem poslan pretor Varinij z dovolj močno vojsko. Varinij je nedvomno hotel napasti upornike koncentrirano, zato je razdelil vojsko v tri čete. Toda Spartak, z instink-

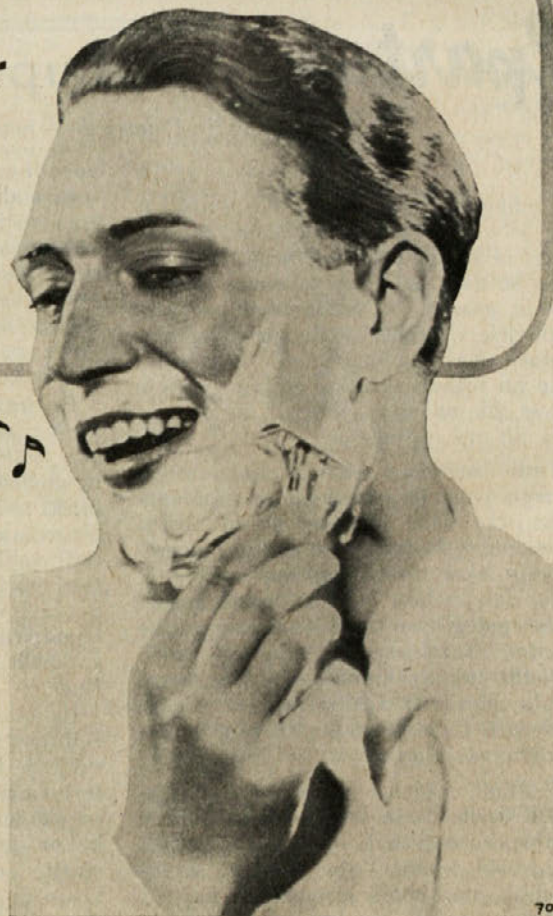
„Umetnost“, da tale poje...

... svojo kožo si je prej
z Niveo okrepil!

Preden se namilite, si dobro natrite kožo z Niveo. Potem se boste udobno, brez bolečin in hitro brili ter preprečili, da ne bo koža pokala, pekla in se stezala.

Samo Nivea vsebuje Eucerit, krepilno sredstvo za kožo, in ničesar ni, kar bi bilo »prav tako dobro« ali celo »boljše«.

Prozorno Pelikan nalivno pero

*Če hočeš
komu kaj pokloniti,
pokloni Pelikan!*

tom pravega vojskovodje, je najprej pobil dve manjši četi, nato pa se obrnil na glavni del vojske pod poveljstvom pretorja samega, ki mu ni dal časa, da bi se okrepil. V več bitkah je premagal tudi pretorja tako, da se je pretor komaj sam rešil, prepustivši liktorje s pretorskim znakom in svojo konja v plen Spartaku.

Ti Spartakovi uspehi se dajo sicer lahko nekoliko pojasniti s tem, da so bile rimske čete, ki so jih poslali nadenj, sestavljene v naglici iz neizvežbanih novincev, ki pač niso mogli vzdržati ognjevitosti Spartakovih ukrepljenih in posurovelih bojnikov, četudi niso bili kdo ve kako oboroženi. Spartak je očitno takoj v začetku pokazal sposobnost pravega vojskovodje. Njegov ugled je nenavadno rasel. Postal je strah in trepet vse okolice. Zmerom večje število sužnjev se mu je pridruževalo, tako da jih je celo težko oborožil. Vendar vse to ni omajalo njegove hladnokrvnosti in treznosti. Pametno je presojal svoj uspeh in stvarni položaj. Dobro je vedel, da se v Italiji ne bo mogel dolgo vzdržati. Gotovo je v njem prav zgodaj dozorel načrt, da se bo z vsemi svojimi uporniki prebil na sever in od tod čez Alpe iz Italije; ko bo na drugi strani rimskih mej, bo odpravil svoje ljudi v njihove domovine: v Galijo, Germanijo in Trakijo. To je bil tudi stvarno edino mogoč načrt za rešitev in dostojen premišljenega človeka, ka-

kršen je bil Spartak. In res — kakor da mu vse pomaga uresničiti ta načrt!

Rimski senat trenutno ni imel dovolj sredstev. Najboljša vojskovodji tistega časa, Pompej in Lukul, sta bila izven Italije: Pompej v Španiji, Lukul v Aziji. Malo pozneje bomo videli, da je bil Spartak malone že pri svojem cilju, t. j. prišel je že tako rekoč do Alp. Da se načrt ni uresničil, so bili krivi sužnji, ki so se navadili na življenje in ropanje po Italiji. V dolgem suženjstvu jim je tudi otrpnilo čustvo za domovino. Niso hoteli zapustiti Italije in se vrniti na svoje rodne domove. Veličina in plemenitost Spartakova se vidi tudi v tem, da niti zdaj ni hotel zapustiti svojih nerazumnih tovarišev, marveč se je z njimi vrnil nazaj v boj in pogubo, samo da ostane zvest skupnosti.

Spartak je šel ne glede na svoj načrt, da bi prišel k Alpam, v prvem trenutku svojih zmag nad rimskimi kohortami na jug v hribovite kraje severozapadne Lukanije. Nagibe za ta korak lahko samo slutimo. Letna sezona se je namreč bližala h koncu, bližala se je zima. Narod sužnjev, ki se je zbral okrog njega (in to so bili poleg ljudi, sposobnih za boje, tudi starci, žene in otroci) je bilo treba hraniti, oboroževati, vezbati, organizirati, učiti reda in discipline. Velik del njegovih vojščakov se je moral zadovoljiti s palicami, ožganimi v ognju, in s ščiti iz pletenega šibja namesto pravega orožja. Hriboviti kraj severozapadne Lukanije, bogat pašnikov

in čred, katere so pasli sužnji, je bil kakor naravna trdnjava, kjer se je lahko prezimovalo. In od tod je lahko izpadal v okolico po hrano in druge potrebščine.

Takrat je Spartak zavzel tudi nekatera mesta v Kampaniji. Povsod je prepovedal nepotrebno nasilje in ropanje. Vendar ni mogoče doseči, ne z ukazi, ne s prošnjami, da bi razuzdane suženjske množice, ki so nepričakovano dobi- le svobodo, brzdale svoje želje po ropanju, maščevanju in nasilju.

III.

V začetku leta 72. pr. Kr. je rimski senat odredil obema konzuloma, da zadušita upor sužnjev. Pridelil jima je še enega pretorja, dal šest legij (okrog 30.000 mož), ne vštevši devetih legij v Cisalpinski Galiji, kar je dokaz, da je bila senatu ta reč zelo resna. Toda v času, ko je Spartak pripravljal svoj pohod na sever, da bi odšel iz Italije, je med spartakovci nastal razdor. Tisti človekov izvirni greh, ki uniči vsako skupno akcijo, ki ne dozida babilonskega stolpa, ki je posebno lasten krogom ponižanih in razžaljenih, kadar se začutijo nekoliko gospodarje položaja, tisti greh se je oglasil z vso svojo brezobzirnostjo. Dvoje poveljnikov, Kriks in Enomaj, se je odcepilo z 10.000 možmi Galcev in Germanov. Začela sta samostojno križariti in pleniti po Italiji. (Konec prihodnjic.)

Varujte svoje zdravje s tem, da skrbite za

**redno
stolico.**

Jemljite dnevno po jedi 1 do 3 Leo-pilule, ki Vam pomagajo do lahkega in prijetnega odvajanja.

Oglas reg. pod Sp. br. 969 od 28. X. 1938

Leo-pilule

Rešitev ugank šte. 3

Rešitev križanke iz šte. 3.:

Vodoravno: 1. duma; solast; pastir; snop. — 2. igropisec; rrr; Dekameron. — 3. pl.; lani; pritaka; stan; oe. — 4. legar; Neron; Suzor; lopov. — 5. oda; oman; psalm; Vida; lom. — 6. M; lesi; mati; OUZD; elan; a. — 7. ura; svat; lihva; zanj; vat. — 8. tenor; se(n)jor; jesen; Ireni. — 9. iz; kosa; krčnice; osji; če. — 10. kaznje-

nec; Joe; alabaster. — 11. Arno; nakana; sodben; Omar.

Navpično: 1. diplomatika. — 2. ugled; rezar. — 3. Mr.; galun; zn. — 4. aloa; e; okno. — 5. parostroj. — 6. sin; Mia; sen. — 7. osina; vrana. — 8. le; osine; (p)ek. — 9. raca; t; jeca. — 10. s; kopalec; n. — 11. transmisija. — 12. rt; a; h; no. — 13. prislovičen. — 14. a; Reaumur; e. — 15. SDPZ; z; skrb. — 16. te; ovdje; (d)ed. — 17. irski; Oton N. — 18. rat; dna; sss. — 19. Mala Azija. — 20. seno; l; Obir. — 21. n(o)r; pleve; (K)am. — 22. 00000; Ale-na. — 23. pnevmatičar.

Rešitev enačbe:

Sodoma.

Rešitev magičnega lika:

K O S A
O S A T
S A L O
A T O M

Rešitev zamenilnice:

korec, norec.

Rešitev skrivalnice:

Cena, Amor, narok, kuna, Adam, ralo; Cankar.

Rešitev premikalnice:

Pirot, Atene, Solun.

Rešitev številnice:

Zlato nalivno pero.

Ključ: zavora, Nil, pet.

Rešitev dopolnilnice:

Kolikor glav, toliko misli.

Rešitev posetnice:

Nadzornik proge.

Rešitev zlogovnice:

Začetek pomladi.

Uganke šte. 4

ŠTEVILNICA. (5. točk.)

2, 1, 9, 8, 3 — 5, 9 — 6, 7, 6, 4, 9, 8, 3.

Ključ: 2, 7, 6, 1 razprtija

4, 6, 8, 3 padavina

5, 9, 8, 3, 1 kaznilniški paznik

(Nadaljevanje na str. 167.)

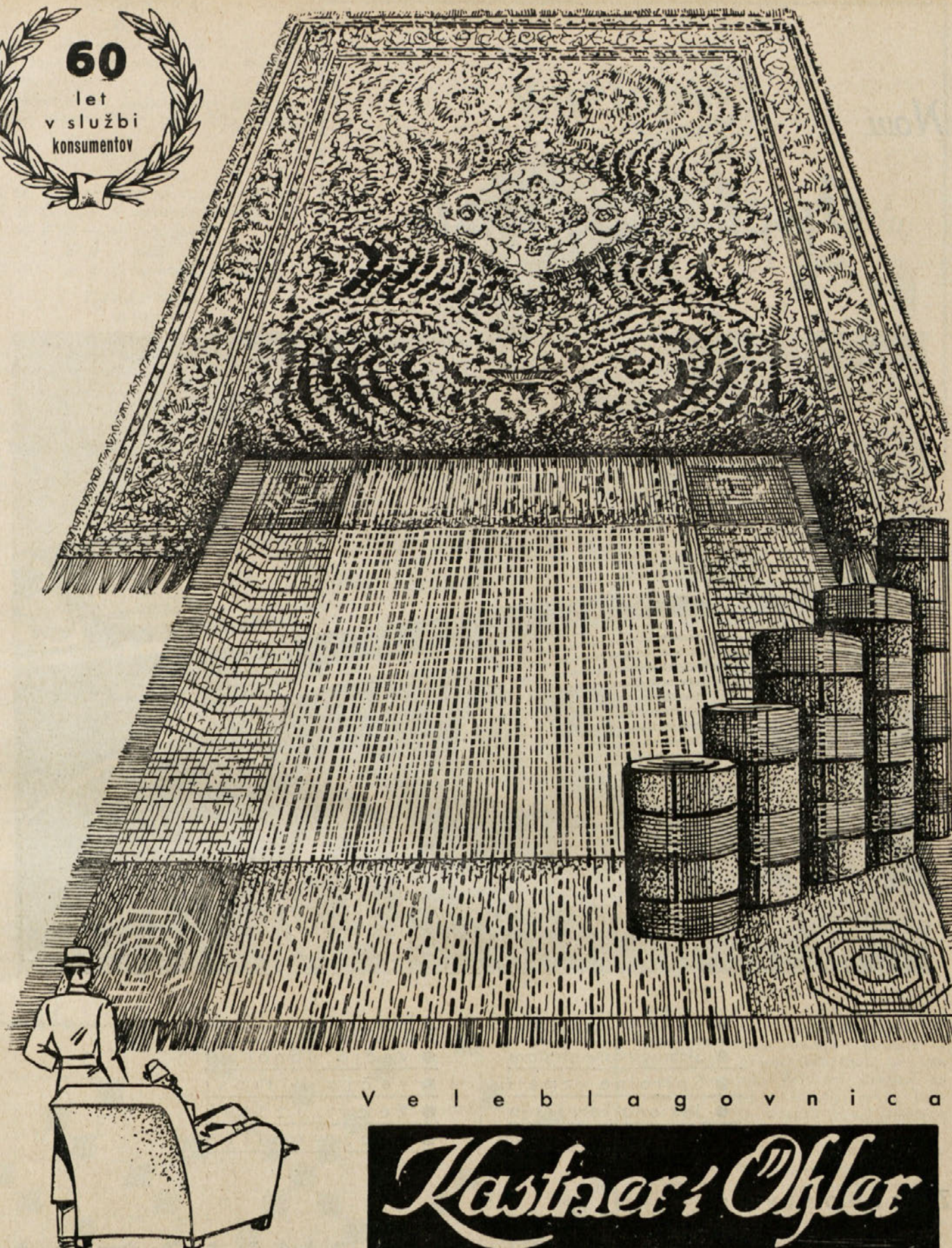
SREČA TE IŠČE. Dne 14. aprila bo prvo žrebanje 38. kola Državne razredne loterije. V ta namen smo vam danes priložili naročilnice ugledne tvrdke Rein i drug, Zagreb. Poslužite se teh naročilnic ter naročite pravočasno potrebno število srečk. Srečke, ki so bile kupljene pri tvrdki Rein i drug, so že enajstkrat zadele glavni dobiček v znesku Din 1,500.000—, 1,200.000— in 1,000.000—. Pohitite, da ne zamudite! Naročilnica za srečo je priložena spredaj na prvi strani.

Za točno izplačilo vseh dobitkov jamči država.

Čep rav

je vseobče znano, da so Impregno ščetke kolosalno sredstvo za pobijanje pljučne tuberkuloze, ker uničujejo prah in nalezljive bacile v njem, je vendar še mnogo hiš, ki ne uporabljajo tega svetovno priznanega dobrega sredstva za vzdrževanje snažnosti v stanovanju, uradu, trgovini, kavarni, bolnici itd., temveč uporabljajo zastarela sredstva, dasiravno ta niso cenejša od Impregno ščetk.

Impregno ščetke se dobivajo v vseh boljših ščetarskih trgovinah; dobijo pa se lahko tudi naravnost iz tvornice v Zagrebu, Langov trg 4, telefon šte. 86-88.

V e l e b l a g o v n i c a

Kastner & Ohler

Z a g r e b, I l i c a 4 i 6

Izvolite zahtevati naš brezplačni katalog raznega blaga po najnižjih cenah.

Novi

Opel-Kapitan

- 55 KS - OHV -
- Sinhronizirane prestave
- Spiralne vzmeti
- Jeklena karoserija
- ki nosi „samo sebe“

- Odlična lega na cesti
- Večja udobnost
- Večja hitrost
- Večji užitek
- Lepša oblika

Zastopstvo:

«BEKA» D. Z O. Z., LJUBLJANA

Celovška cesta 38

Telefon 22-92

IZPOPOLNICA.

(7 točk.)

Kro...di., p...ol. vec, k.o.la, po-
g...ar, s...etje, mars...d., o...ka, ki-
...na.

Namesto pik vstavi prave črke, da
dobiš besede. Nove črke dajo prego-
vor.

STOPNICE.

(4 točke.)

K O — — — geometrijski pojem
— K O — — — nevarna bolezen
— — K O — — grd človek
— — — K O — glad
— — — — K O vprašalni prislov

ZLOGOVNICA.

(6 točk.)

Iz zlogov: a, do, ed, ko, kop, le, lek,
na, ne, ni, ru, te, vič sestavi besede
naslednjega pomena:

1. vrednostna znamka; 2. mesto na
Balkanu; 3. rudniški delavec; 4. šte-
vilo; 5. mlada žival roparica.

Vse prve črke od zgoraj navzdol in
zadnje od spodaj navzgor ti povedo
ime velikega češkega pisatelja, o ka-
terem je letos pisal «Prijatelj».

MAGIČNI LIK. (6 točk.)

A A A A E
E E E J J
K K K L L
L M N N N
O O O O V

Besede pomenijo: 1. bojevnika; 2.
pripravo za ometanje prahu; 3. četr-
onožno divjo žival; 4. žensko ime; 5.
srbski kraljevski dvorec.

ZAMENJALNICA. (8 točk.)

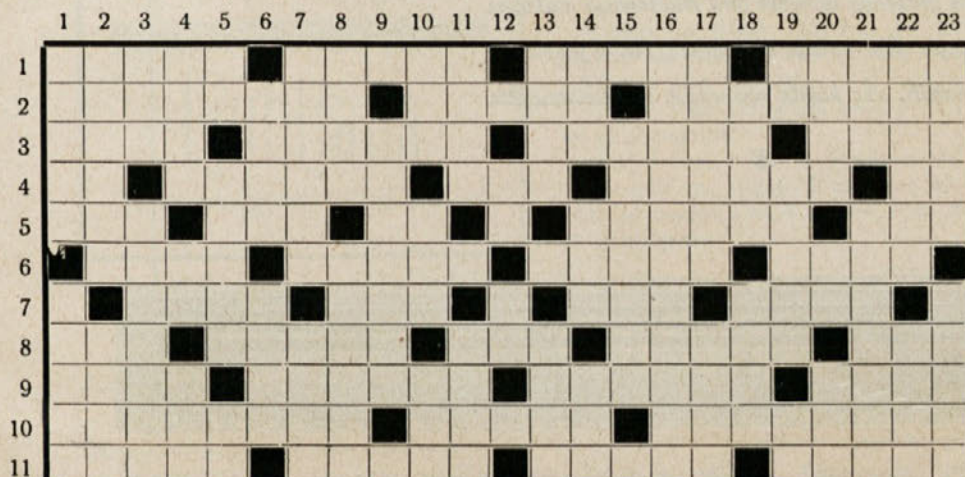
Dama, srpi, Lehar, sraki, dalja, klas,
peka, Rajko, drevo, Ares, Nede, ko-
mar, rane.

Pri vsaki besedi premenjaj črke, da
dobiš nove besede. Njihove začetnice
ti povedo nekaj prav nezanesljivega.

SKRIVALNICA. (8 točk.)

Mikado, žandarmerija, hlačke, Ape-
nini, Sodoma, Efraim, rajon, Omišalj,
diploma, pesa.

Vzemi iz vsake besede tri, iz zadnje
dve zaporedni črki, ki ti povedo pre-
govor.

POSETNICA.

(4 točke.)

C. E. Kovač

Kako se imenuje mesto v Jugoslaviji,
kjer stanuje ta gospod?

KRIŽANKA.

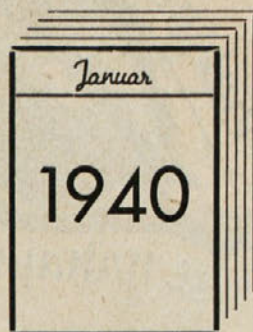
(12 točk.)

Vodoravno: 1. požar; lep vonj; nakit;
prevara. — 2. del celote; mestna cesta;
priprava za merjenje zračnega tlaka. —
3. ciza (dvokolnica, obratno); zvita
roparica; slavni amer. izumitelj; pral-
no sredstvo. — 4. ozir zaimek; enoten;
visok in vitek pes; živa bitja; kratica
za Reichs-Mark. — 5. Okrajšano ime
Aleksander (srb.). 5. sklon; moško ime;
poljska mera; soglasnik; karta (obrat-
no); veznik; del voza (obratno). — 6.
očka; ploha; tujka za top; vežbe. — 7.
soglasnik; plevel; se dviga iz dimnika;
ničla; tiho!; dóbe; samoglasnik. — 8.
lomljenje; toliko da še; vpraš. zaimek;

nadležna žuželka; takšen. — 9. mlin-
ski žleb (obratno); kraj v tržaški oko-
lici; umetnik; raj. — 10. streljanje s
topovi; operna pesem; brez podpisa. —
11. mesto in reka na Češkem; kožica,
tudi riba (obratno); žareč delec; ze-
nica.

Navpično: 1. stavbni material; važno
živilo. — 2. primorsko mesto (slov. iz-
raz); kap pri strehi. — 3. žensko ime;
divan. — 4. telesni udje; povratni za-
imek (obratno); podzemeljski hodnik.
— 5. začetnici imena Josipa Vesela;
nikakšen; predlog. — 6. iz ilovice; vez-
nik. — 7. vest, poročilo (obratno); ba-
jeslovni frigijski kralj. — 8. abesinski
poglavarji; običaj (obratno). — 9. pred-
log; evrop. država; samoglasnik. — 10.
maček; evrop. glavno mesto; čarobnost.
— 11. turški bog; predlog; ne popolna
tema (obratno); — 12. samoglasnik; žito;
predlog; samogl. 13. kis; predlog; od os.
— 14. velika posoda; drugi del imena po-
staje na dolenski progi; tvorba člo-
veške kože. — 15. soglasnik; pridev-
nik iz kratkega imena vasi v ljubljans-
ki okolici; predlog. — 16. nedoločni
zaimek žen. spola (obratno); moško
ime. — 17. član velike narodne sku-
pine; jedli so jo Izraelci v puščavi. —
18. letopis; oratar (obratno). — 19.
nauk; kovinski delavec; kratica za
znak (obratno). — 20. ptice pevke; kar-
ta; NIR. — 21. semkaj (hrv.); kmetsko
posestvo (obratno). — 22. prsi; sveto-
pisemska oseba. — 23. del pohištva
(obratno); sveta podoba (4. sklon).

Dobro bo, da tudi Vi veste, da se iz-
deluje «Kneippova sladna kava» samo
iz prvovrstnih izbranih surovin na po-
seben, preizkušen način. Vsled tega je
v kvaliteti nenadkriljiva. Vsako zrnce
«Kneippove» vsebuje praženi sladni
sladkor, kar je bistveno. Pri uporabi
je «Kneipp» izredno izdaten.

BOGATO IZBIRO
VSAKOVRSNIH KOLEDARJEV

Vam nudi lahko samo litografija

ČE MAŽAR
JOSIP

Ljubljana, Igriška ulica št. 6 – Telefon št. 25-69
ki je vodilna jugoslovanska tovarna koledarjev

*

*Odlična izdelava in nizke cene presenečajo vsakogar
Zahtevajte obisk našega zastopnika, da se prepričate
o prednostih, ako kupite naravnost od proizvajalca*

*

Brez težav

deluje Darmol. K temu prijetnost pri uporabi: nobenega kuhanja čajev, niti potiranja kroglic in negrenkih soli. Darmol je okusen kakor čokolada. Ne poskušajte z nepreizkušenimi preparati, temveč urodite svojo prebavo z dobrim odvajalnim sredstvom

30 LET

DARMOL

Reg. 35491/37 Doblj na v vsaki lekarni

Dva gentlemana v restavraciji.

«Si že plačal?»

«Ne — in ti?»

«Tudi ne!»

«No, potem pa lahko greva!»

Boljši vid
lažje delo in večja
spasobnost z pravilno
pomerjenimi očali
od

Zajec

LJUBLJANA
PASAŽA
NEBOTIČNIKA

Elegantne

obleke in suknje
po najnovejših
krojih Vam napravi

Ivan Mrak

Ljubljana

Šelenburgova ulica šte. 6

Zakaj?

Stari avstrijski Birokracij je bil vzor varčnosti in natančnosti. Za vsak pivnik ali pero, ki so ga preveč porabili, so morali uradniki odgovarjati. Nekega znanega dunajskega kirurga pa je ta pretirana natančnost jezila. Nekoč je dobil dopis: «Od aprila do junija ste porabili tri tucate jeklenih peres več kakor lani v istem času. Sporočite, čemu se je to zgodilo?»

Kirurg je odgovoril:

«Te tri tucate jeklenih peres sem porabil zaradi tega več, ker je visoki naslov zastavil toliko več nepotrebnih vprašanj, na katera sem moral odgovoriti.»

Pri telobadbi.

Gospod učitelj hoče izpraševati o srcu in potrka učenca na prsi:

«Kam bi prišel, ako bi te tukajle prebodel s temle svinčnikom?»

«V zapor, gospod učitelj.»

Res je.

«Ali veš, Lojze, kdaj je najugodnejši čas za obiranje sadja?»

«Kadar je pes privezan.»

Ni vseeno.

«Ali je res, da si imel hujše ošpice kakor tvoj brat?»

«I jejej, stara mama, pomisli, jaz sem jih imel v počitnicah!»

Eskimi.

«Zakaj pa jokaš, Tonček?»

«Ah, igramo se raziskovalce severnega tečaja, in jaz sem Eskimo, pa bi moral popiti vse ribje olje, ki ga je dal gospod doktor Pavletu!»

Krst.

«Kaj je neogibno potrebno za zakrament svetega krsta?»

«Prosim, otrok, gospod katehet.»

Notranja vrednost.

«Novak, kaj je to notranja vrednost človeka?»

«Prosim, gospod učitelj, zlate plombe!»

Stava.

«Zakaj pa jokaš, fantek?» je vprašal gospod na ulici dečka.

«Dinar sem izgubil.»

«Na, tu imaš drugega, toda povej, kako si ga izgubil.»

«Stavil sem tamle z Jankom, da boste stopili na »pasjo bombico«, ki sem vam jo nastavil na hodniku, toda vi ste jo prestopili.»

Veramon-ovitek
z 2 tabletama

Ta zavojček zmore odslej vsakdo. Prosimo napravite poizkus in prepričali se boste o naglem učinku pri glavobolu, zobobolu in bolečinah zaradi ran.

VERAMON

Schering

Cevke z 10 in 20 tabletami.
Ovitek z 2 tabletama

Cglas. reg. pod 8, br. 25.409 od 4. X. 1937

Pridni učenec.

«Torej, kako je bilo danes v šoli, Jurček?»

«Zelo lepo, mama; gospod učitelj je rekel, da bi morali zapreti šolo, če bi bili vsi učenci taki kakor jaz!»

Na vasi.

«Fantek, kako dolgo potrebujem, da se pripeljem do starega gradu?»

«Približno eno leto!»

«Kaj govoriš? Saj mora biti nekje blizu.»

«Saj je, toda vi se peljete v obratno smer!»

★

Bumček nagaja Mojci. «V nogavici imaš veliko luknjo!»

Mojca ogleduje nogavico od vseh strani in užaljena odgovori:

«Ni res, lažeš!»

«Seveda ima nogavica veliko luknjo, drugače bi je sploh ne mogla obuti!» se odreže Bumček.

**Doma in na potovanju,
preden greš spat, vedno:**

Chlorodont-zobna pasta

«Priatelj» izhaja vsakega 5. v mesecu. Rokopisi se ne vračajo.
Naročnina je: Letno 12 števil revije «Priatelj» Din 62.—.
Ce se plačuje v obrokih, je četrtletna naročnina Din 16.—

Odgovorni urednik Emil Podkrajšek v Ljubljani.
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Dalmatinova ul. 8/L. Tel. 21-32.
Tisk Delniške tiskarne d. d. v Ljubljani. Za tiskarno odgovoren Franc Pintar.

PONOVI SE TUDI V!!

19

48 22-646

Otroški čevlji iz guma, praktični za šolsko deco, ki ima daleč v žolo. Za telovadbo v žoli in zunaj nje. Podloženi so znotraj s toplo flanelasto podlogo.

59

2405-6532

Na pol zaprti čevlji iz črnega diftina, z angleško peto in okrasnim jezikom. Stili Vam bodo dobro za vsako priložnost.

79

2425-66121

Okusni čevlji na stogie (trake), iz finega črnega boksa z usnjenim podplatom in pol visoko peto. Prilegajo se dobro nogi in se lahko nosijo k vsakemu plašču in kostimu. Izdelujemo jih v črni in rjavni barvi.

29

44892-8457

Praktični in močni otroški čevlji iz diftina, z močnim in elastičnim gumiastim podplatom. Razposajeni deci uode za igre najbolj ustrezali.

59

2425-6536

V teh čevljih ugodnega kroja se bo Vaša noga počutila prosto. Narejeni so iz črnega diftina z apertnim okrasom iz jaka.

79

1937-48822

Glej elegantne čevlje za uradnika, trgovca in obrtnika. Dostopni vsakemu žepu in trpežni. Izdelani so iz boksa, z usnjenimi petami in nepredirljivimi podplati.

39

2851-64605

Najbolj zahtevani otroški čevlji iz finega laka, z zaponko in močnim usnjenim podplatom.

79

9685-46197

Ženski čevlji s široko zaponko čez nart, z usnjenim podplatom in nisko peto. Udobna oblika in nizka petla bo varovala Vašo nogo.

99

5727-64627

Trpežni in udobni moški čevlji iz boksa, široke oblike, z usnjenimi okovanimi podplati in usnjenimi petami.

59

5991-67853

Lepi otroški niski čevlji iz laka, z okrasnim jezikom čez nart. Stev. 23 - 27 din 49 -, Stev. 27 - 30 din 69 -, Stev. 31 - 34 din 79 -.

99

1875-66133

Lahki čevlji, narejeni iz dobrega laka. Na licu okrašeni z obrbkom in vstavkom iz katjega sanja. Zaradi polnizke pete so udobni in komodni.

149

3639-46743

Elegantni in močni moški niski čevlji s popolnoma novim okrasom, iz rjavega nanja in z usnjenim podplatom.

59

6922-44609

Okusni in močni otroški čevlji, izdelani iz močnega boksa, z usnjenim podplatom in usnjeno peto. Stev. 35-38 din 79 -.

99

2905-46657

Zelo okusen ženski čevlji iz lahkega rjavega boksa, s srednje visoko peto. Okusno okrašen s semševim usnjen in z jezikom čez nart.

149

9089-67757

Elegantni športni čevlji iz najfinjšega telečjega boksa, narejeni po angleškem modelu, s krdnimi kapicami, okrašeni z luknjicami, z dvojnim usnjenim podplatom in široko peto. Sp. dajo v vrsto naših najboljših čevljev "Naš ponos".

Bata